

TEMELJI EKONOMIJE

Študijska literatura

***Nevenka HROVATIN, Stanka SETNIKAR-CANKAR:
TEMELJI EKONOMIJE, Nova orbita, 2007***

VAJE TEMELJI EKONOMIJE (e-gradivo), FU, 2007

TEKOČA PROBLEMATIKA:

- REVIJE: FINANCE, KAPITAL, THE ECONOMIST

1

**KAJ PROUČUJE
EKONOMSKA
ZNANOST**

Paul Samuelson:

"Ekonomija raziskuje, kako ljudje in družba zaposlujejo redke resurse, ki imajo alternativno uporabo, s ciljem proizvajati različne dobrine in jih razdeliti med sedanjo in bodočo potrošnjo ter med posameznike in družbene skupine."

METODE PREUČEVANJA

INDUKTIVNA METODA

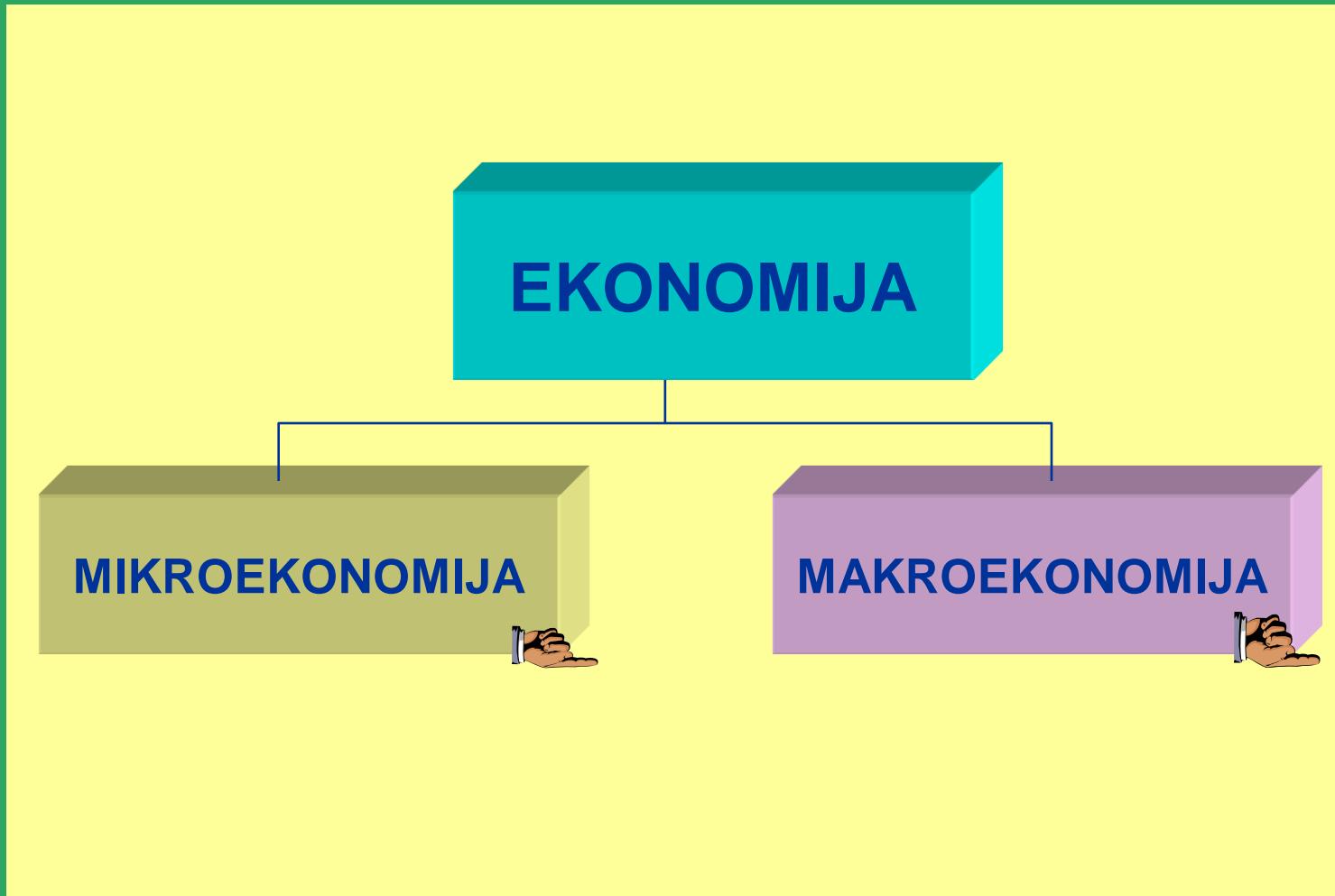
DEDUKTIVNA METODA

POZITIVNI PRISTOP

NORMATIVNI PRISTOP

Razdelitev ekonomske znanosti

2

EKONOMSKI PROBLEM DRUŽBE IN POSAMEZNIKA

Ekonomski problem družbe

- PROIZVODNJA**
- DOBRINE**
  - PROSTE**
  - EKONOMSKE**
- PROIZVODNI DEJAVNIKI**
  - NARAVA**
  - KAPITAL**
  - ČLOVEK**

POTREBA : DOBRINA

Dobrine je toliko kot potrebe.

DOBRINA = POTREBA

Takšen odnos med dobrino in potrebo je zgolj teoretična možnost, saj se v vsakdanjem življenju le redko zgodи, da je dobrine prav toliko na voljo, kolikor je potrebujemo.

Dobrine je več kot potrebe.

DOBRINA > POTREBA

To so proste dobrine ali neekonomske dobrine (na primer zrak, toplota poleti, sončna svetloba).

Dobrin je manj kot potreb.

DOBRINA < POTREBA

To so relativno redke ali ekonomske dobrine. Njihova redkost je v denarnih gospodarstvih vidna v tem, da imajo ceno ali z drugimi besedami pri ceni nič je obseg povpraševanja večji od obsega ponudbe. S temi dobrinami je potrebno gospodariti (ekonomizirati).

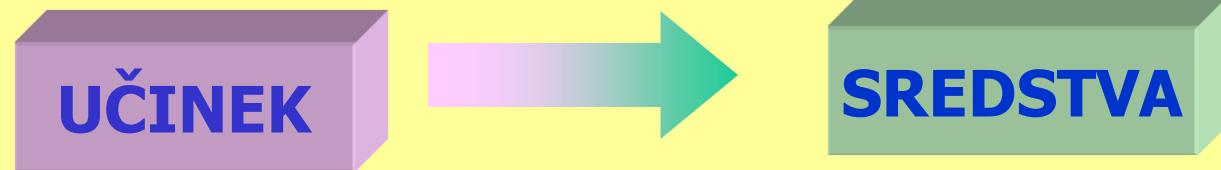

NAČELO GOSPODARJENJA

1. Z danimi sredstvi – MAKSIMALEN UČINEK

2. DANI UČINEK z minimalnimi sredstvi

PROIZVODNI DEJAVNIKI

PROIZVODNI DEJAVNIKI

Glede na **VLOGO** v produkcijskem procesu:

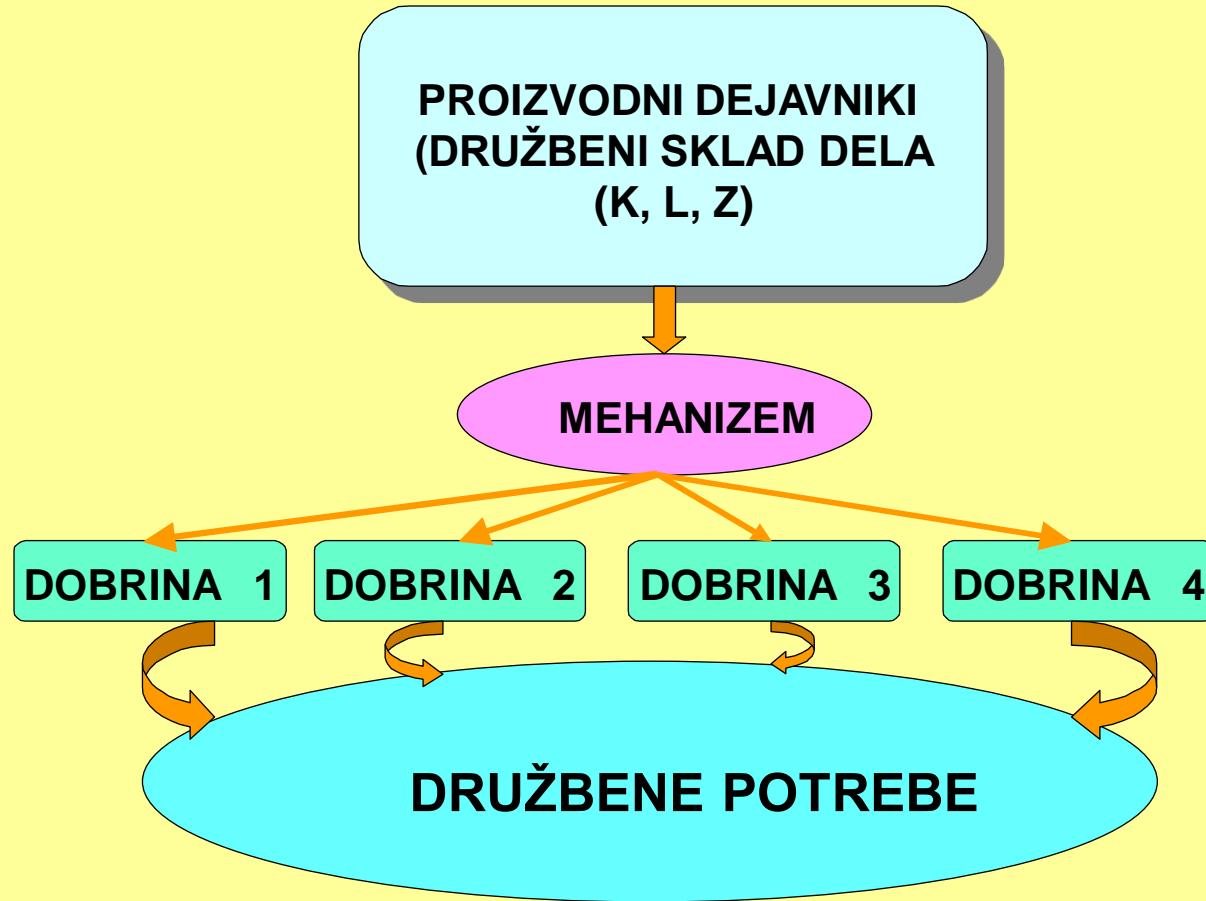
- **DELO**
- **DELOVNA SREDSTVA**
- **PREDMETI DELA**

Glede na **DOHODKE**, ki jih lastniki prejemajo v razdelitvi:

- **DELO** (dohodek : plača)
- **KAPITAL** (dohodek : dobiček)
- **ZEMLJA** (dohodek : renta)

MEHANIZEM določitve obsega proizvodnje

OBLIKE DRUŽBENE PRODUKCIJE

NATURALNA PROIZVODNJA

BLAGOVNA PROIZVODNJA

Uresničevanje Zakona sorazmerne delitve družbenega sklada dela

Ekonomski problem potrošnika

- **omejen dohodek**
- **potrebe**
- **ekonomske dobrine**
- **cene blaga**

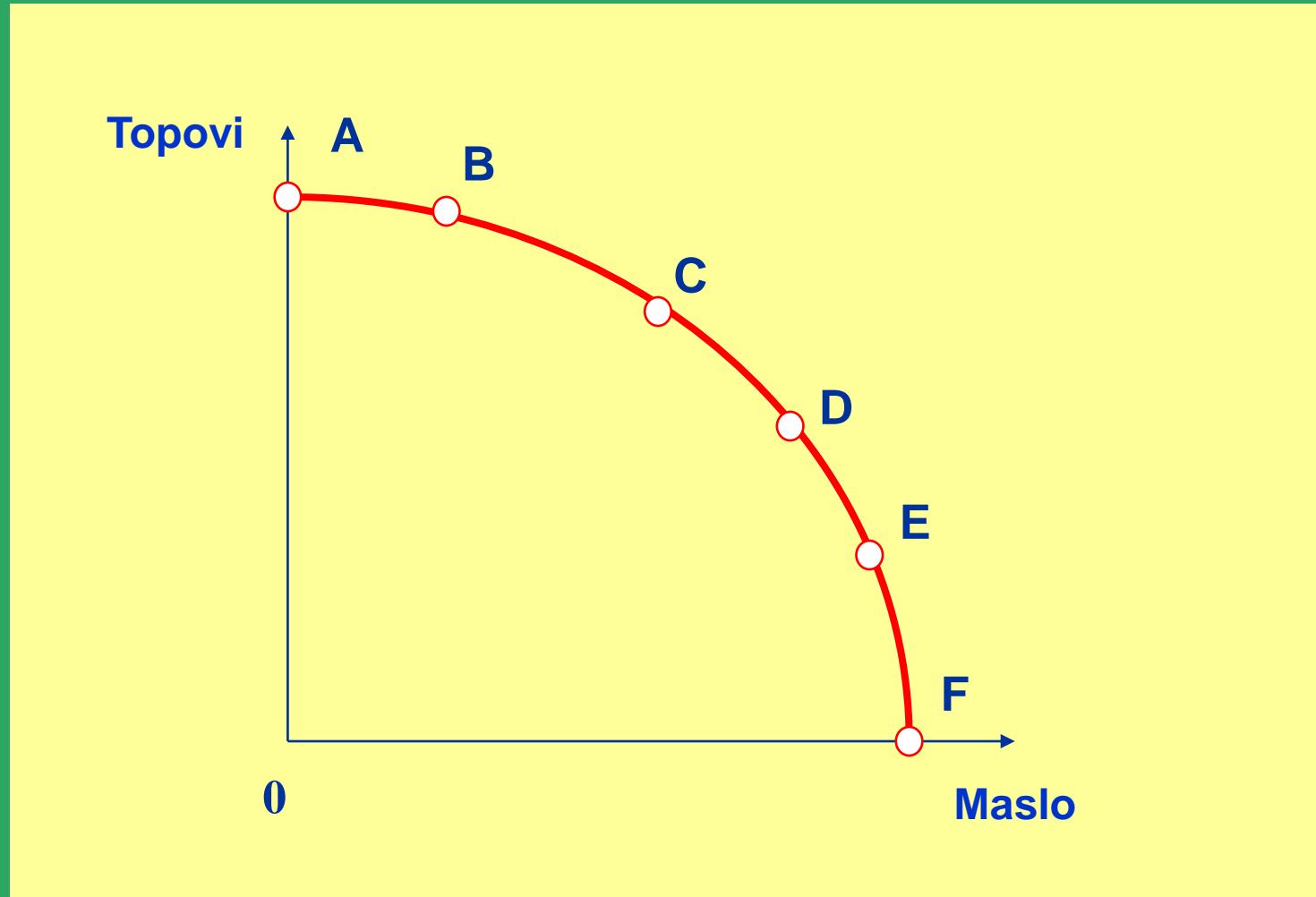

Možnosti družbene proizvodnje

TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA ali krivulja proizvodnih možnosti

LASTNOSTI transformacijske krivulje

PADAJOČA

(zakon odpoved., relat. red. proizv. dej.)

NAKLONSKI KOT

(odvisen od razmerja v produktiv. proizv. dej.)

KONKAVNA

(alter. str. naraš., različna uporab. proizv. dejav.)

LASTNOSTI transformacijske krivulje

NI PREMICA

JE PADAJOČA

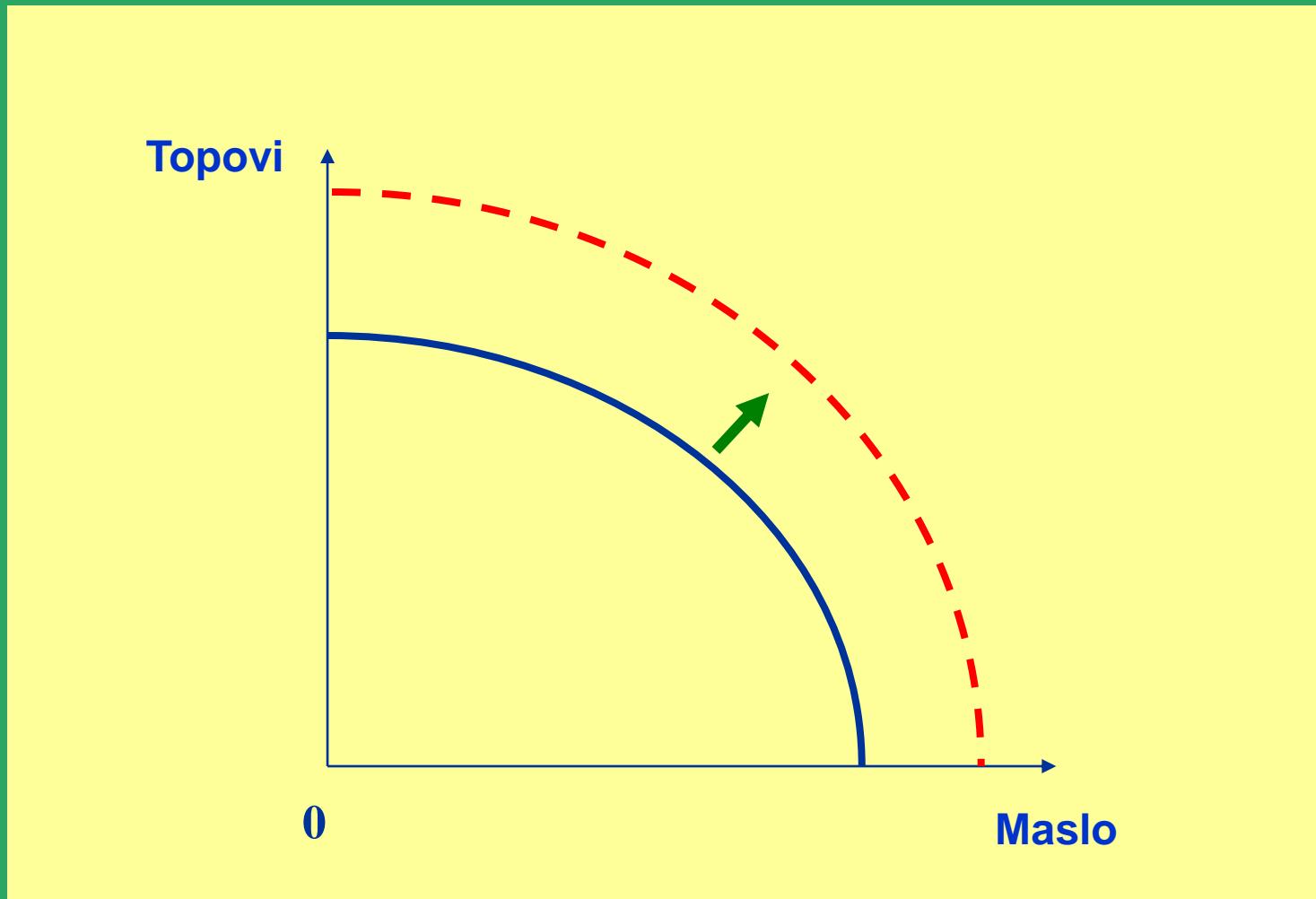
TOČKE NA KRIVULJI, NAD NJO IN POD NJO

PREMIKI TRANSFORMACIJSKE KRIVULJE

Premiki transformacijskih krivulj

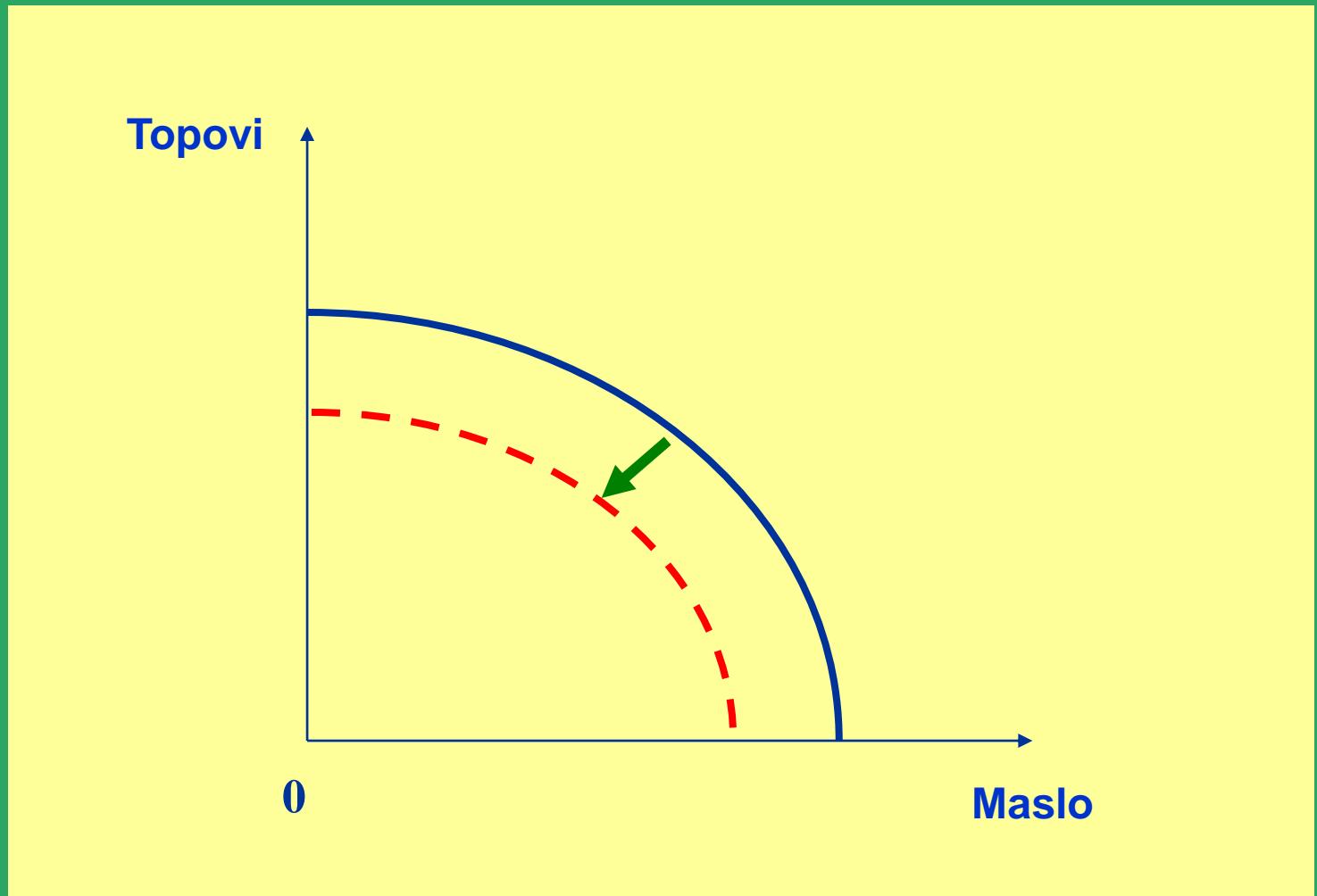
a) Vzporedni premik navzgor

Premiki transformacijskih krivulj

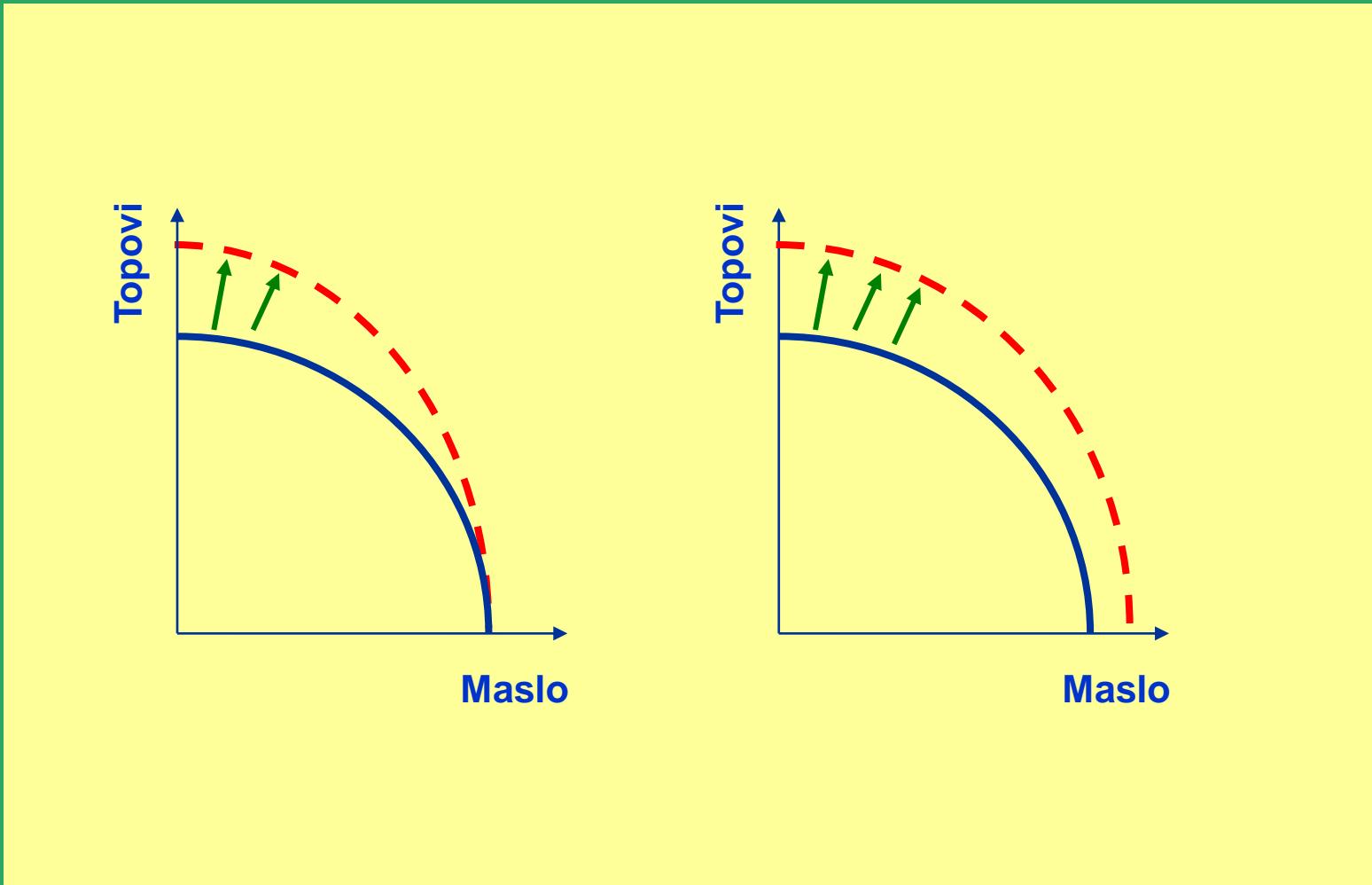
b) Vzporedni premik navzdol

Premiki transformacijskih krivulj

c) Nevzporedni premik

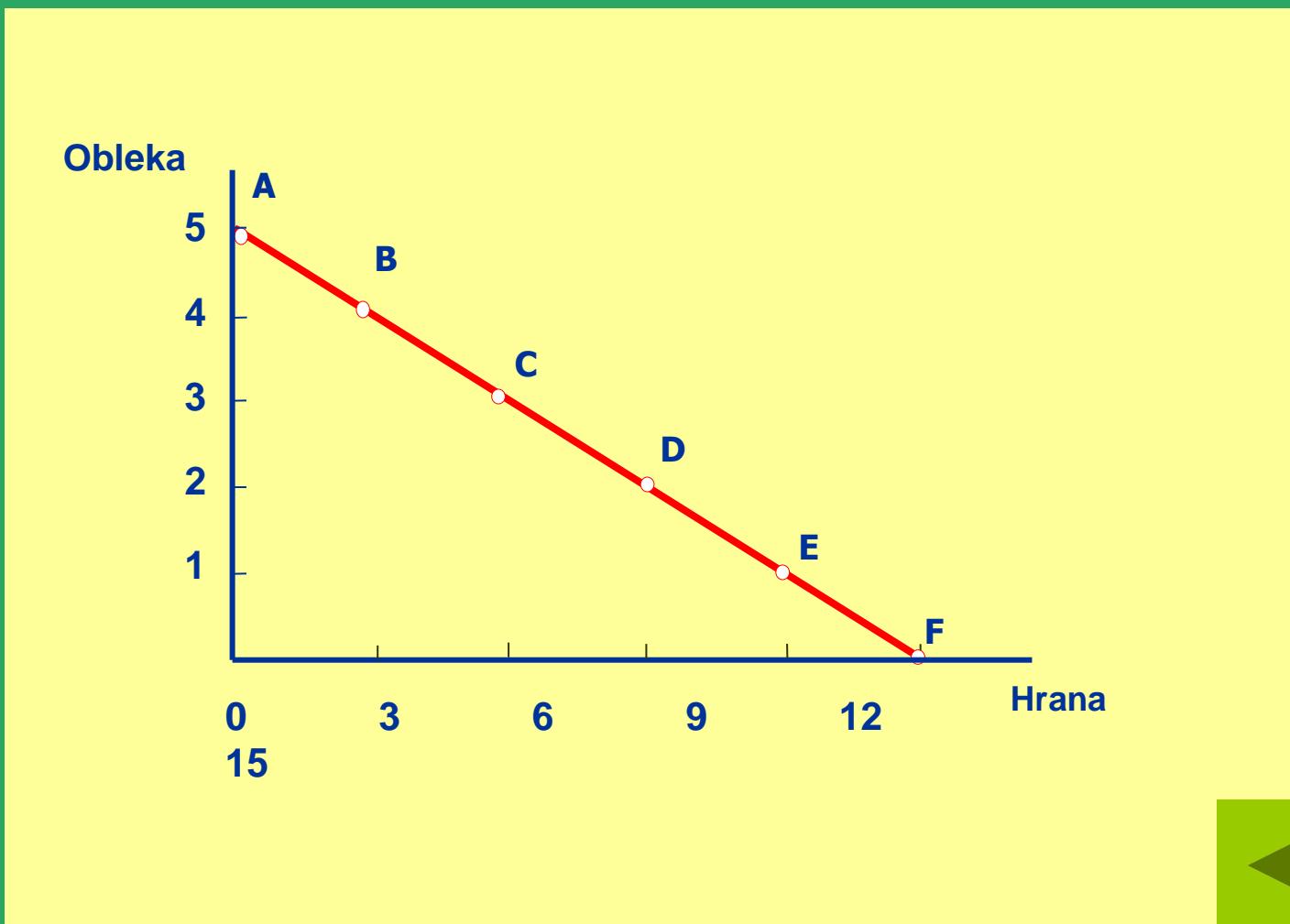
Lestvica možnosti potrošnje

$$\text{DOH} = 30 \text{ SIT}$$
$$C_o = 6 \text{ SIT}$$
$$C_h = 2 \text{ SIT}$$
$$\frac{\text{DOHODEK}}{\text{CENA OBLEKE}} = \frac{\text{DOH}}{C} = \frac{30 \text{ SIT}}{6 \text{ SIT}} = 5$$

MOŽNOSTI	ENOTA HRANE	ENOTA OBLEKE
A	0	5
B	3	4
C	6	3
D	9	2
E	12	1
F	15	0

Premica cene ali premica alternativnih možnosti potrošnje

LASTNOSTI PREMICE CENE

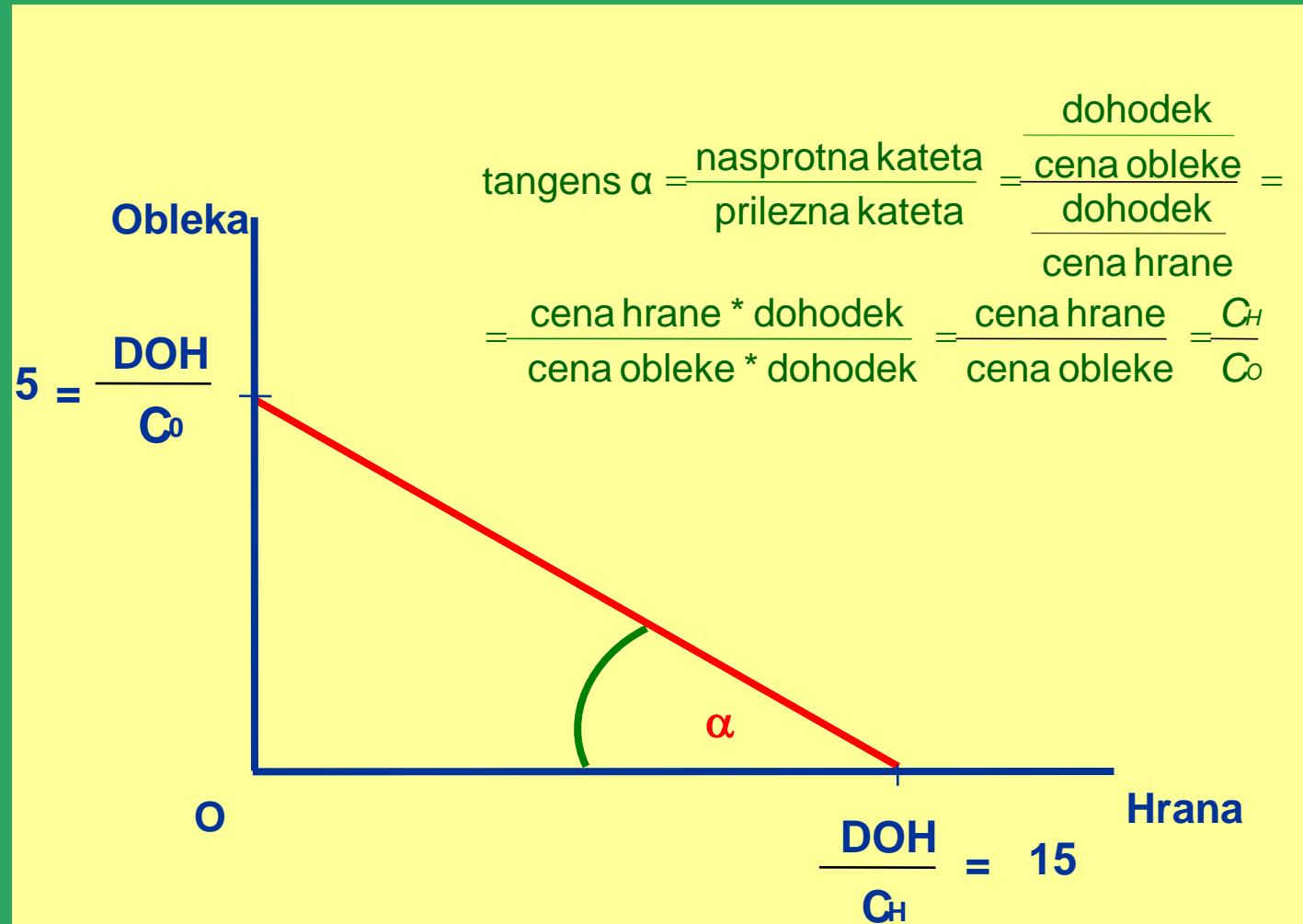
JE PREMICA

IMA NAKLONSKI KOT

PREMICA JE PADAJOČA

Naklon premice cene

OPTIMUM POTROŠNIKA

- KRITERIJI DOHODKOVNIH MOŽNOSTI

- KRITERIJ KORISTNOSTI

$$\text{Optimum potr.} = \frac{C_A}{C_B} = \frac{M_{KA}}{M_{KB}}$$

Ceni dobrin sta skladni mejnima koristnostima dobrin.

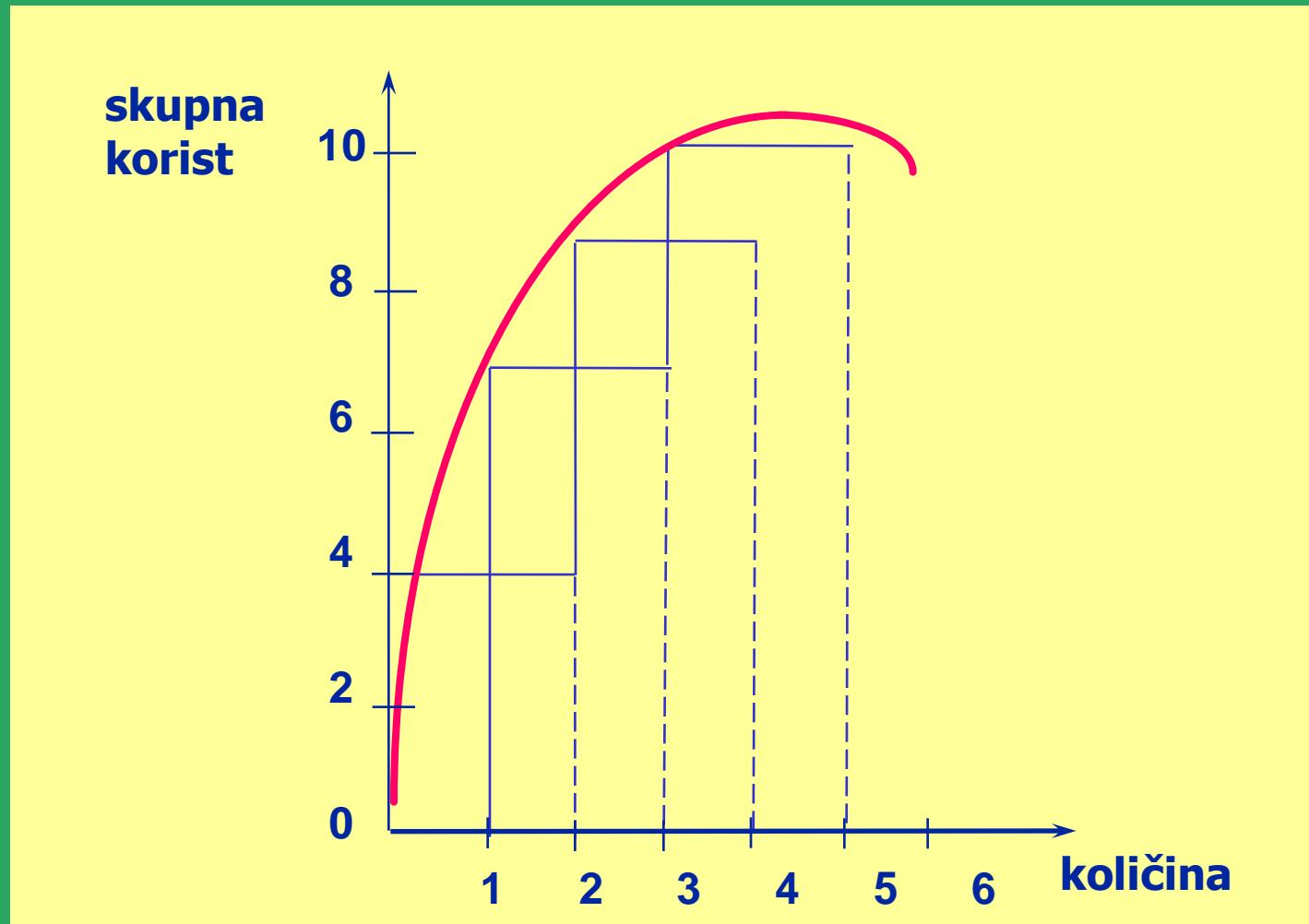

LESTVICA SKUPNE IN MEJNE KORISTNOSTI

KOLIČINA	SKUPNA KORIST	MEJNA KORIST
0	0	4
1	4	3
2	7	2
3	9	1
4	10	0
5	10	

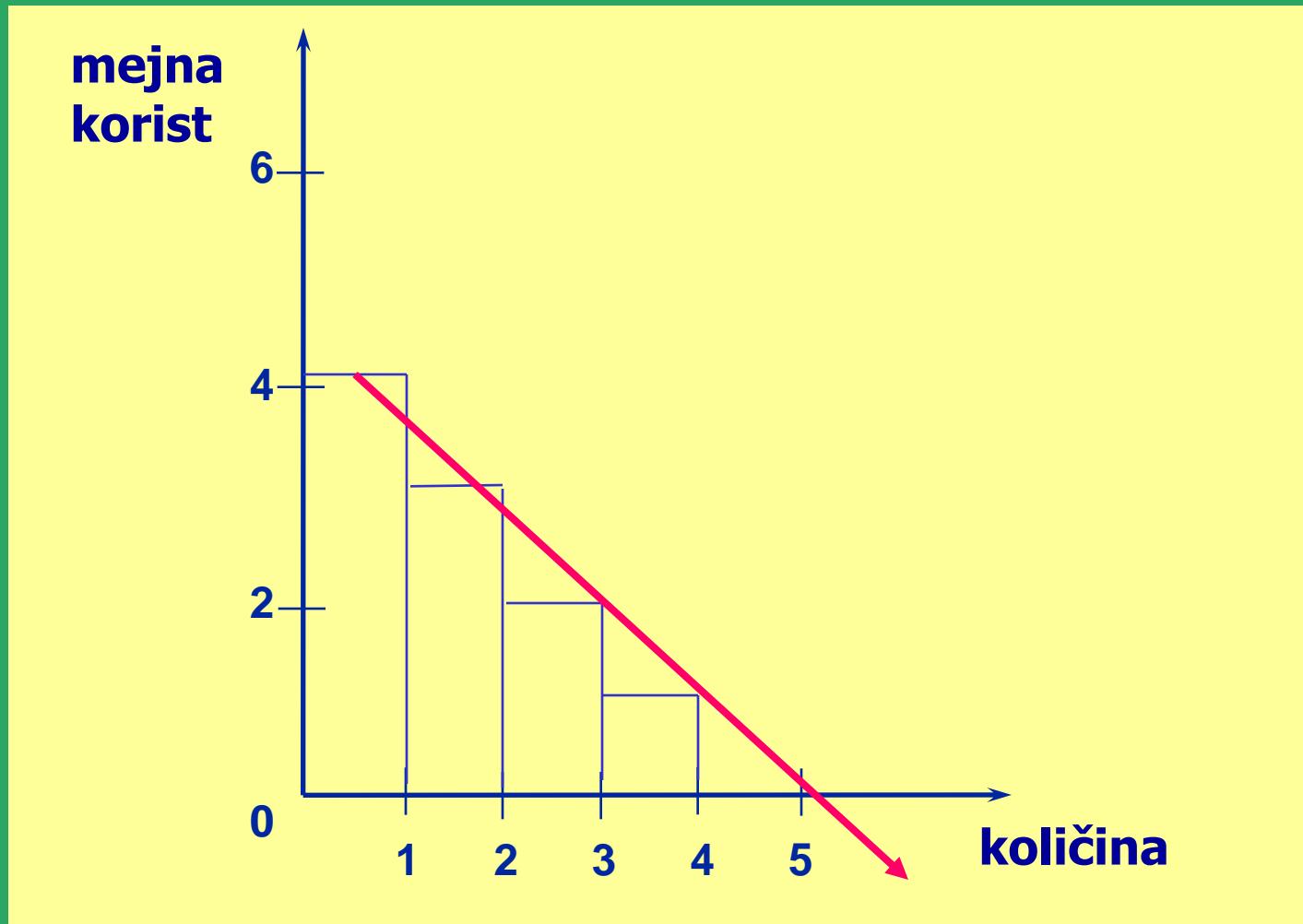

Skupna koristnost

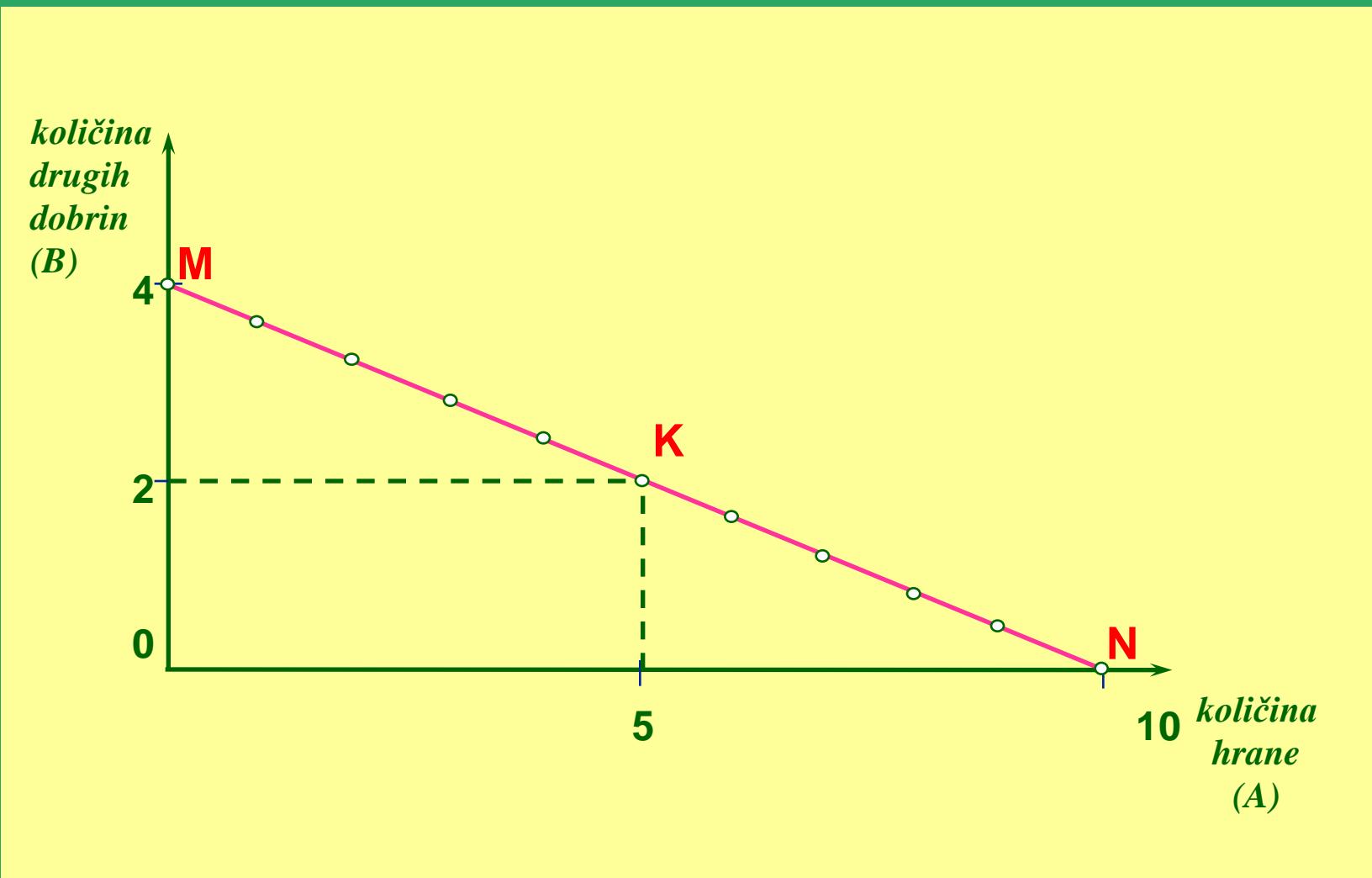

Mejna korist

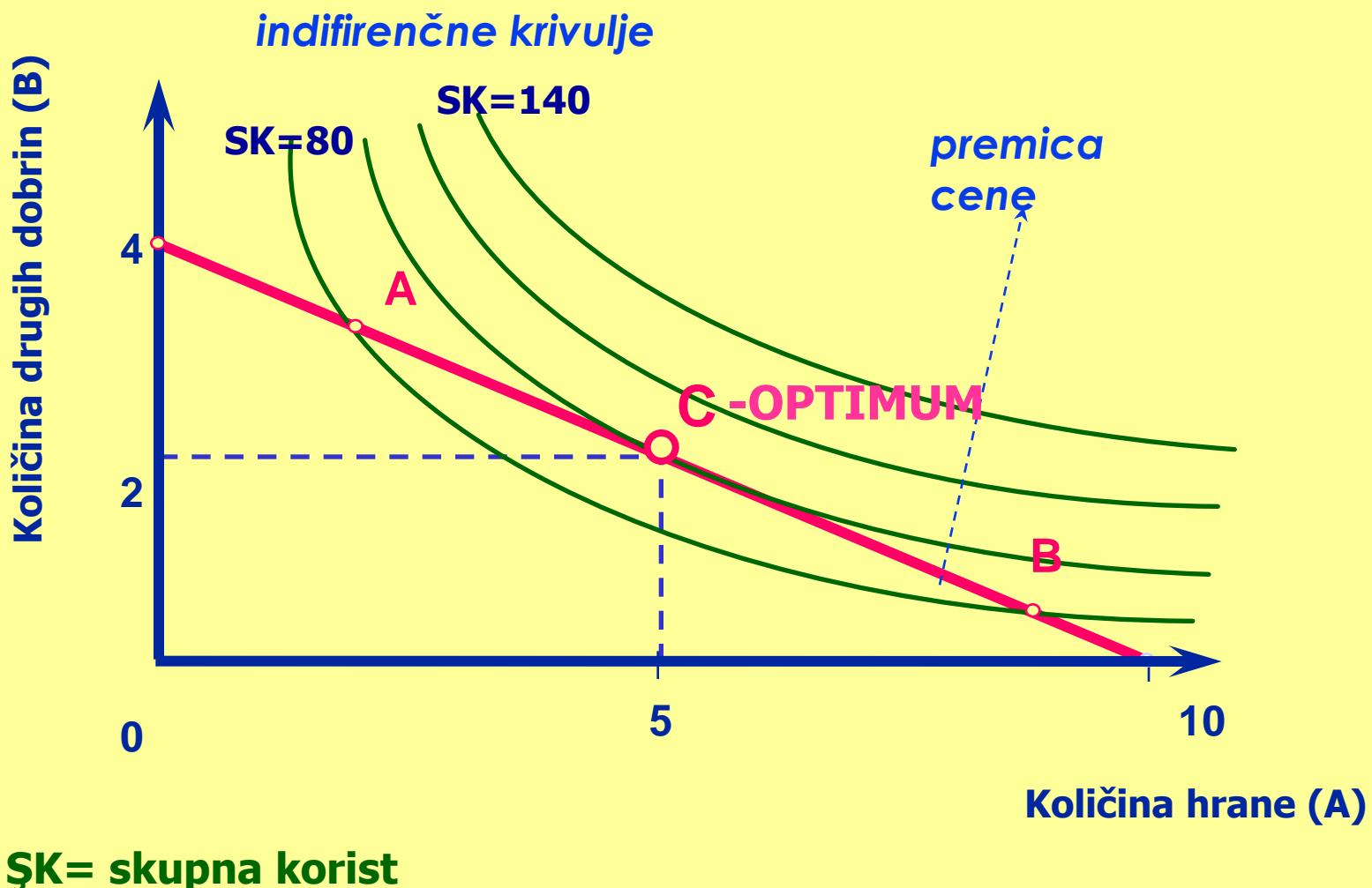

Krivulja potrošnih možnosti-premica cene

Optimum potrošnika

3

TRŽNI MEHANIZEM IN ANALIZA POVPRAŠEVANJA

- STIK MED KUPCI IN PRODAJALCI**
- VRSTE TRGOV**
- STOPNJA KONKURENCE**
  - KAZALCI:**
    - število kupcev + prodajalcev
    - velikost (kapital, zaposleni)
    - tržni delež
    - informiranost
    - vstop v panogo
    - homogenost blaga
    - racionalno obnašanje kupcev in prodajalcev
  - PRIMERI KONKURENCE:**
    - monopol
    - oligopol
    - čista konkurenca
    - popolna konkurenca

VK + 1P : monopol

VK + MP : oligopol

**VK + VP : prvi pogoj za
čisto konkurenco**

Dejavniki, ki določajo tržno strukturo

Število kupcev in prodajalcev

Stopnja diferenciacije proizvodov

**Stopnja mobilnosti
proizvodnih dejavnikov**

Vrsta trgov glede na stopnjo konkurence

MODEL POPOLNE KONKURENCE – 3 temeljne značilnosti:

PRODUKTI SO HOMOGENI

**VELIKO ŠTEVILLO
KUPCEV IN PRODAJALCEV**

**POPOLNA MOBILNOST
PROIZVODNIH DEJAVNIKOV**

V STVARNOSTI NI
TAKŠNEGA TRGA
(kmetijski proizvodi
iste sorte)

Povpraševanje

- DELOVANJE KUPCEV**
- TRG DOLOČENEGA BLAGA**
- OBSEG POVPRAŠEVANJA**

A) DEJAVNIKI:

1. POTREBE
2. DOHODEK
3. CENE
  - **določene dobrine**
  - **substitutov**
  - **komplementov**

Povpraševanje (nadaljevanje)

□ SPREMEMBE POVTRAŠEVANJA

A) SPREMEMBA OBSEGA POVP.:

- splošni zakon povpraševanja
- krivulja povpraševanja

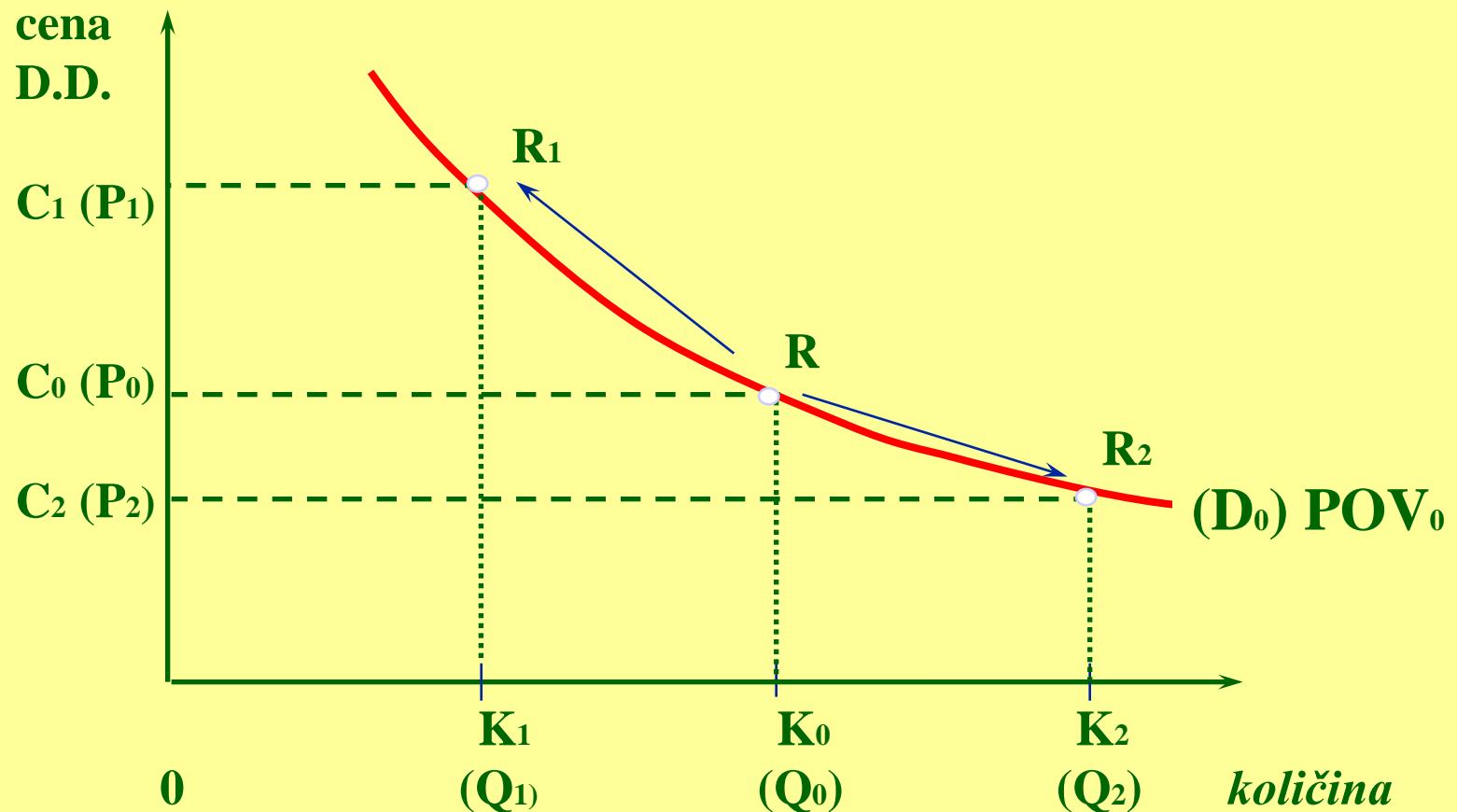
B) SPREMEMBA SAMEGA POVTRAŠEVANJA:

- $\uparrow\downarrow$ potreb, ceteris paribus
- $\uparrow\downarrow$ dohodka, “
- $\uparrow\downarrow$ cene substituta, “
- $\uparrow\downarrow$ cene komplementa, “

C) GRAFIČNI PRIKAZI

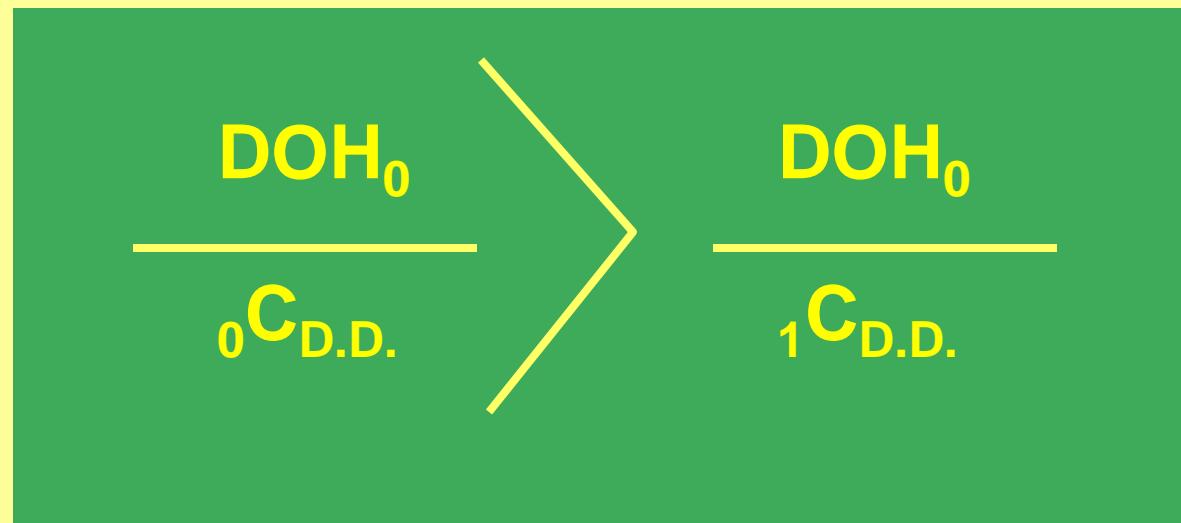
Sprememba obsega povpraševanja

Sprememba obsega povpraševanja

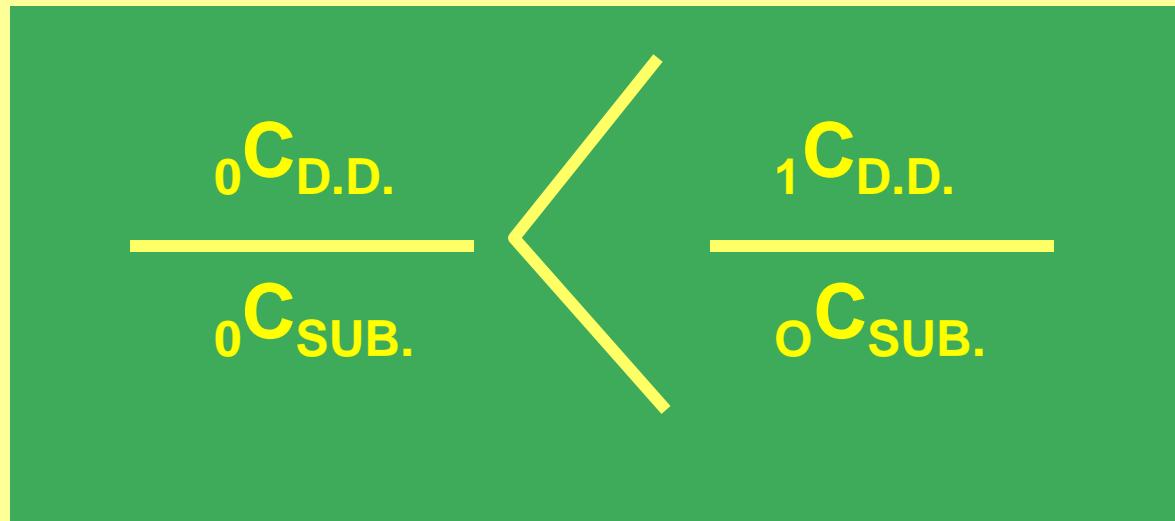
UČINEK DOHODKA ($\uparrow C_{D.D.}$, c.p.)

Sprememba obsega povpraševanja

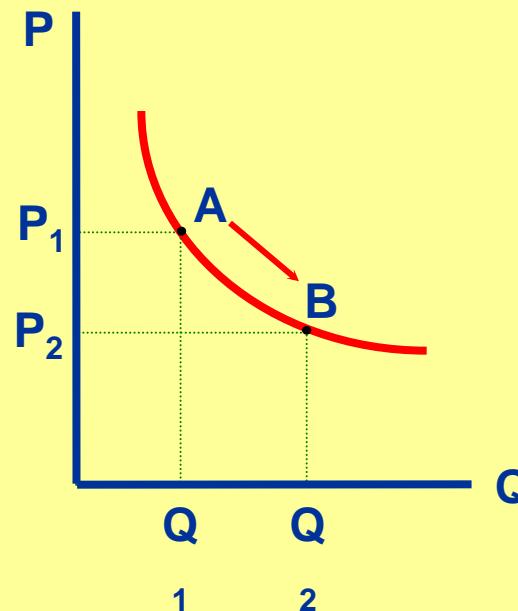
UČINEK SUBSTITUCIJE ($\uparrow C_{D.D.}$, c.p.)

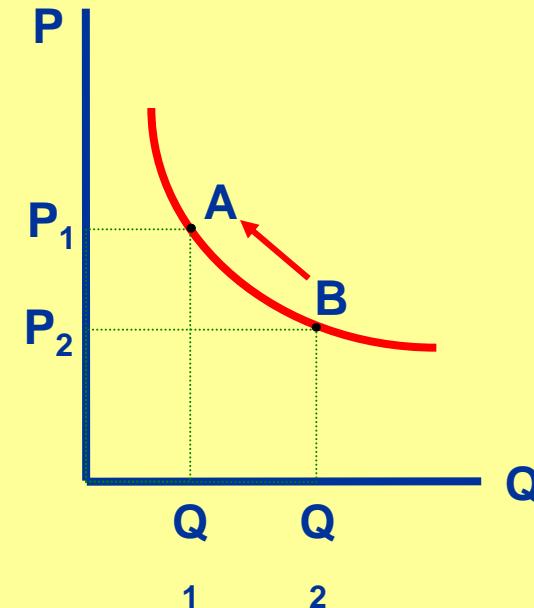

Spremembe obsega povpraševanja

a) povečanje obsega povpraševanja

b) zmanjšanje obsega povpraševanja

Povpraševanje se poveča, če se:

poveča potrošnikov dohodek

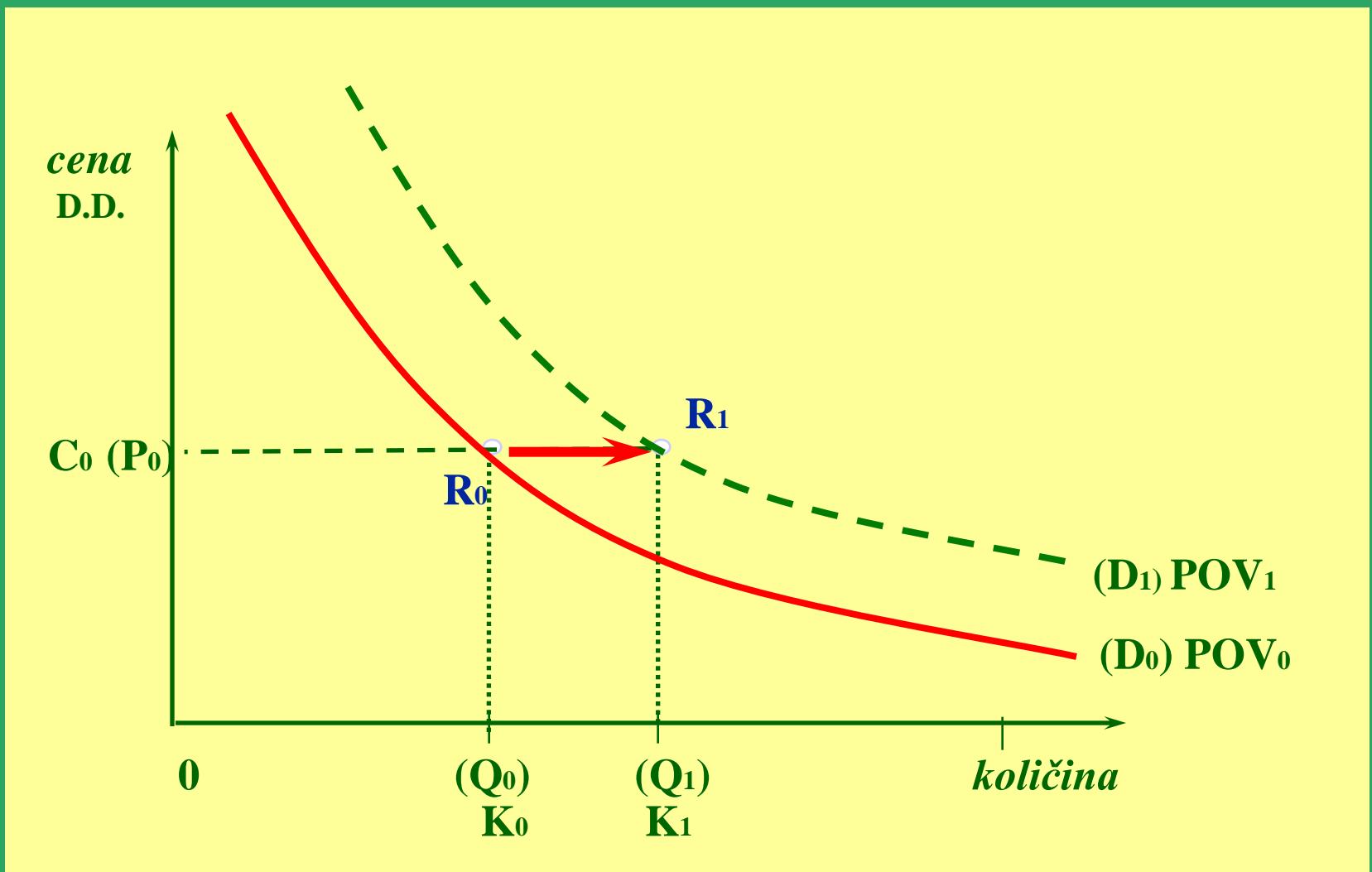
povečajo preference po tej dobrini

poveča cena substituta

zniža cena komplementarne dobrine

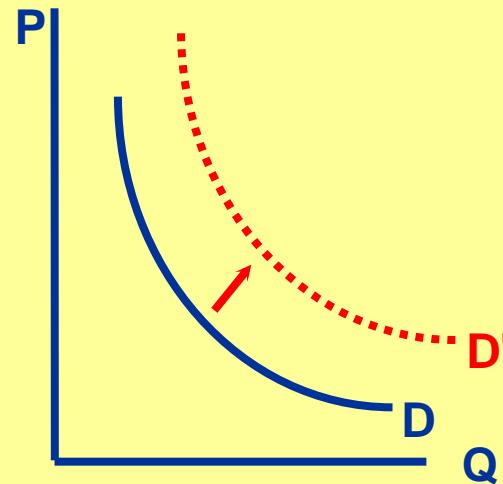
Sprememba povpraševanja

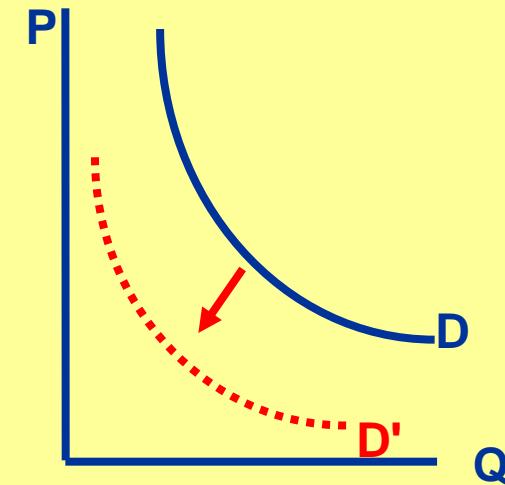

Spremembe povpraševanja

a) povečanje povpraševanja

b) zmanjšanje povpraševanja

Velikost spremembe povpraševanja

IZRAŽAMO: **relativno**

SPREMENBA	:	SPREMENBA
KOLIČINE		DEJAVNIKOV

1. $C_{D.D.}$ (cenovna odzivnost - elastičnost povpraševanja)

POSLEDICA : VZROK

2. DOHOD. (dohodkovna elastičnost povpraševanja)

3. $C_{SUB.}, C_{KOM.}$ (križna elastičnost povpraševanja)

Elastičnost povpraševanja

A) VRSTE

- cenovna
- dohodkovna
- križna

B) KOEFICIENT ELASTIČNOSTI POVPRASJEVANJA

C) TIPIČNE VREDNOSTI:

- popolnoma togo povpraševanje ($E=0$)
- togo povpraševanje ($0 < E < 1$)
- skladno povpraševanje ($E = 1$)
- zelo elastično povpraševanje ($1 < E < \infty$)
- popolnoma elastično povpraševanje ($E = \infty$)

D) GRAFIČNI PRIKAZI

Elastičnost povpraševanja

Elastičnost povpraševanja je mera, s katero izmerimo, za koliko se obseg povpraševanja spremeni, če se spremenijo tržni pogoji.

Cenovna elastičnost povpraševanja

$$\text{KOEF. } E = \frac{\Delta K}{K_0 (\bar{K})} : \frac{\Delta C_{D.D.}}{C_{D.D.} (\bar{C}_{D.D.})}$$

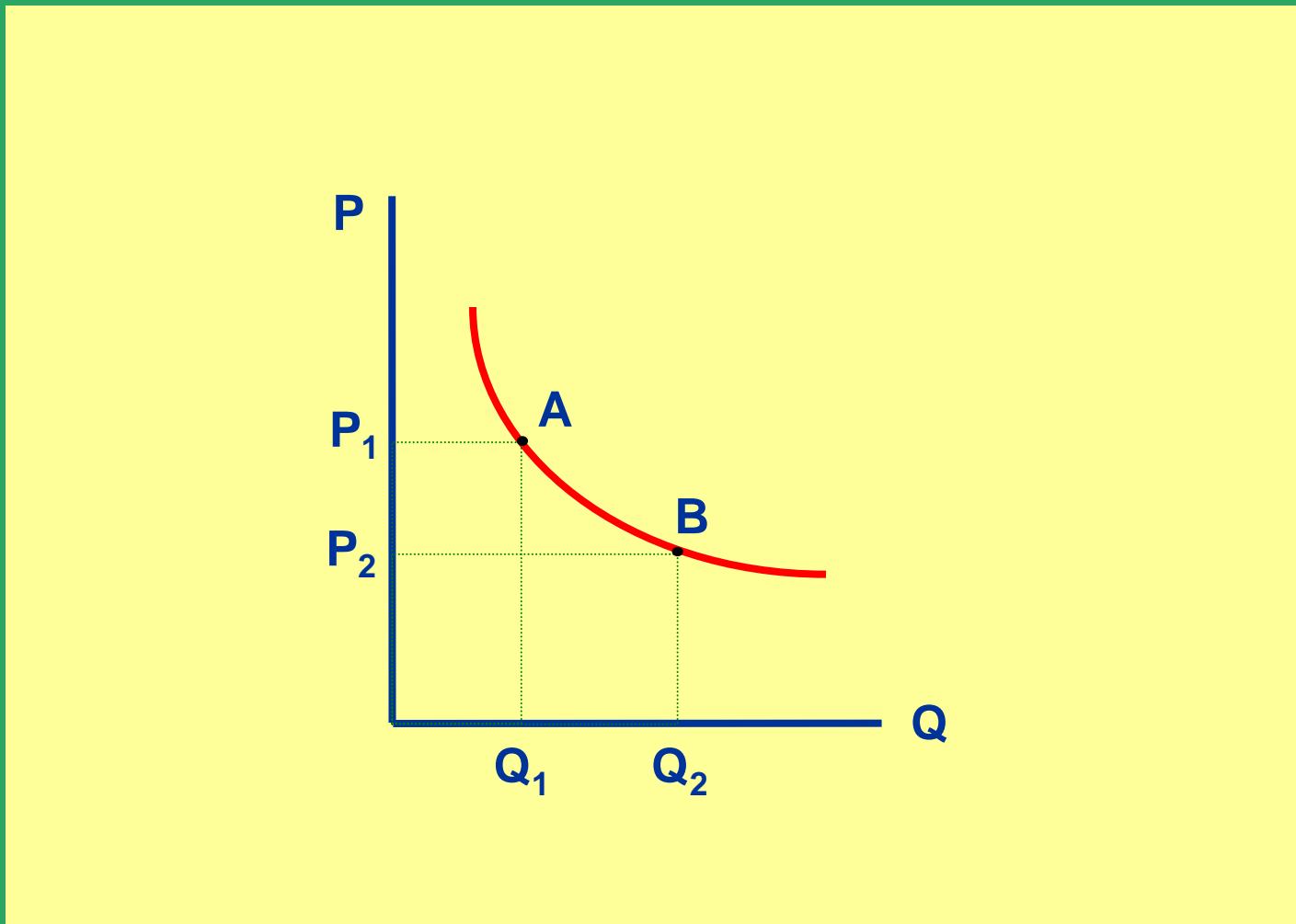
POSLEDICA	: VZROK
RELAT. SPREM.	REL. SPREM.
V KOLIČINI	V CENI

ΔK = razlika v obsegu povpraševanja

$\Delta C_{D.D.}$ = razlika v $C_{D.D.}$

Cenovna elastičnost povpraševanja na loku

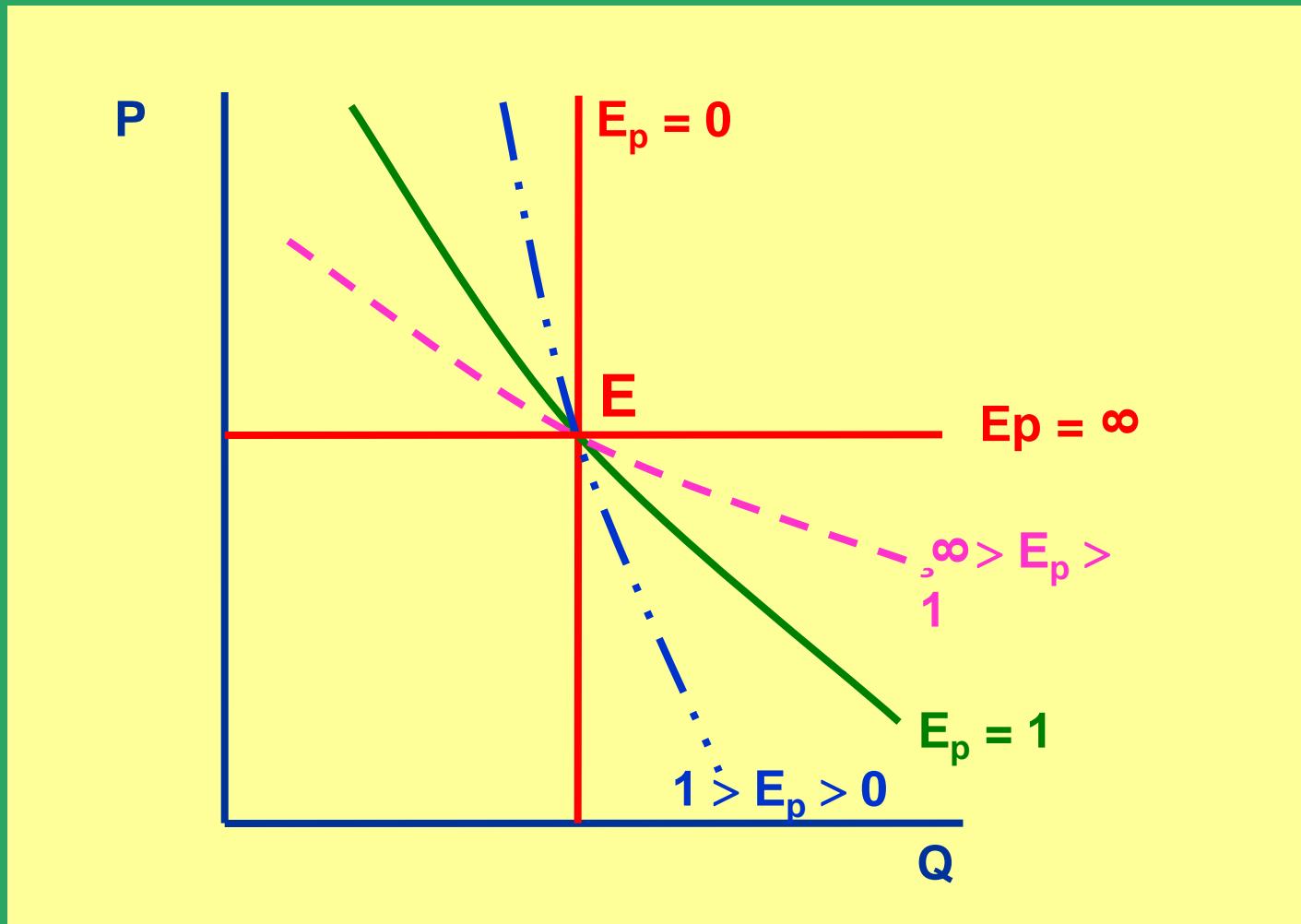

Tipične vrste povpraševanje glede na vrednost koeficienta

E_p	$E_p = 0$	$0 < E_p < 1$	$E_p = 1$	$1 < E_p < \infty$	$E_p = \infty$
Povpraševanje je	Popolnoma neelastično	Neelastično	Usklajeno elastično	Elastično	Popolnoma elastično
Relativna primerjava velikosti sprememb Q in P	Q se ne spremeni, če se spremeni cena	Q se relativno spremeni manj kot cena	Q in P se relativno spremenita za enak odstotek	Q se relativno spremeni bolj kot cena	Potrošniki kupujejo katerokoli količino pri obstoječi ceni.

Krivulje povpraševanja z različnimi vrednostmi koeficiente cenovne elastičnosti povpraševanja v točki E

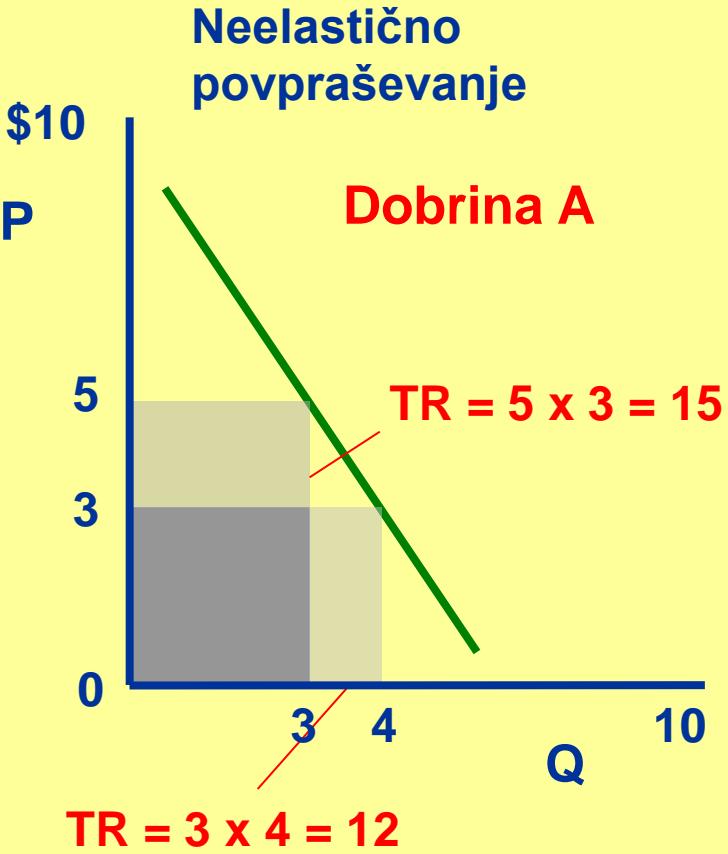
Dejavniki cenovne elastičnosti povpraševanja

- Značaj blaga**
- Časovno obdobje**
  - Kratkoročna cenovna elastičnost povpraševanja (manj elastično)**
  - Dolgoročna cenovna elastičnost povpraševanja (bolj elastično)**
- Delež izdatkov za blago v potrošnikovem dohodku (sol, stana)**
- Obstoj substitutov**

Sprememba dohodka proizvajalcev pri neelastičnem povpraševanju ($EP < 1$)

$$\begin{aligned} TR_1 &= P_1 Q_1 = 5 * 3 = 15 \\ TR_2 &= P_2 Q_2 = 3 * 4 = 12 \\ TR_1 > TR_2 &\Rightarrow P \downarrow \rightarrow TR \downarrow \end{aligned}$$

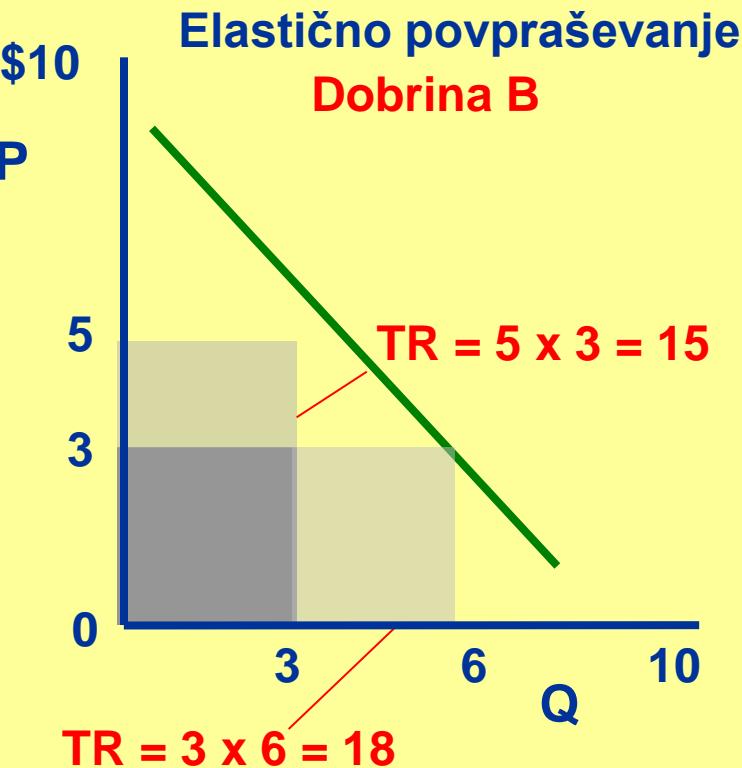

Sprememba dohodka proizvajalcev pri elastičnem povpraševanju ($E_p > 1$)

$$TR_1 = P_1 Q_1 = 5 * 3 = 15$$

$$TR_2 = P_2 Q_2 = 3 * 6 = 18$$

$$TR_1 < TR_2 \Rightarrow P \downarrow \rightarrow TR \uparrow$$

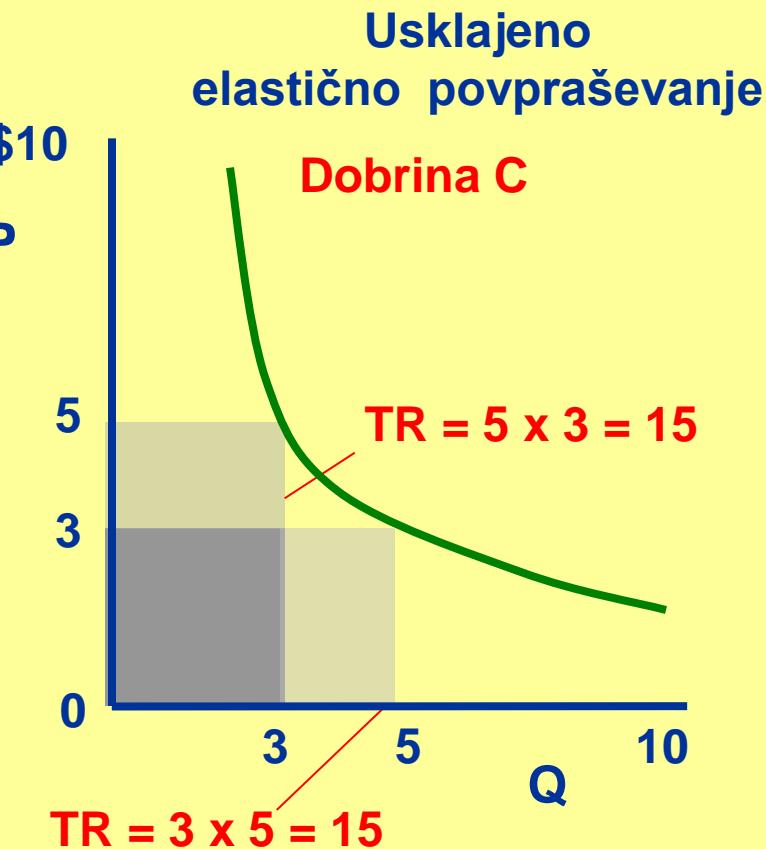

Sprememba dohodka proizvajalcev pri usklajeno elastičnem povpraševanju ($E_p = 1$)

$$TR_1 = P_1 Q_1 = 5 * 3 = 15$$

$$TR_2 = P_2 Q_2 = 3 * 5 = 15$$

$$TR_1 = TR_2 \Rightarrow P \downarrow \rightarrow \overline{TR}$$

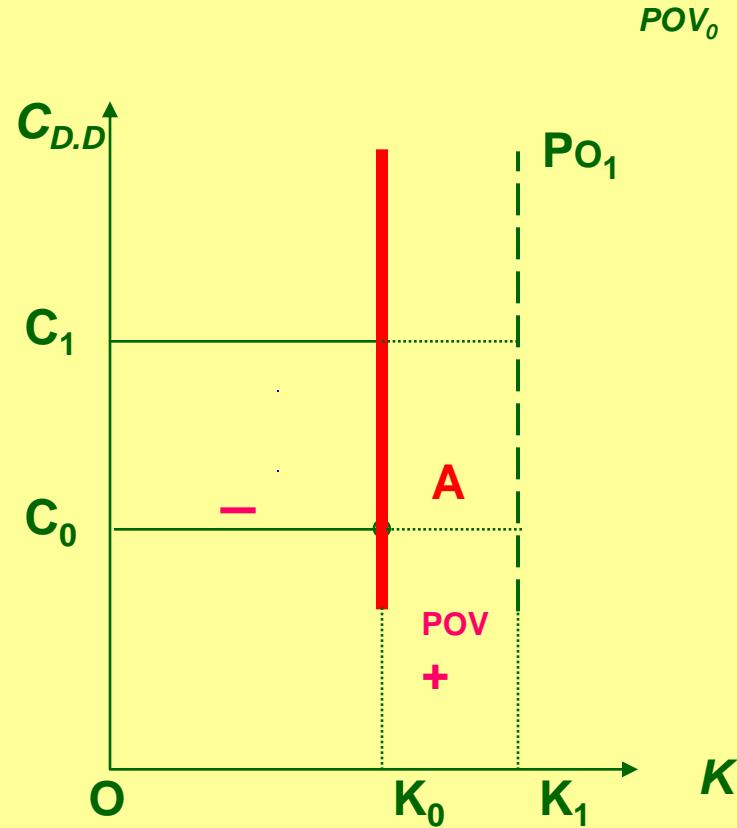

Cenovno pop.togo povpraševanje $E = 0$

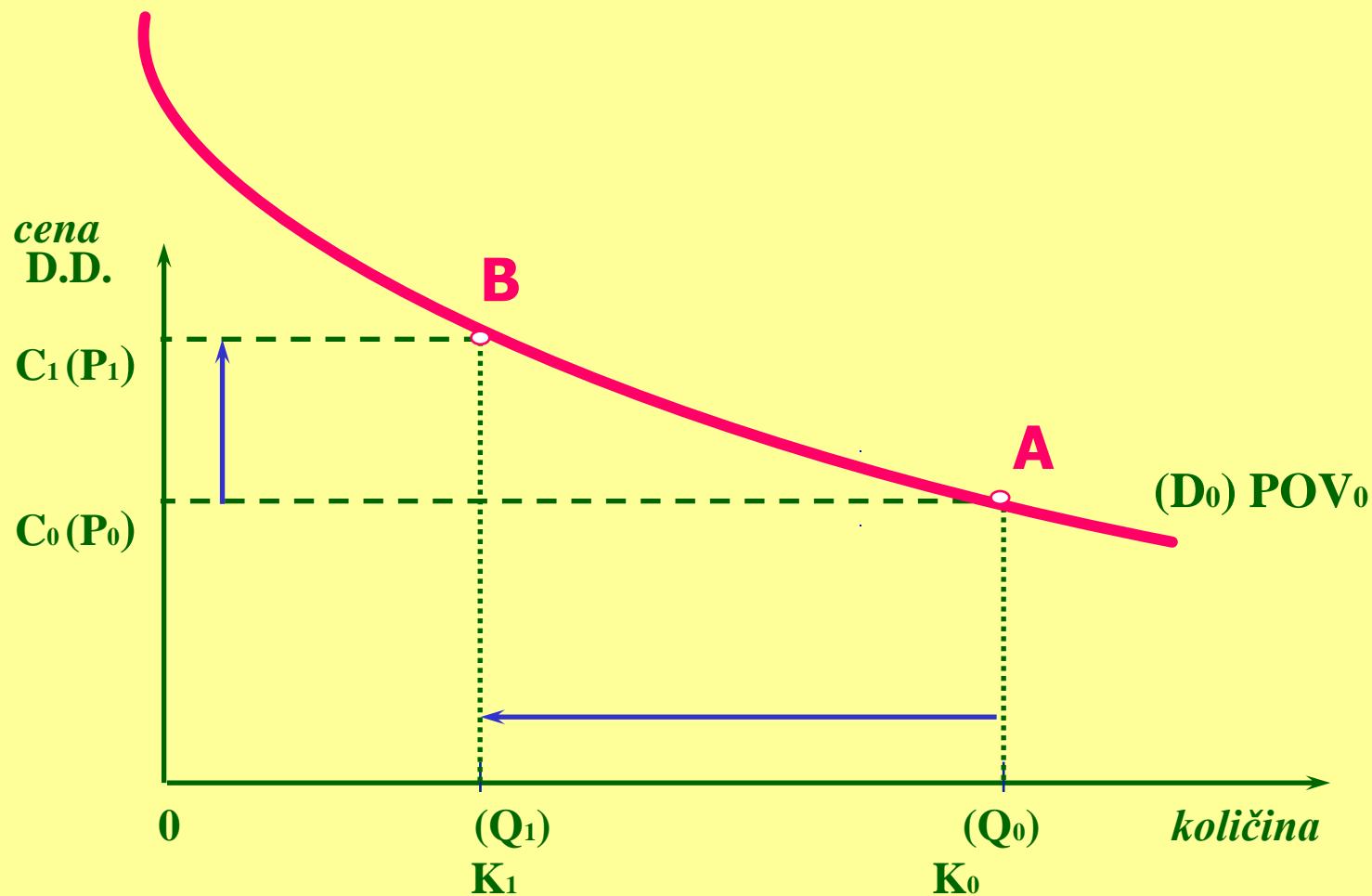
$$E = \frac{0}{5} : \frac{2}{10} = 0$$

$$\begin{aligned} E &= 0 \\ \Delta K &= 0 \quad \Delta C = 2 \\ K_0 &= 5 \quad {}_0C_{D.D.} = 10 \end{aligned}$$

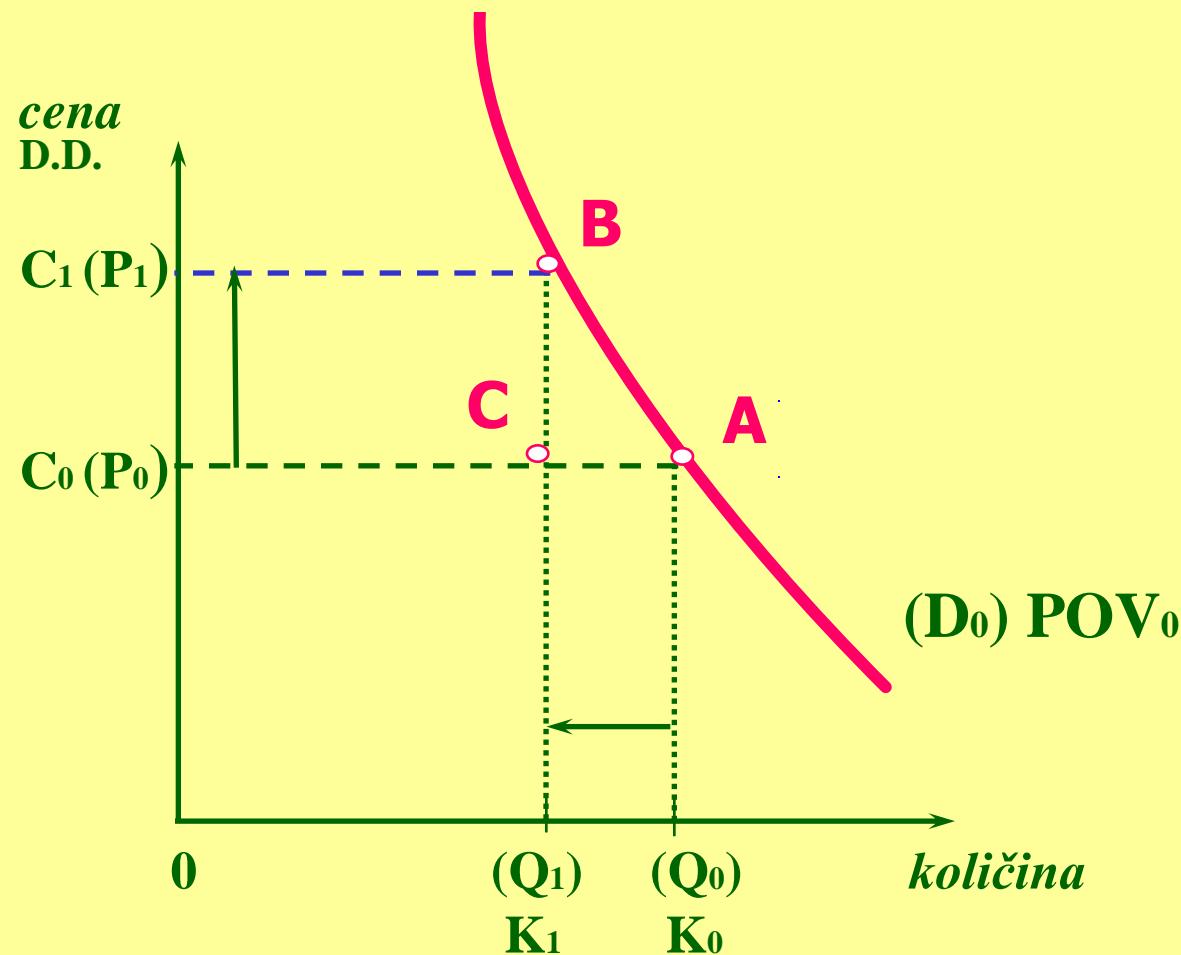

Cenovna elastičnost povpraševanja $1 < \beta_p < +\infty$

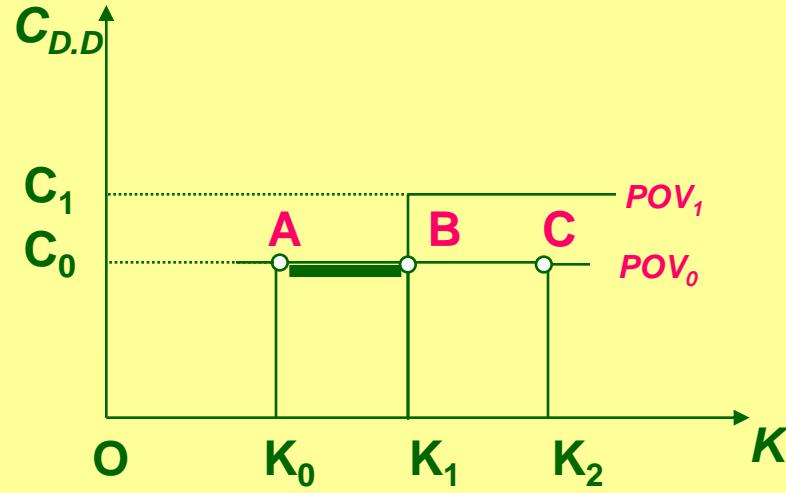
Cenovna elastičnost povpraševanja $1 < \beta_p < 1$

Cenovna pop. elastično povpraševanje $E (\beta_p) = \infty$

$$E = \frac{10}{200} : \frac{0}{5} = \infty$$

Odnos med cenovno elastičnostjo povpraševanja, spremembo cene in spremembo celotnega dohodka proizvajalcev

Sprememba cene	Neelastično D ($Ep < 1$)	Elastično D ($Ep > 1$)	Usklajeno elastično ($Ep = 1$)
CENA SE POVEČA	Dohodek se poveča	Dohodek se zmanjša	Dohodek se ne spremeni
CENA SE ZMANJŠA	Dohodek se zmanjša	Dohodek se poveča	Dohodek se ne spremeni
Istosmerna sprememba dohodka		Obratno sorazm. sprememba dohodkovna	
Nobene spremembe dohodka			

Dohodkovna elastičnost povpraševanje

$$E = \frac{\Delta K_{D.D.}}{D.D K_O (\bar{K})} : \frac{\Delta DOH.}{_0 DOH. (\bar{D})}$$

- TIPIČNE VREDNOSTI KOEF.
- GRAFIČNI PRIKAZI: ne uporabimo krivulje povpraševanja

Križna elastičnost povpraševanja

$$E_{AB} =$$

$$= \frac{\text{Procent. sprememba obsega povpraševanja po dobrini } A}{\text{procentualna sprememba cene dobrine } B}$$

$$= \frac{\% \Delta Q_A}{\% \Delta P_B} = \frac{\Delta Q_A}{\Delta P_B} * \frac{P_B}{Q_A}$$

Križna elastičnost povpraševanja	Substituti	Komplementarne dobrine
E_{AB}	$E_{AB} > 0$	$E_{AB} < 0$

Križna elastičnost povpraševanja

$$E = \frac{\Delta K_{D.D.}}{D.D K_O(\bar{K})} : \frac{\Delta C_{SUB., KOM.}}{C_{SUB., KOM.}(\bar{C})}$$

Analiza ponudbe

**Ponudba so vse sile, ki delujejo na
trgu preko ponudnikov
(prodajalcev).**

Ponudba

- DELOVANJE PONUDNIKOV**
- TRG DOLOČENEGA BLAGA**
- OBSEG PONUDBE**
  - DEJAVNIKI PONUDBE:**
    - 1. Stroški**
    - 2. Cena določene dobrine**
    - 3. Pokvarljivost blaga**
    - 4. Potreba po likvidnih sredstvih**

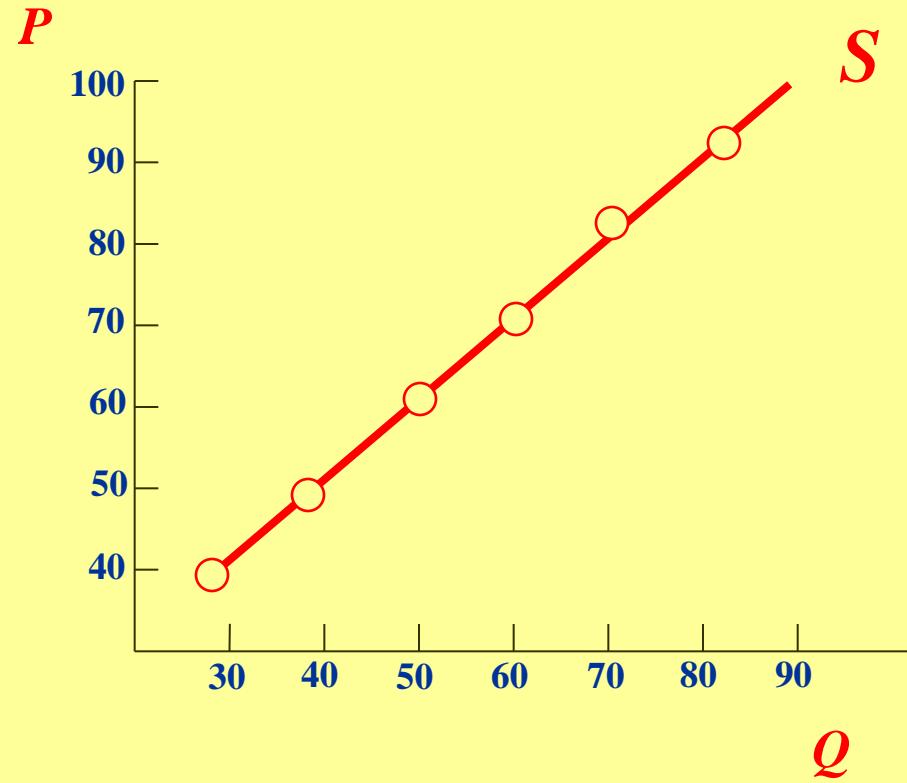

Lestvica ponudbe krompirja

Možnosti	Cena (P)	Količina (Q)
1	100	90
2	90	80
3	80	70
4	70	60
5	60	50
6	50	40
7	40	30

Krivulja ponudbe krompirja

Sprememba ponudbe

A) SPREMENBA OBSEGA PONUDBE:

- splošni zakon ponudbe
- krivulja ponudbe

B) SPREMENBA SAME PONUDBE:

- ↓↑ stroškov,
- ↓↑ potrebe po likvidnih sredstvih,
- ↓↑ pokvarljivost blaga.

D) GRAFIČNI PRIKAZI

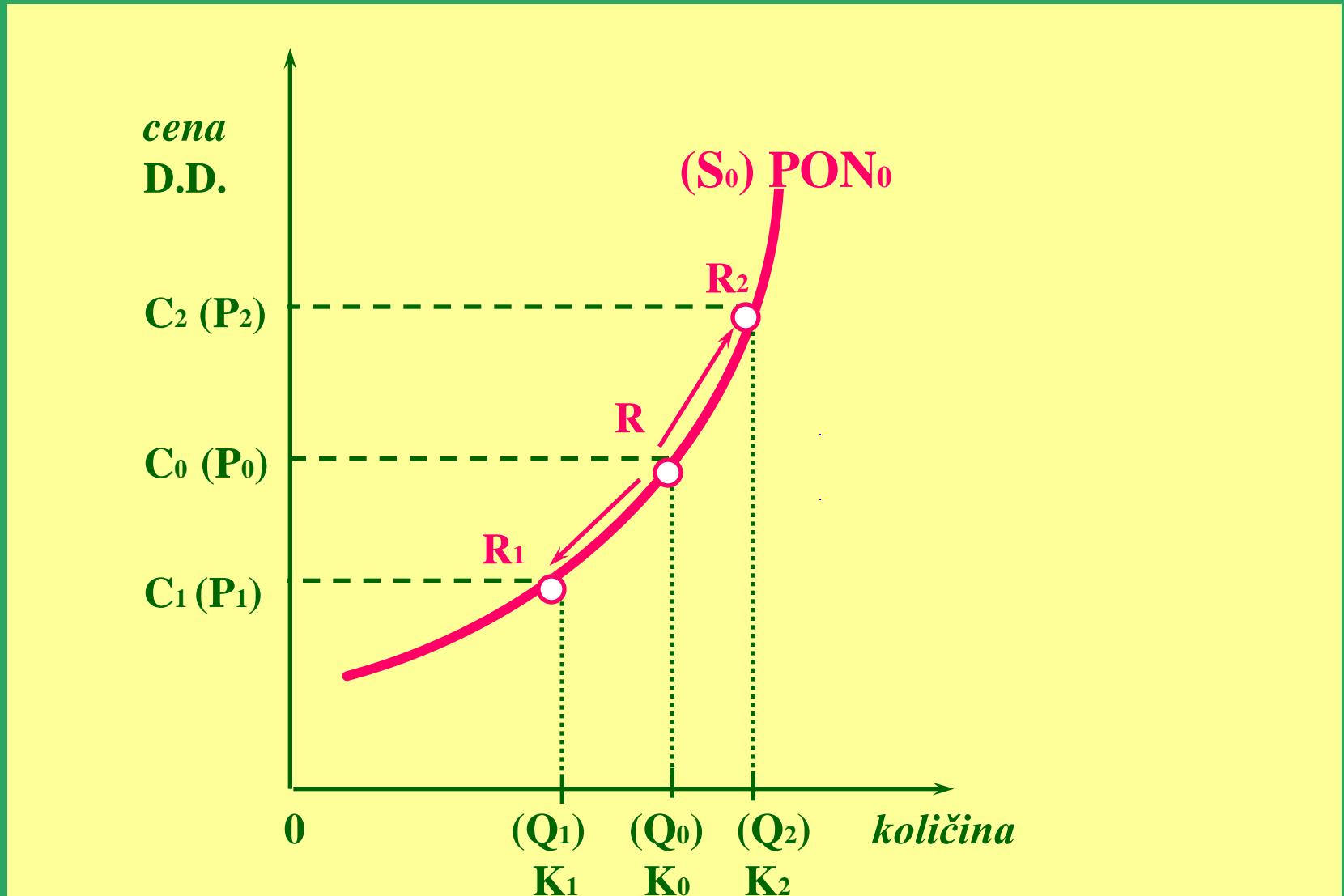
Sprememba obsega ponudbe

VZROKI:

- OBSTOJEČI PROIZVAJALCI**
  - a) donosnost: TC - SC
- NOVI PROIZVAJALCI**

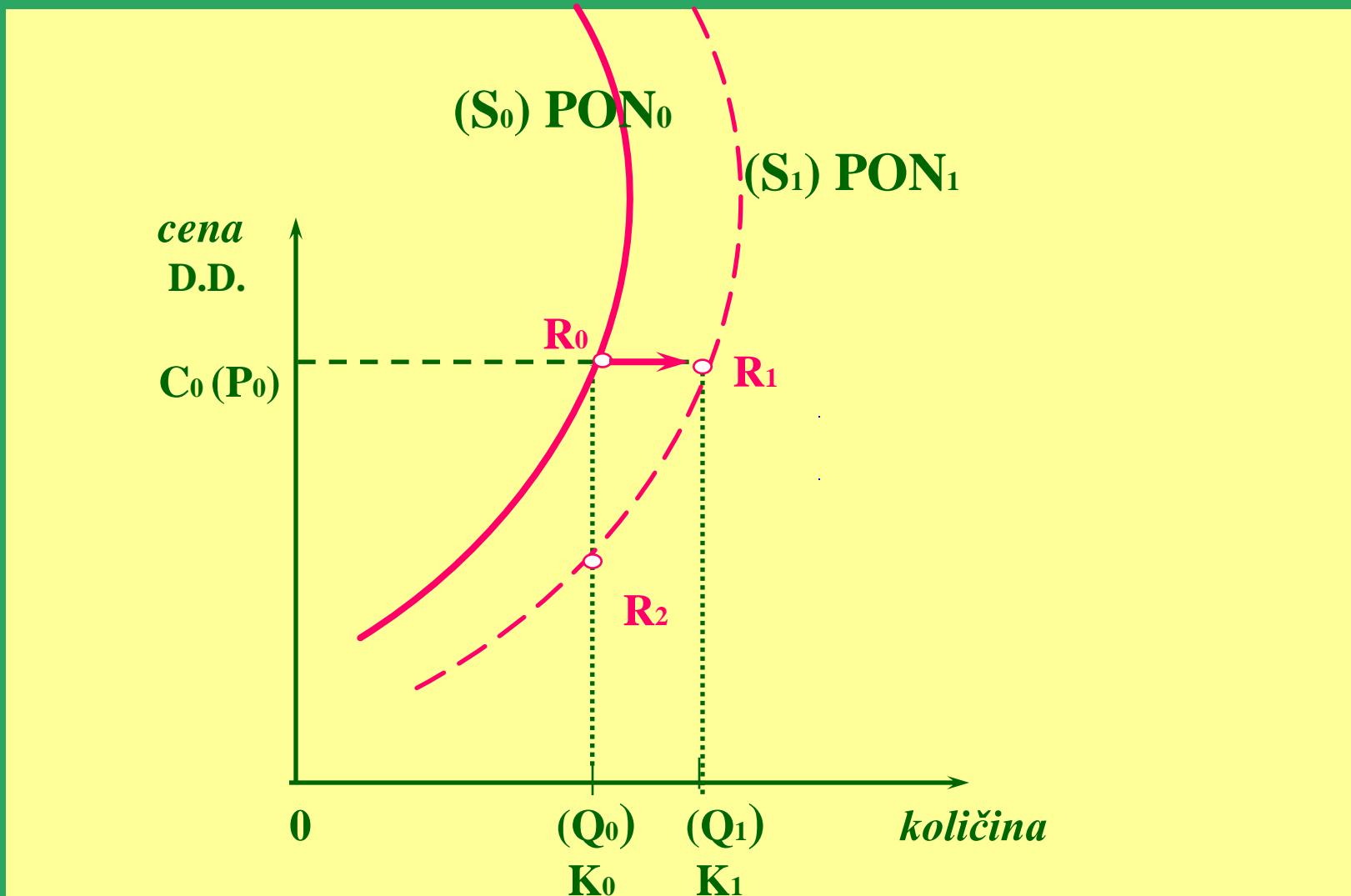

Sprememba obsega ponudbe

Sprememba same ponudbe

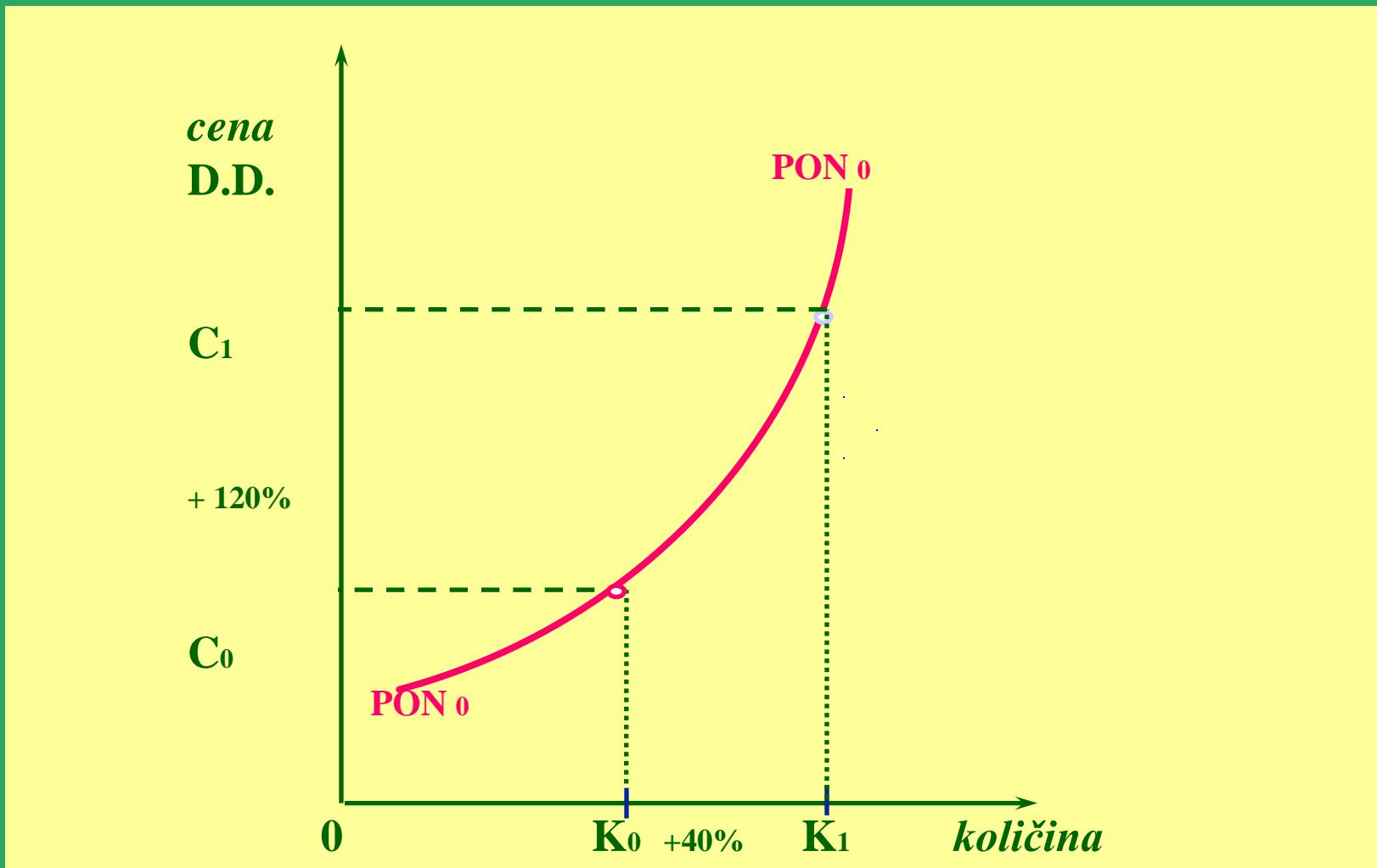

Elastičnost ponudbe

- A) VRSTE
- B) CENOVNA ELASTIČNOST PONUDBE
- C) KOEFICIENT CENOVNE ELASTIČNOSTI PONUDBE
- D) TIPIČNE VREDNOSTI
- E) CENOVNA ELASTIČNOST PONUDBE V KRATKEM OBDOBJU
- F) CENOVNA ELASTIČNOST PONUDBE V DOLGEM OBDOBJU
  - dejavniki vpliva
- G) GRAFIČNI PRIKAZI

Cenovna elastičnost ponudbe v kratkem obdobju $0 < \beta < 1$

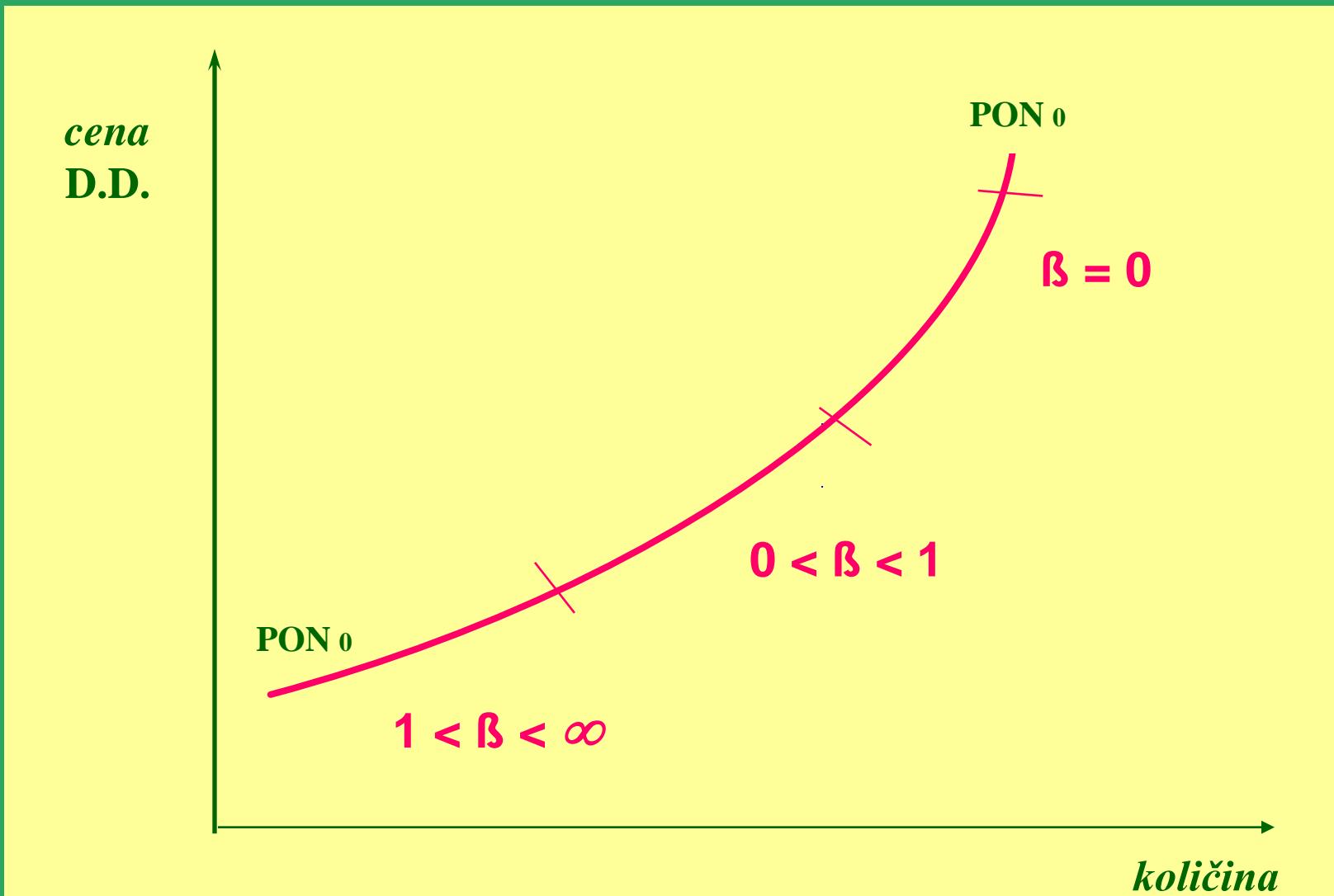
Cenovna elastičnost ponudbe v dolgem obdobju

A) DEJAVNIKI VPLIVA:

1. Obstoječe zmogljivosti
(proste zmogljivosti: $1 < E < \infty$)
2. Nove investicije
($0 < E < 1$)
3. Popolnoma toga ponudba
($E = 0$)
4. Negacija zakona ponudbe
($\uparrow C_{D.D.}, c.p. \rightarrow \downarrow K$)

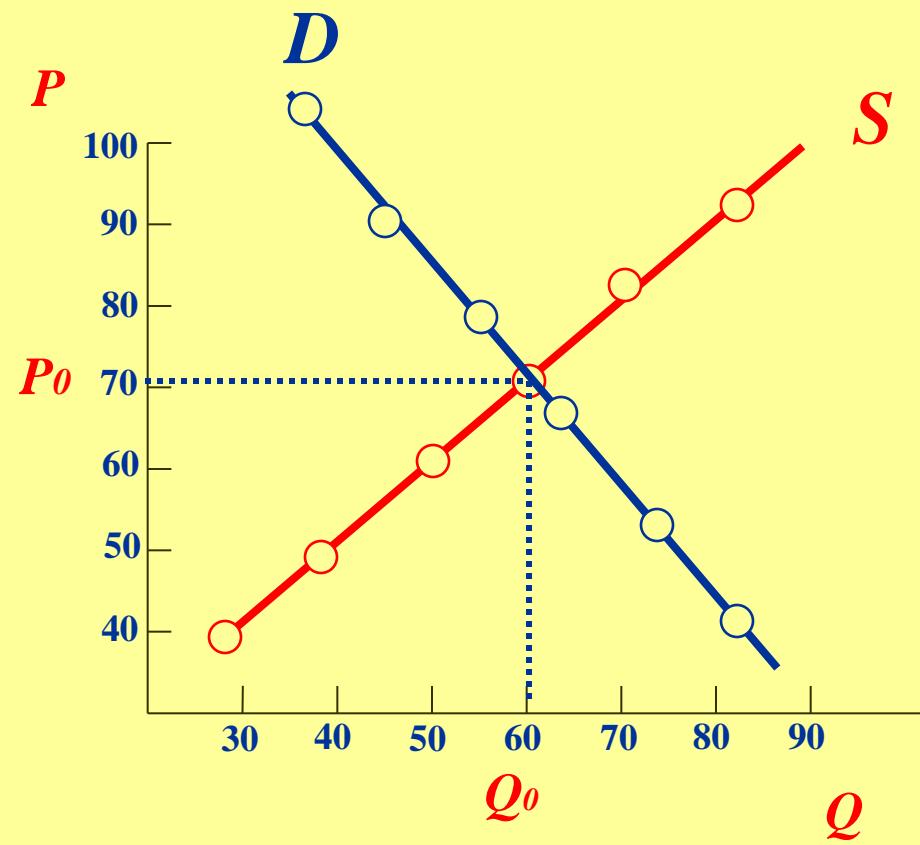

Cenovna elastičnost ponudbe v dolgem obdobju

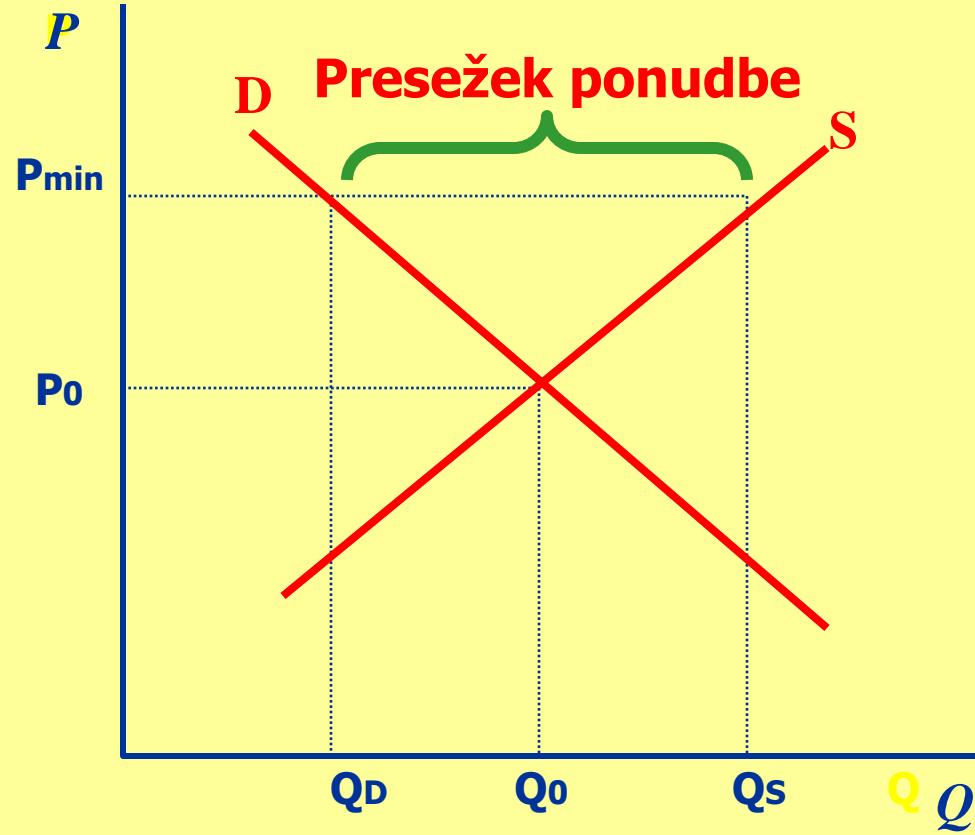

Tržno ravovesje

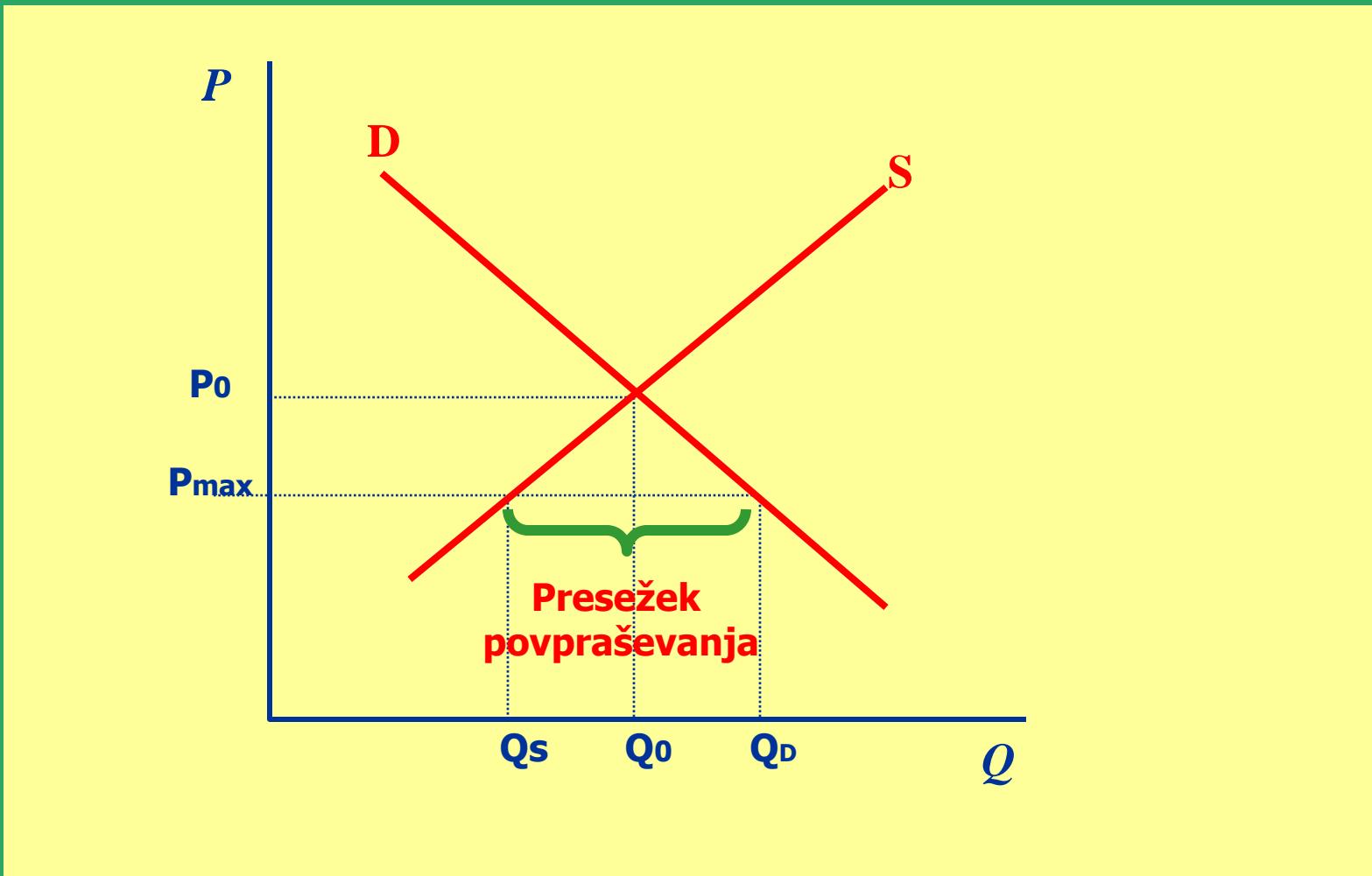

Minimalna cena

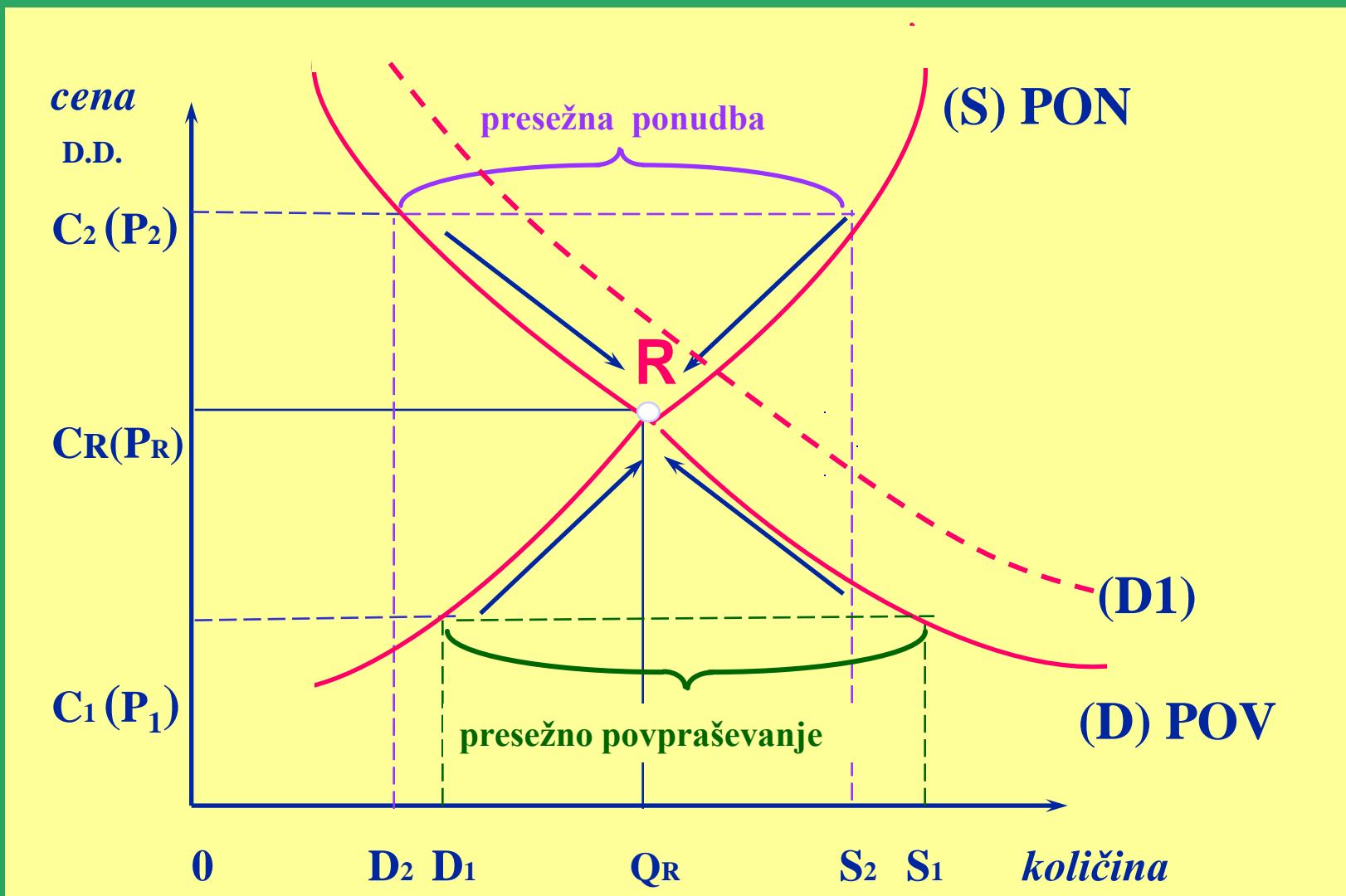

Maksimalna cena

Oblikovanje tržnega ravnotežja

Prilagajanje ponudbe in povpraševanja na trgu določene dobrine

A) TRG EKSISTENČNE DOBRINE

- nad ravnotežna izhodiščna tržna cena
- presežna ponudba
- tendenca padanja tržne cene

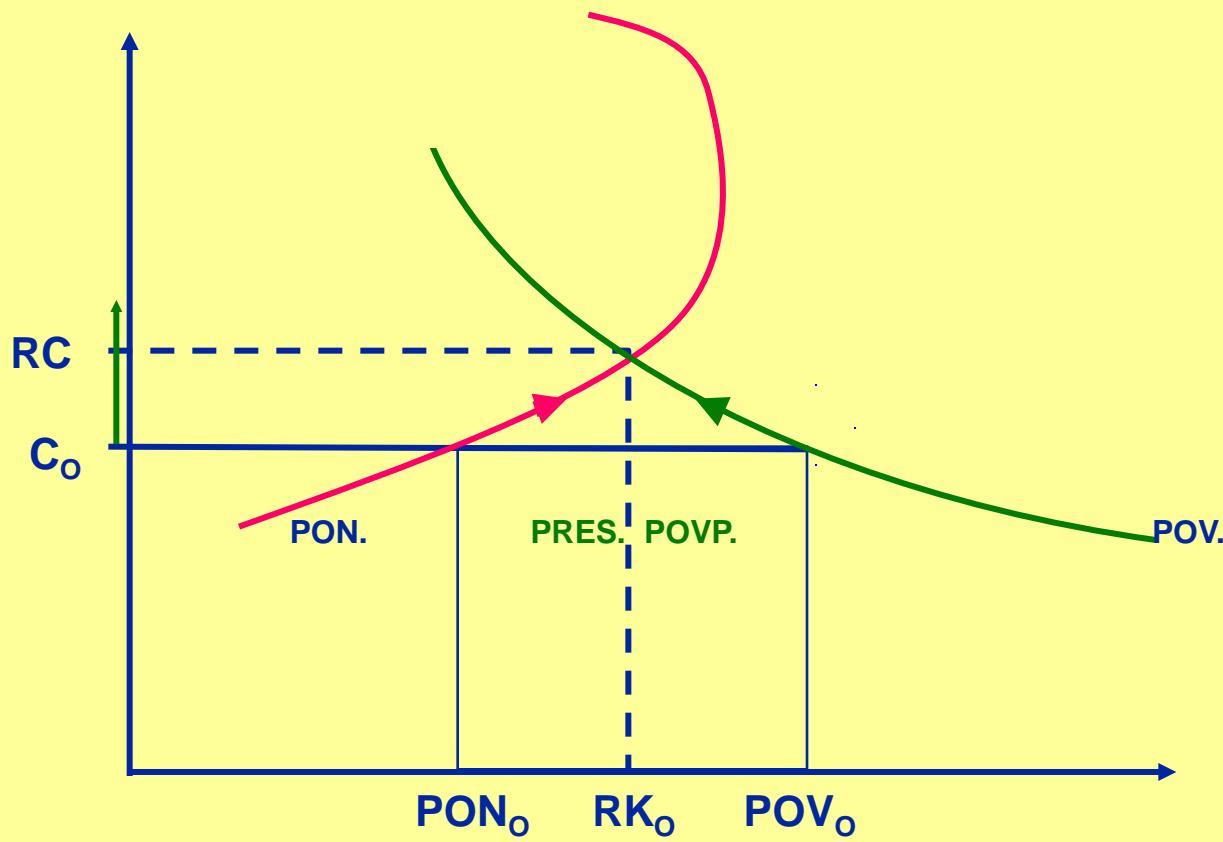
B) TRG NEEKSISTENČNE DOBRINE

- podravnotežna izhodiščna tržna cena
- presežno povpraševanje
- tendenca naraščanja tržne cene

C) GRAFIČNI PRIKAZI

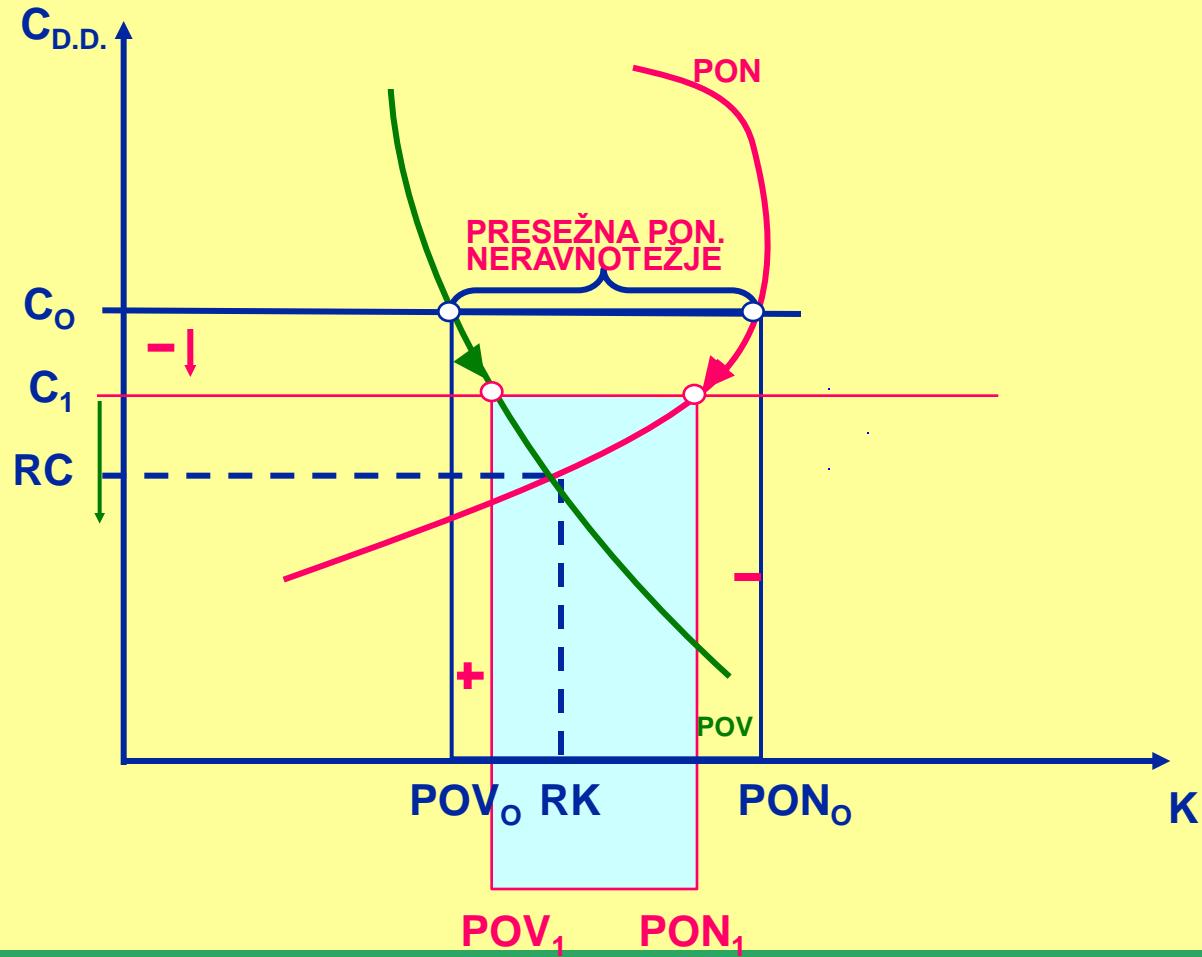

Trg neeksistenčne dobrine v dolgem obdobju

Trg eksistenčne doprime v dolgem obdobju

Prilagajanje ponudbe in povpraševanja

$$E = 30\% : 100 \% = 0,3$$

$$E = 0,3$$

EKS. DOBRINA

POVPRASUVANJE:

- elastično
- a) CENOV.
 $0 < E < 1$
- b) STRMO PADAJOČA

DOLGO OBDOBJE

PONUDBA:

- elastično
- a) CENOV.

RAZLIČNE TIPIČNE
VREEDNOSTI

4

RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKURENTA

Opredelitev obdobjij

ZELO KRATKO OBDOBJE

Ponudba se oblikuje iz zalog

KRATKO OBDOBJE

Ponudba se prilagaja povpraševanju z zmanjšanjem ali povečanjem produkcije

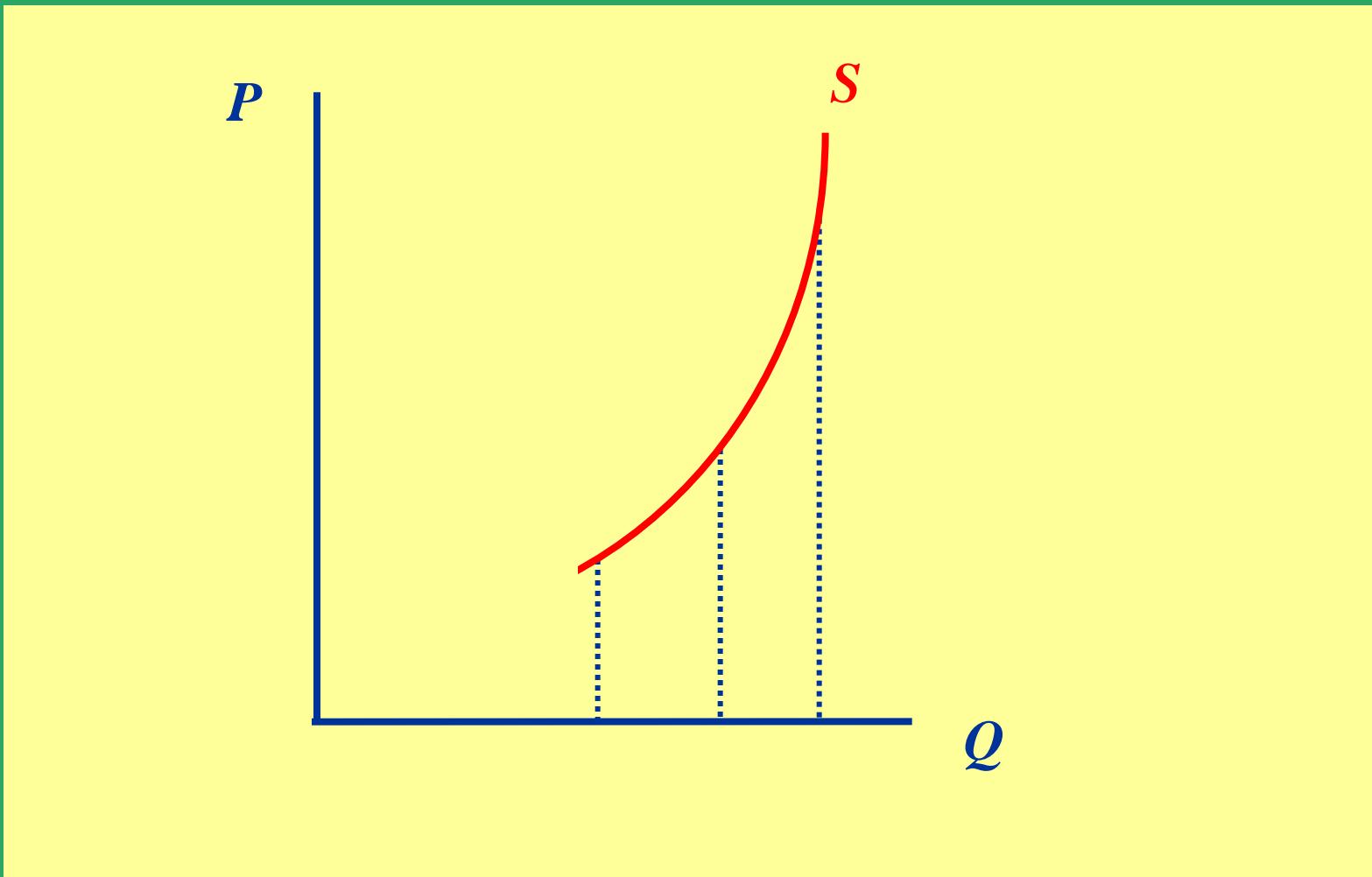
DOLGO OBDOBJE

Ponudba se popolnoma prilagodi Povpraševanju.

Krivulja ponudbe v zelo kratkem obdobju

RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKURENTA
Opredelitev obdobjij

Cilji podjetja

Mikroekonomska teorija gradi na predpostavki, da je temeljni cilj delovanja kateregakoli proizvajalca maksimalni dobiček, ki ga zapišemo:

Dobiček= Celotni dohodek- Celotni stroški

$$\pi = TR - TC = (P \cdot Q) - TC$$

Kratkoročni stroški

V kratkem obdobju so celotni stroški podjetja vsota fiksnih in variabilnih stroškov:

$$TC = FC + VC$$

The equation is visually represented by three pink rectangular boxes. The first box contains 'TC' with a small hand icon pointing to a dashed box labeled 'celotni stroški'. The second box contains 'FC' with a hand icon pointing to a dashed box labeled 'fiksni stroški'. The third box contains 'VC' with a hand icon pointing to a dashed box labeled 'variabilni stroški'. A plus sign is placed between the 'FC' and 'VC' boxes.

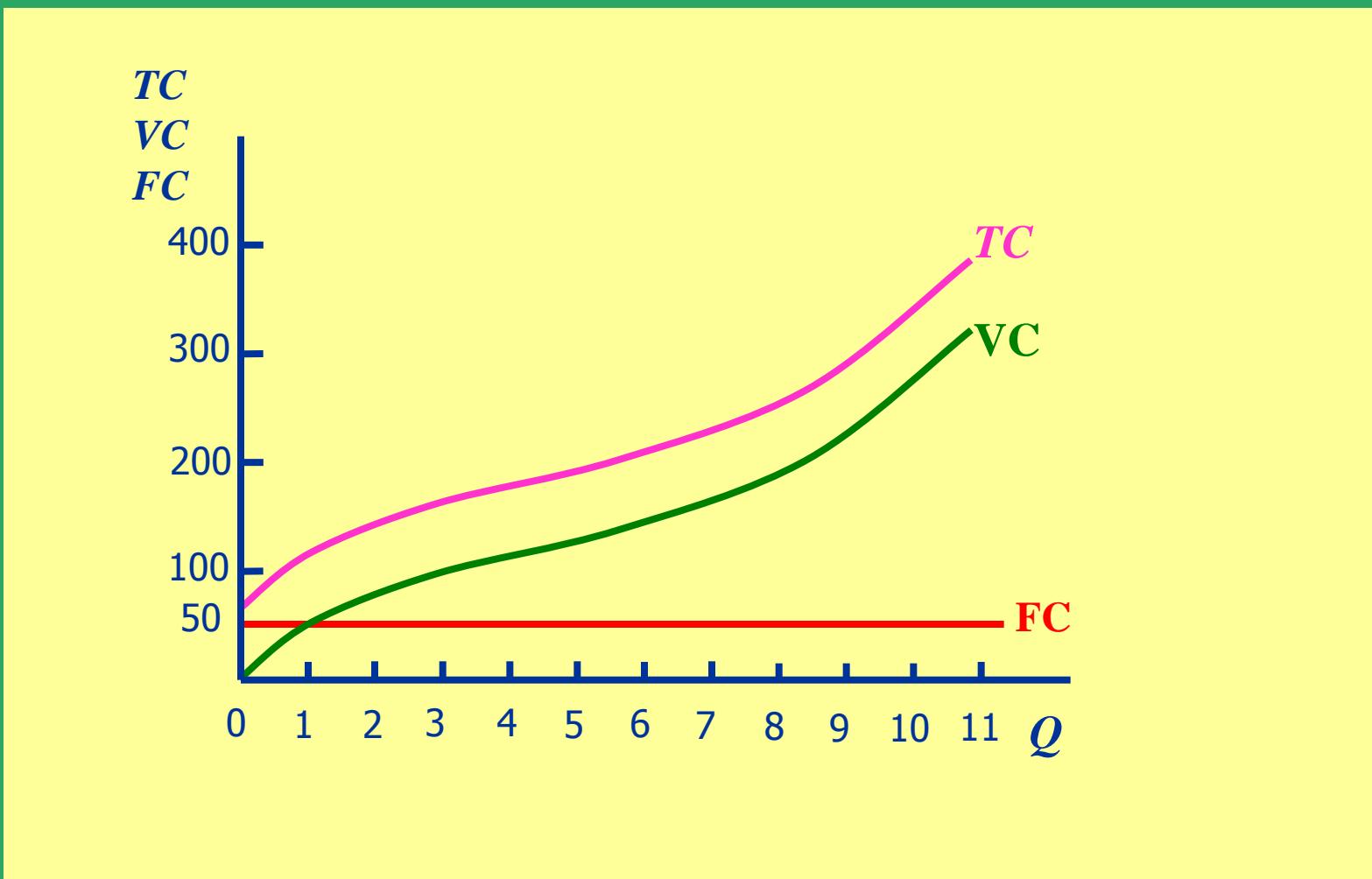
Kratkoročni stroški podjetja

Obseg proizvodnje	Fiksni stroški	Variabilni stroški	Celotni stroški	Mejni stroški	Povprečni fiksni stroški	Povprečni variab. stroški	Povprečni stroški
(Q)	(FC)	(VC)	(TC)	(MC)	(AFC)	(AVC)	(AC)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
0	50	0	50	-	-	-	-
1	50	50	100	50	50	50	100
2	50	78	128	28	25	39	64
3	50	98	148	20	16,7	32,7	49,3
4	50	112	162	14	12,5	28	40,5
5	50	130	180	18	10	26	36
6	50	150	200	20	8,3	25	33,3
7	50	175	225	25	7,1	25	32,1
8	50	204	254	29	6,3	25,5	31,8
9	50	242	292	38	5,6	26,9	32,4
10	50	300	350	58	5	30	35
11	50	385	435	85	4,5	35	39,5

Krivulje celotnih, fiksnih in variabilnih stroškov podjetja v kratkem obdobju

RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKRENTA

Povprečni stroški

Igrajo bistveno vlogo pri določanju obsega produkcije in jih dobimo tako, da stroške (TC, VC, FC) delimo z obsegom produkcije.

Povprečni celotni stroški   **AC**

So celotni stroški na enoto produkta

$$AC = \frac{TC}{Q}$$

Povprečni fiksni stroški   **AFC**

So variabilni stroški na enoto produkta

$$AFC = \frac{FC}{Q}$$

Povprečni variabilni stroški   **AVC**

So fiksni stroški na enoto produkta

$$AVC = \frac{VC}{Q}$$

Mejni stroški

So pirastek celotnih stroškov, ki nastane zaradi proizvodnje dodatne enote proizvoda:

$$MC_n = TC_n - TC_{n-1} = (FC + VC)_n - (FC + VC)_{n-1} = VC_n - VC_{n-1}$$

- n   n -ta enota produkta (na primer 10. enota)
n-1   (n -1) - ta enota produkta (na primer 9. enota)

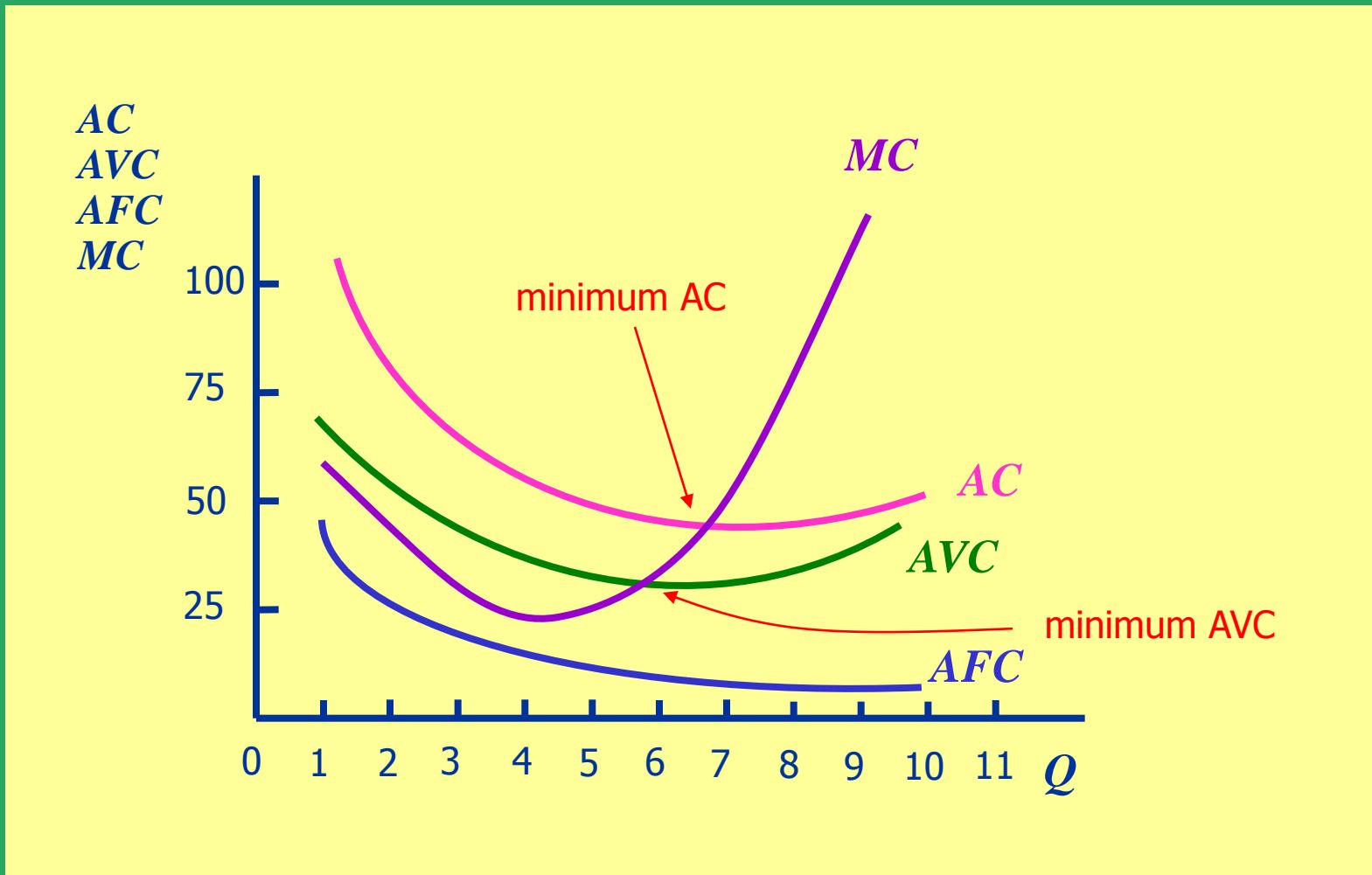
Mejni strošek 10. enote proizvoda izračunamo torej kot:

$$MC_{10} = TC_{10} - TC_9 = 350 - 292 = 58$$

Krivulje povprečnih in mejnih stroškov v kratkem obdobju

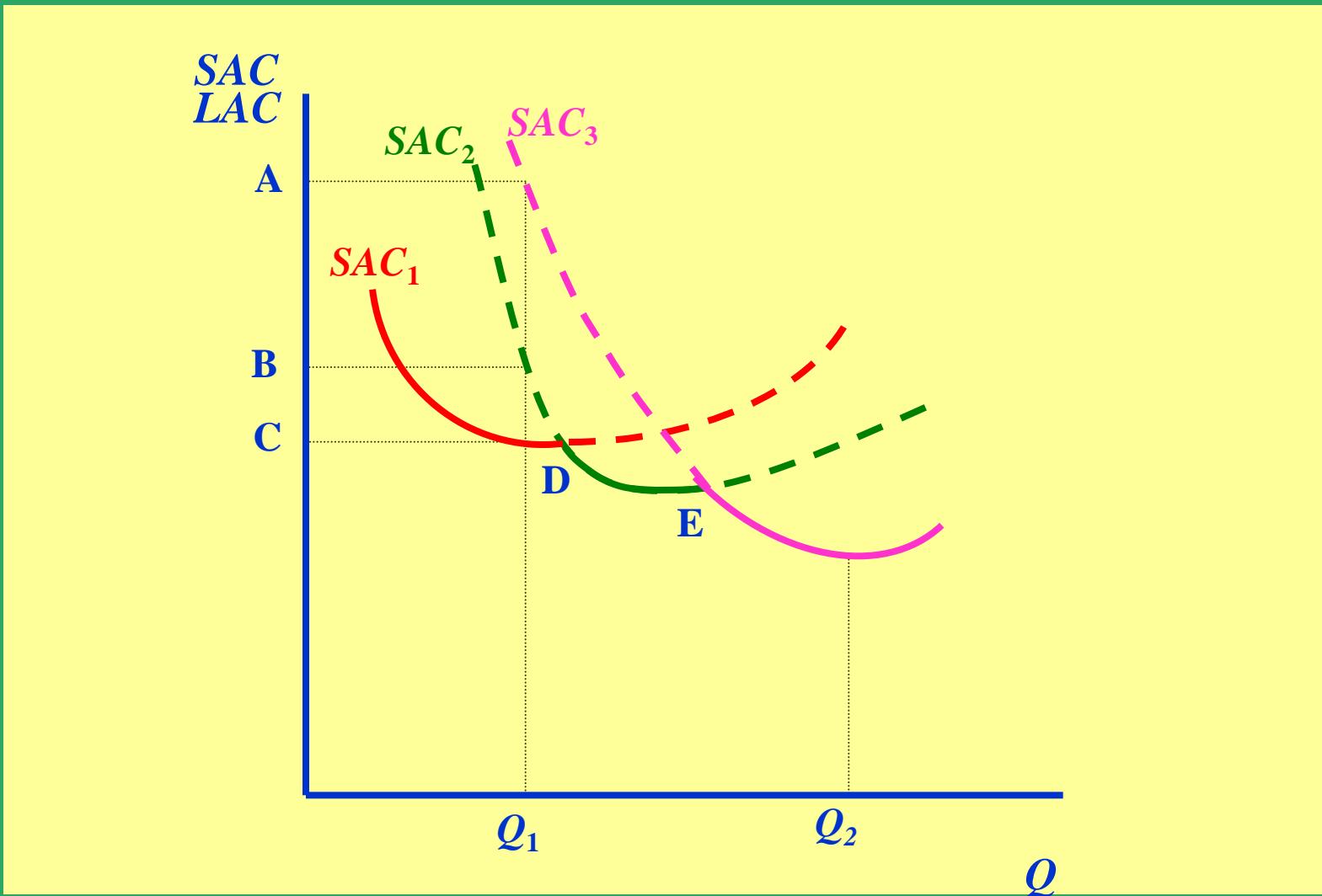
RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKRENTA

Kratkoročne krivulje stroškov za različne velikosti podjetja

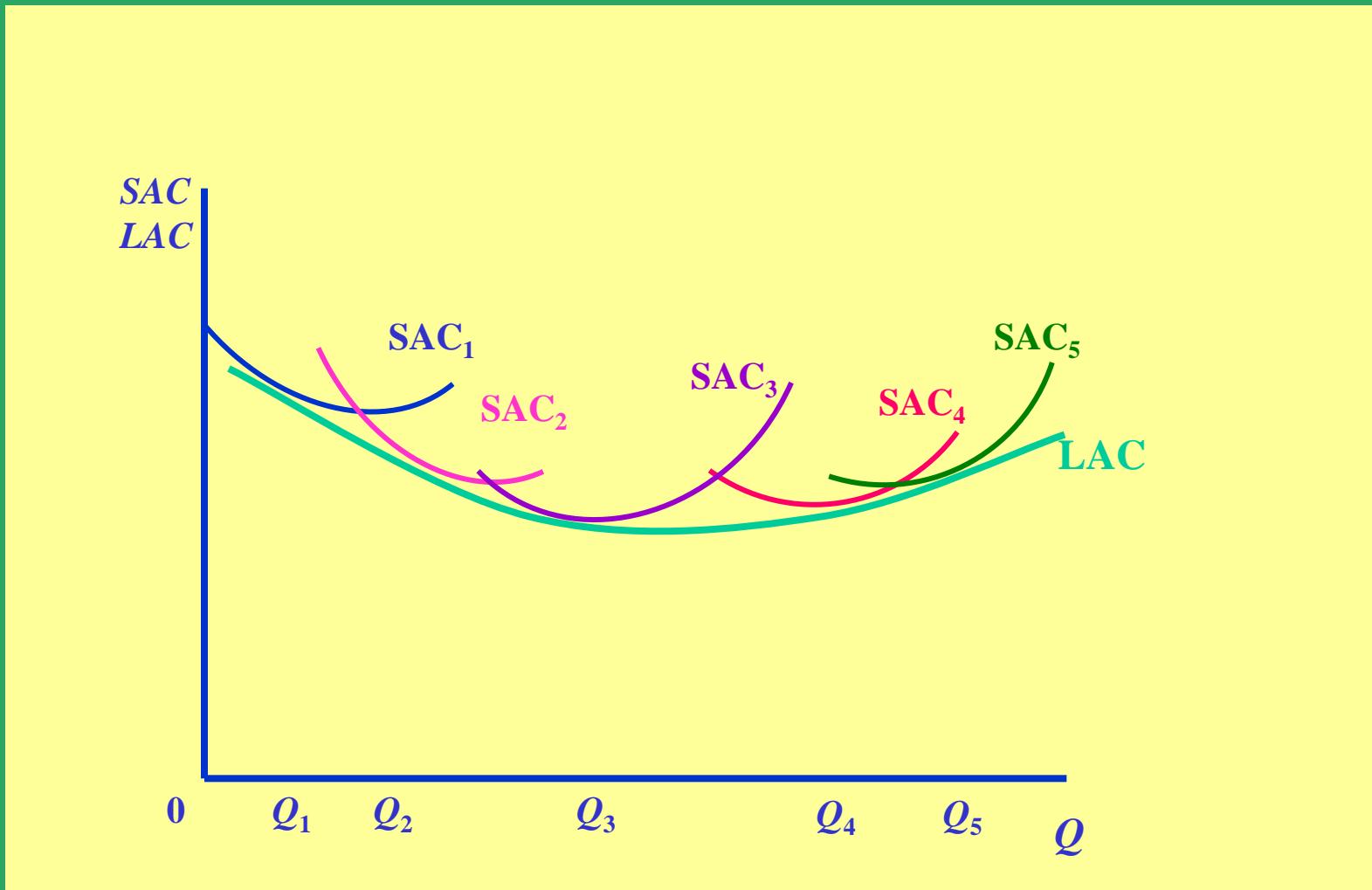
RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKRENTA

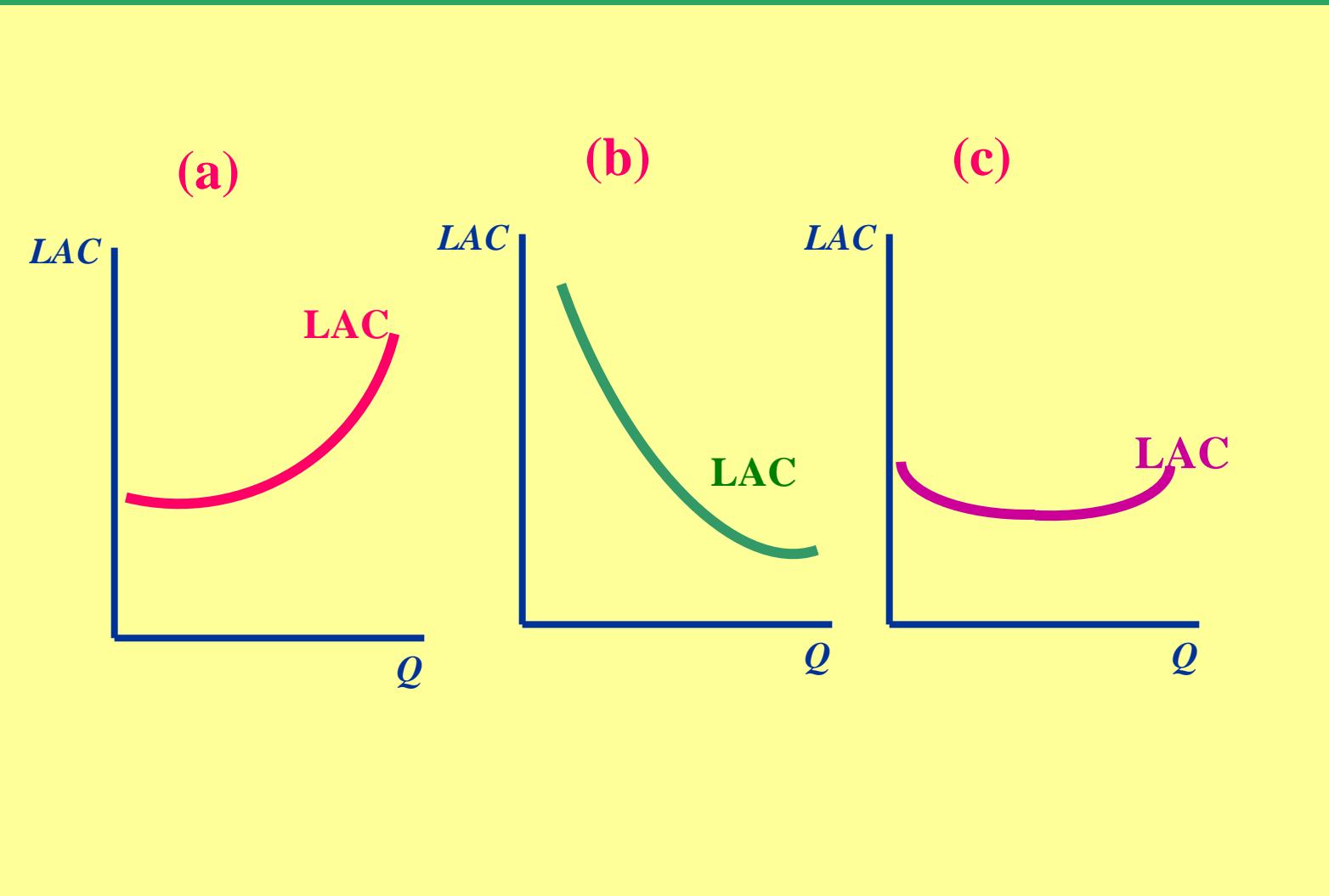
Krivulja dolgoročnih povprečnih stroškov pri množici proizvodnih obratov

RAVNOTEŽJE POPOLNEGA KONKRENTA

Panoge z različnimi krivuljami dolgoročnih povprečnih stroškov

Prednosti masovne produkcije

PRIHRANKI OBSEGA

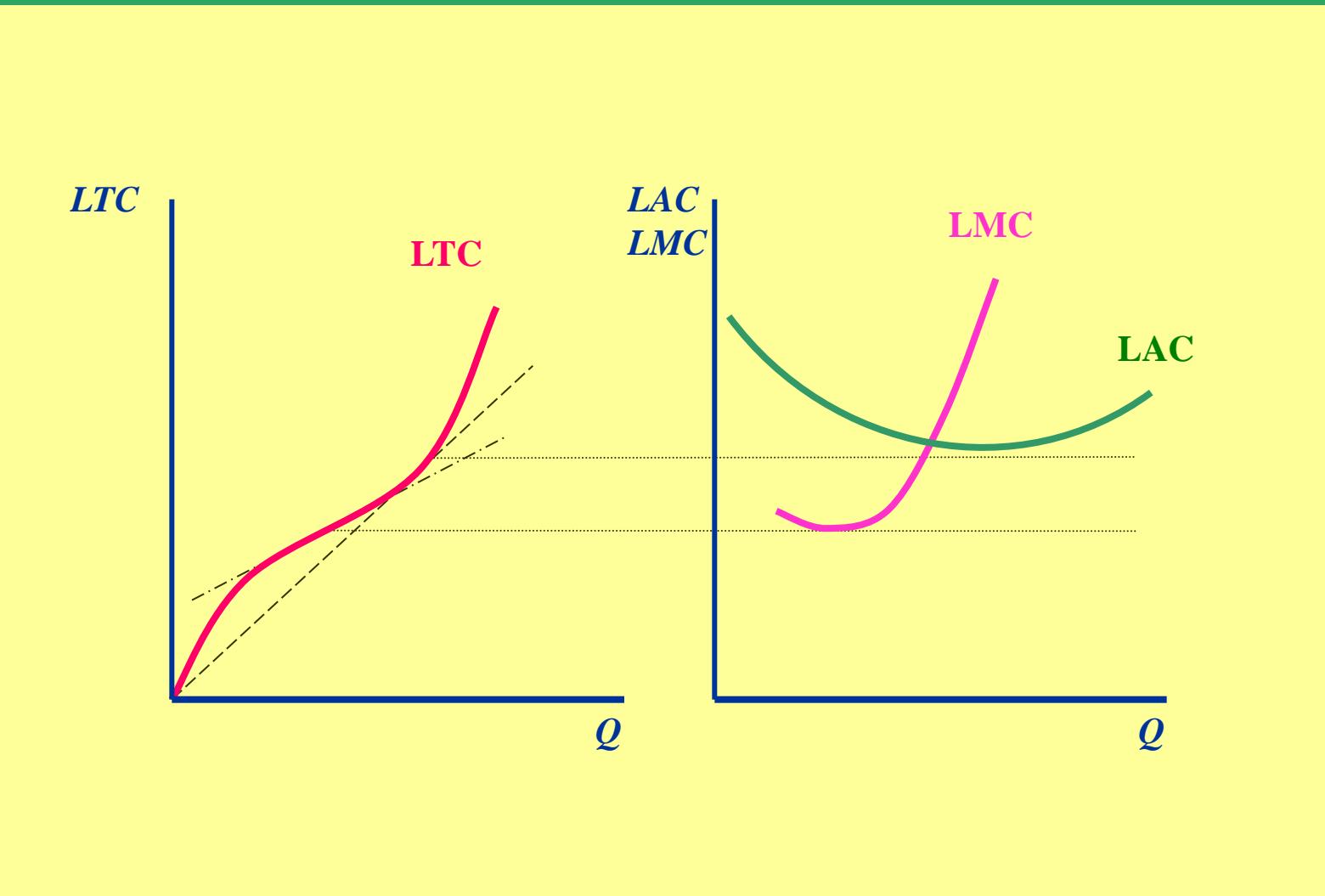
TEHNOLOŠKI PRIHRANKI OBSEGA

DENARNI PRIHRANKI OBSEGA

VODSTVENI PRIHRANKI OBSEGA

Krivulja dolgoročnih celotnih stroškov in dolgoročnih mejnih stroškov

5
MONOPOL

Opredelitev monopola

Monopol je tržna struktura, v kateri en sam proizvajalec prodaja proizvode številnim kupcem. Njegov proizvod nima bližnjega substituta.

Prav zato, ker je en sam in blago nima substitutov, ima monopolist pomemben vpliv na ceno proizvoda.

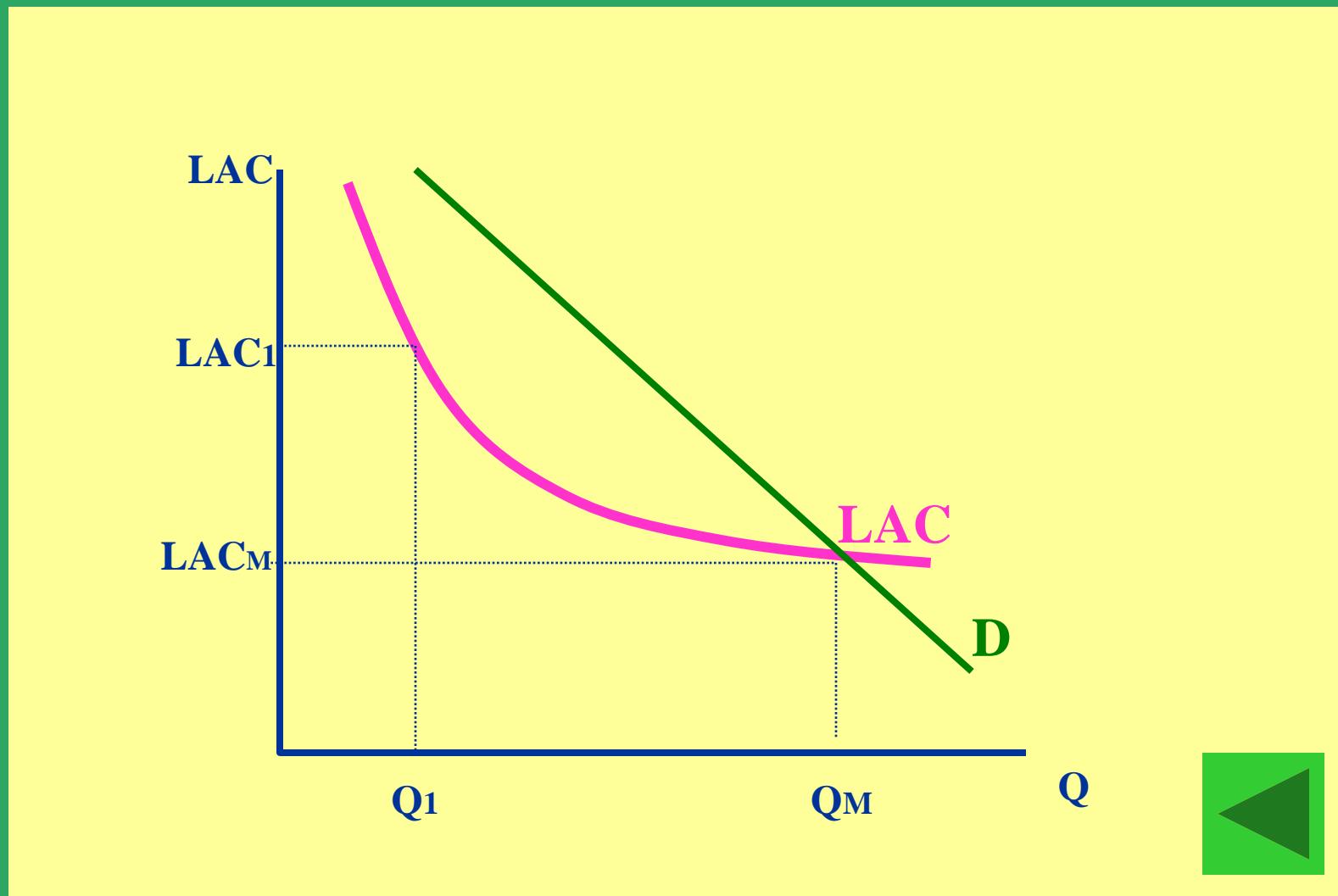

Vzroki za nastanek monopolja

- 1. PRIHRANKI OBSEGA**
- 2. IZKLJUČNI NADZOR PODJETJA NAD UPORABO KLJUČNIH PROD. FAKTORJEV**
- 3. PATENTI**
- 4. DRŽAVNE LICENCE IN DOVOLJENJA ZA POSLOVANJE V PANOGI**

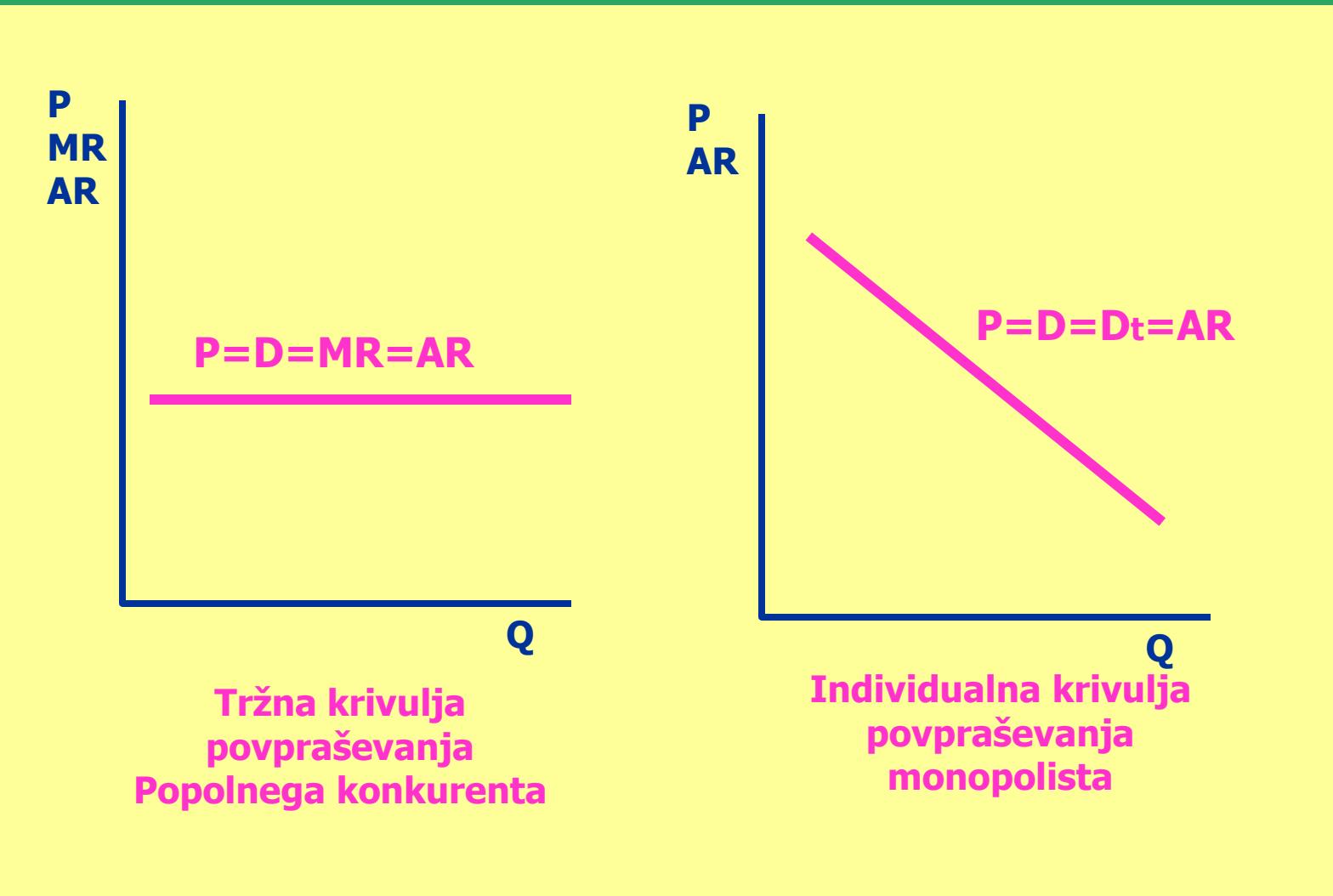
Prihranki obsega kot vzrok za nastanek monopolia

Individualna krivulja povpraševanja popolnega konkurenta in monopolista

MONOPOL

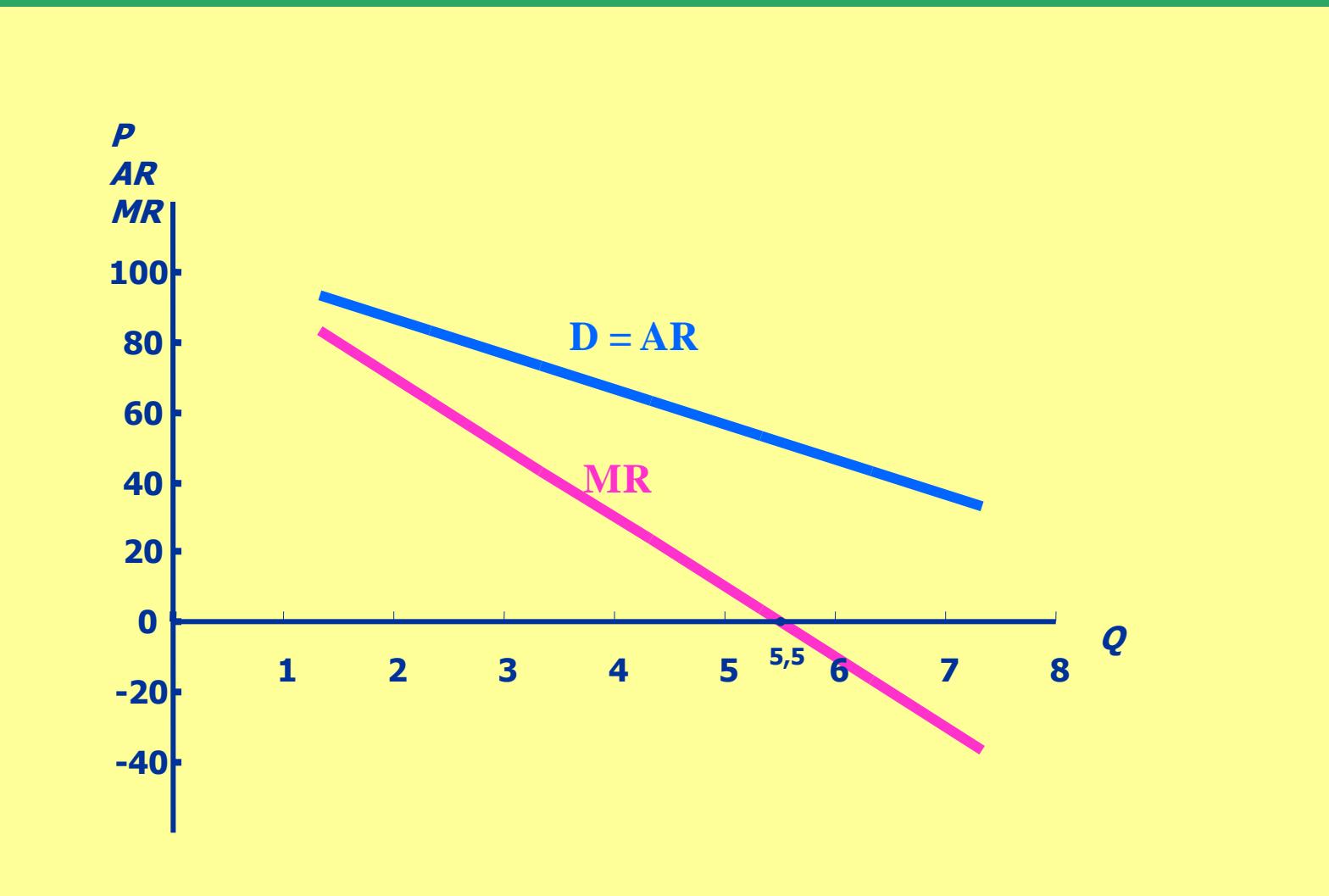
Odnos med ceno (P) (krivuljo povpraševanja) in mejnim dohodkom (MR) monopolista

Cena = povprečni dohodek = povpraševanje $P = AR = D$	Količina Q	Celotni dohodek $TR = P * Q$	Mejni dohodek $MR = \Delta TR / \Delta Q$
100	1	100	
90	2	180	80
80	3	240	60
70	4	280	40
60	5	300	20
50	6	300	0
40	7	280	-20
30	8	240	-40

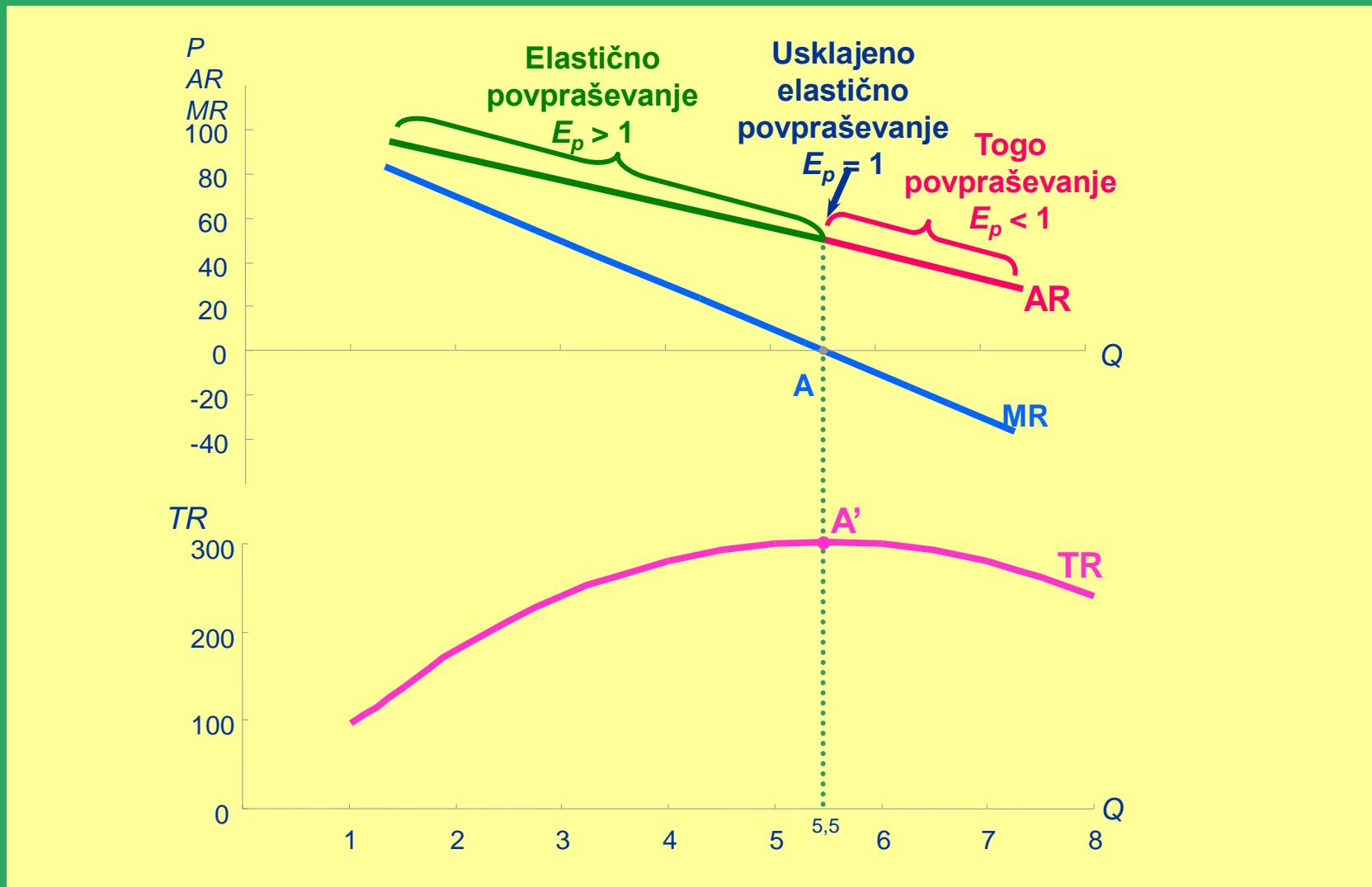
Monopolistova krivulja povpraševanja in mejnega dohodka

MONOPOL

Monopolistova krivulja celotnega in mejnega dohodka ter elastičnost povpraševanja

Naravni monopol

Naravni monopol je v panogi prisoten, kadar povprečni dolgoročni stroški padajo na celotnem intervalu proizvodnje, ki je potreben za zadovoljitev tržnega povpraševanja. Tedaj podjetje izkorišča prihranke obsega.

6
OLIGOPOL

Opredelitev oligopola

V oligopolu proizvaja majhno število velikih podjetij, ki prodajajo proizvode množici kupcev.

Primer takšne panoge so avtomobilski proizvajalci.
V ZDA so na primer trije veliki avtomobilski proizvajalci: Chrysler, Ford in General Motors.

Obnašanje oligopolne panoge in rezultati delovanja

NI ENOTNE TEORIJE, KI BI POJASNJEVALA OBNAŠANJE IN REZULTATE DELOVANJE OLIGOPOLOV.

K analizi OLIGOPOLOV je mogoče pristopiti na tri različne načine:

1. MODELI OLIGOPOLA

2. LOMLJENA KRIVULJA POVPRAŠEVANJA

3. TEORIJA IGER

Med najbolj znanimi modeli oligopola so Cournotov model, Stackelbergov model in Bertrandov model.

Medsebojno se razlikujejo po uporabljenih predpostavkah o obnašanju oligopolistov (ali gre za homogene ali diferencirane proizvode, za cenovno konkurenco ali konkurenco s količino itd.).

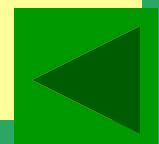

Lomljena krivulja povpraševanja prikazuje pričakovanja oligopolista o reakcijah ostalih oligopolistov v panogi na njegove spremembe cene.

Oligopolist pričakuje, da bodo v primeru, če sam zniža ceno, tudi ostali oligopolisti znižali ceno. Zaradi tega bo z znižanjem cene pridobil le malo kupcev, saj ti nimajo razloga, da bi zapuščali svoje dosedanje prodajalce, glede na to, da so se tudi njihovi proizvodi pocenili.

GLEJ SLIKO!

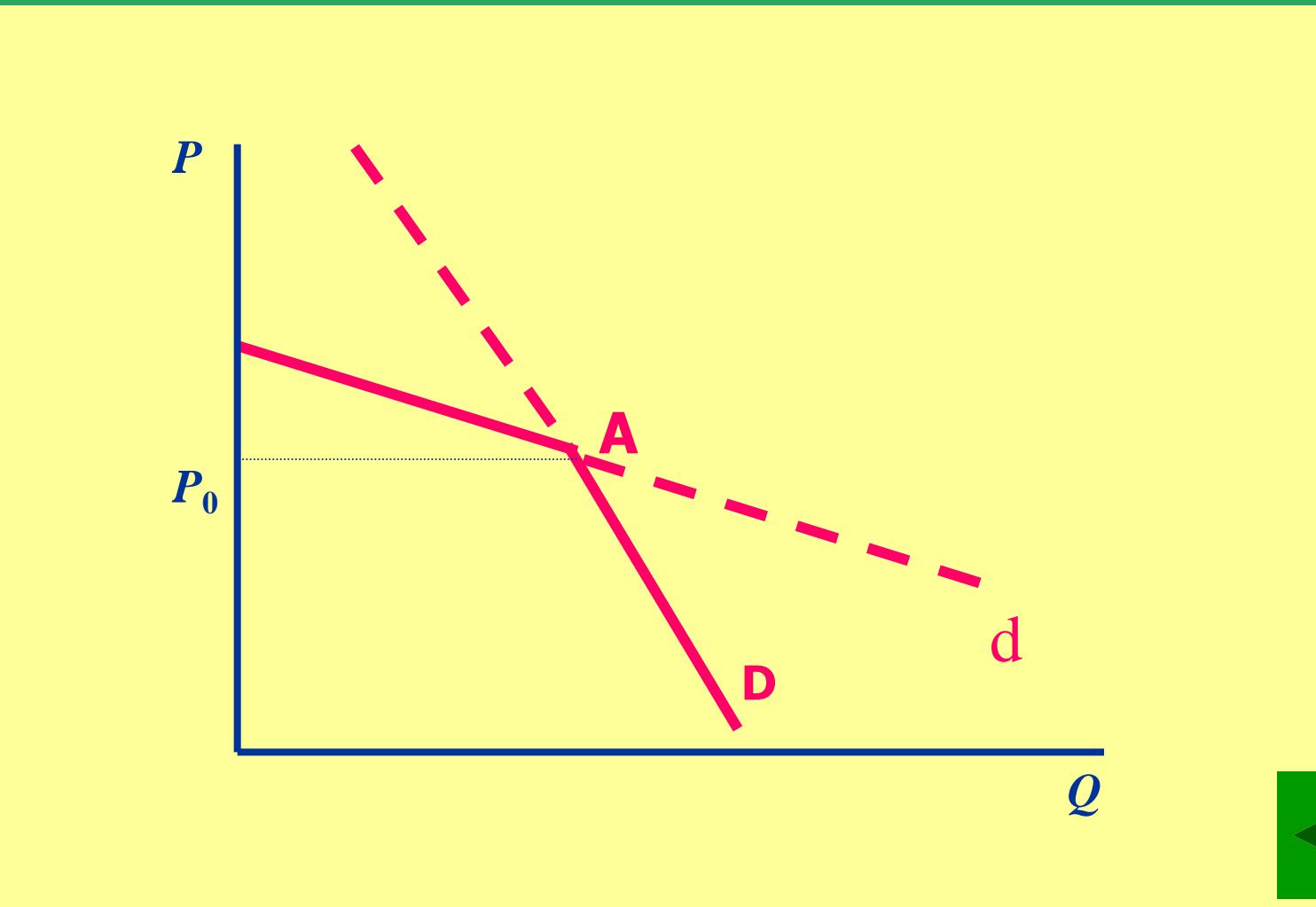
Krivulja povpraševanja oligopolista je pri znižanju cene precej neelastična. Na spodnji sliki je obstoječa cena označena s P_0 , neelastičen del krivulje povpraševanja pa od točke A navzdol.

Lomljena krivulja povpraševanja

OLIGOPOL

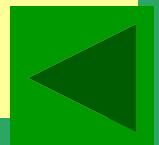

Teorija iger

Je matematična teorija.

Značilnost:

Analizira strateško obnašanje oligopolistov v razmerah konfliktnosti interesov zaradi medsebojne konkurence.

7

TRŽNE STRUKTURE V PRAKSI

Primerjava tržnih struktur: popolna konkurenca - monopol – monopolistična konkurenca – oligopol

	POPOLNA KONKURENCIA	MONOPOL	MONOPOLISTIČNA KONKURENCIA	OLIGOPOL
OPREDELITEV				
ŠTEVILLO KUPCEV IN PRODAJALCEV	veliko	en prodajalec, veliko kupcev	veliko	malo prodajalcev (3 - 5), veliko kupcev
DIFERENCIACIJA PROIZVODOV	homogeni proizvodi (substituti)	en proizvod, homogen	diferencirani proizvodi	enaki ali diferencirani proizvodi
STOPNJA MOBILNOSTI PROIZVODNIH DEJAVNIKOV	popolna (prost vstop in izstop podjetij)	ovire vstopa	popolna (prost vstop in izstop podjetij)	ovire vstopa - strateške
REZULTATI				
CENE	$P = MC$	$P > MC$	$P > MC$, nižja kot v monopolu	$P > MC$, nižja kot v monopolu
KOLIČINA PROIZVODNJE	največja	manjša kot v P.K.	manjša kot v P.K., večja kot monopol	manjša kot v P.K., večja kot monopol
DOBIČEK	ni dobička	dobiček	ni dobička ¹⁾	dobiček

Protimonopolna zakonodaja

- danes uzakonjena v vseh razvitih zahodnih državah,**
- prepoveduje izkoriščanje monopolne moči na tistih trgih, kjer so prisotni monopolji ,**
- prvi protimonopolni zakon je bil sprejet leta 1889 v Kanadi,**
- Shermanov zakon v ZDA leta 1890, ki je prepovedal nastajanje monopolov in monopolno dogovarjanje med podjetji v panogi,**
- ameriška protimonopolna zakonodaja je ena izmed najbolj znanih tovrstnih zakonodaj, ki se tudi najdosledneje izvaja.**

Značilnosti protimonopolna zakonodaje v ZDA

Ameriška protimonopolna politika posega v:

- 1. tržno strukturo na tistih trgih, kjer prevladujejo podjetja z več kot 60 % tržnim deležem in so prisotne visoke ovire vstopa ter nadpovprečni dobički;**
- 2. horizontalna združevanja, pri katerih bi imelo združeno podjetje več kot 50% tržni delež ter v primerih, ko se z združitvijo podjetij poveča stopnja tržne koncentracije brez istočasnih prihrankov zaradi povečanega obsega poslovanja;**
- 3. vertikalna združevanja, če ima združeno podjetje več kot 20 % tržni delež na posameznih vertikalnih nivojih;**
- 4. dogovore o cenah, tudi če podjetja nimajo pomembnega tržnega deleža in v primerih prostorske razdelitve trga.**

Značilnosti slovenske protimonopolna zakonodaje

- Ureja **ZAKON O PREPOVEDI OMEJEVANJA KONKURENCE(1999).**
- Prepoveduje zlorabo monopolnega položaja na trgu ter tudi oligopolno sporazumevanje in dogovarjanje (**kartelni sporazumi**).
- Pristojna institucija za izvajanje zakona je **URAD ZA VARSTVO KONKURENCE.**

Opredelitev trga

**Trg smo opredelili kot stik med kupci in prodajalci,
v katerem se določa o kupljeni oziroma prodani
količini blaga in njegovi ceni.**

Definicija preveč abstraktna

**Trg je opredeljen s področjem potrošnikove
izbire. Na določen trg je potrebno uvrstiti vse
tiste proizvode, med katerimi se potrošnik
odloča, ko želi zadovoljiti določeno potrebo.**

Mere tržne koncentracije

- 1. tržni delež posameznega podjetja v panogi (je le deloma mera tržne koncentracije)**
$$TD = \frac{\text{CELOTNI PRIHODEK PODJETJA}}{\text{CELOTNI PRIHODEK PANOGE (ALI SKUPINE / PODSKUPINE)}}$$
- 2. koncentracijski koeficient (se uporablja najpogosteje)**
- 3. Herfindahlov indeks**
- 4. Lernerjev indeks**
- 5. Lorenzova krivulja in Ginijev koeficient**
- 6. porazdelitev podjetij v velikostne razrede.**

Oblike tržnih struktur glede na stopnjo koncentracije

OBLIKA TRGA	OSNOVNA ZNAČILNOST	PRIMER TIPIČNE VRSTE PANOGE (V SVETU)
MONOPOL	Eno podjetje ima 100% tržni delež.	Javnostoritvene panoge (pošta, elektrogospodarstvo, železnica)
DOMINANTNO PODJETJE	Eno podjetje ima nad 40% tržni delež, ni bližnjega tekmeца.	Letalska industrija (na nacionalnih trgih), časopisna industrija (na lokalnih trgih)
TESEN OLIGOPOL	Skupni tržni delež vodilnih štirih podjetij (K_4) znaša 60% - 100%, kartelno dogovarjanje med podjetji je pogosto.	Baker, aluminij, bančništvo (na lokalnih trgih), založništvo
OHLAPEN OLIGOPOL	Skupni tržni delež vodilnih štirih podjetij (K_4) je pod 40%, kartelno dogovarjanje med podjetji je le redko možno.	Pohištvena industrija, orodjarska industrija
MONOPOLISTIČNA KONKURENCIA	Večje število ponudnikov, katerih individualni tržni delež ne presega 10%	Trgovina na drobno, tekstilna industrija
ČISTA KONKURENCIA	Na trgu je več kot 50 ponudnikov, vsi imajo majhne tržne deleže.	Kmetijski pridelki

Tržna struktura slovenskega gospodarstva

Za slovensko gospodarstvo je značilno, da je imelo v začetku devetdesetih let (kot tudi v bivši Jugoslaviji) zelo visoko stopnjo tržne koncentracije. Večina raziskav o stopnji koncentracije slovenskega gospodarstva je zajela industrijo.

Porazdelitev slovenskih industrijskih panog po stopnji koncentracije v letu 1991

K4 = 100	14 panog
K4 = 75 - 99	17 panog
K4 = 50 - 74	2 panogi (leseni izdelki, grafična industrija)

Delež zaposlenih v industriji v majhnih, srednjih in velikih podjetjih v Republiki Sloveniji, SFR Jugoslaviji, nekdanjih socialističnih državah in v razvitih zahodnih državah

	Delež zaposlenih v			
	majhnih podjetjih do 125	srednjih podjetjih s 126 do 1000	velikih podjetjih s 1000 in več	Skupaj
Republika Slovenija 1991	9	53	38	100
SFR Jugoslavija 1984	7	28	65	100
Bivše socialistične države¹⁾	5	30	65	100
Razvite zahodne države¹⁾	30	35	35	100

TRŽNE STRUKTURE

Tržna struktura slovenskega gospodarstva

8

TRŽNA DRUŽBA IN PODJETNIŠTVO

Tržna družba

TRŽNO GOSPODARSTVO

PRAVNA DRŽAVA

CIVILNA DRUŽBA

Stališča o tržni družbi:

TEZA O PREDNOSTIH TRGOVINE

TEZA O SAMOUCIČENJU TRŽNE DRUŽBE

TEZA O PREŠIBKI TRŽNI DRUŽBI

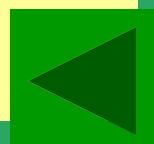

**TEZA O NAVEZANOSTI FEVDALNI TRADICIJI IN S
TEM PREDNOSTI EKONOMSKEGA RAZVOJA**

TEZA O PREDNOSTIH TRGOVINE

Kjer je razvita trgovina, je razvit tudi trg. Ta zagotavlja enakopravnost ekonomskih subjektov, saj vsak nastopa kot kupec in prodajalec. V tržnem gospodarstvu menjava nastopa kot središčna os. Po tej opredelitvi predstavlja trgovina osrednjo civilizacijsko sredstvo.

TEZA O SAMOUNIČENJU TRŽNE DRUŽBE

Trg ne prispeva k blaginji ljudi, njihovi enakopravnosti, svobodi in omikanosti, saj ogroža moralne vrednote ljudi, ker je vse naprodaj. Zanemarja socialnost, solidarnost, kooperativnost med ljudmi. Individualizem in konkurenca tržne menjave najbolj ogrožata tradicionalne vrednote tržne družbe. Obstaja samouničujoča nasprotnost tržne logike in moralne družbe.

TEZA O PREŠIBKI TRŽNI DRUŽBI

Hkrati pa je tržna družba prešibka, da bi ob prostorskem širjenju in prodiranju v netržne družbe uspela te tradicionalne družbe spremeniti.

TEZA O NAVEZANOSTI FEVDALNI TRADICIJI IN S TEM PREDNOSTI EKONOMSKEGA RAZVOJA

**Pomanjkanje fevdalne preteklosti je tudi
pomanjkanje socialne, ideološke, politične
različnosti, to pa je pogoj prave svobode.**

Teoretski koncept preučevanja podjetništva

NEOKLASIČNA EKONOMSKA TEORIJA

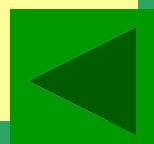

PERSONALNA PSIHOLOŠKA ŠOLA

SOCIOKULTURNI TEORETSKI PRISTOP

Neoklasična ekonomska teorija

opredeljuje podjetništvo kot dejavnost podjetnikov, ki pri investiranju v širšem pomenu najbolje izkoriščajo obstoječe proizvodne dejavnike tako, da maksimirajo svoj profit. Pri tem uporablja problematične postavke gospodarnega obnašanja posameznikov in tržnih ter informacijskih procesov.

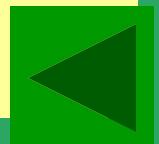

Personalna psihološka šola

je rezultat velikega zanimanja ekonomskih zgodovinarjev poznega 19. in zgodnjega 20. stoletja za poslovneže in njihovo delovanje v firmah.

**Podjetništvo opredeljujejo kot dejavnost ljudi s posebnimi psihološkimi značilnostmi
(ustvarjalnost, prilagodljivost, predvidljivost, nagnjenost k akciji in tveganju ter podobno).**

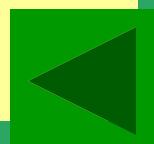
Nobena psihološka analiza oz. šola še ni ponudila značilnih prepričljivih dokazov.

Sociokulturni teoretski pristop

ne poizkuša oceniti delovanje posameznika, pač pa podobne funkcije velikega števila posameznikov. Sociološki pristop vloge in sankcij bi zagotovil analitična orodja za razumevanje podjetnikovega početja.

Podjetništvo rezultat prepletanja socialnih, kulturnih, religijskih, ideoloških in družbenih odnosov in ustanov, v katerih lahko posamezniki izkoriščajo svoje ekonomske možnosti.

Pojav in prvotna uporaba pojma podjetnik

- Zgod. 16. stol:** frančoščina; podjetnik je mož, ki se loti vodstva ekspedicije (negotovo delo, v primeru uspeha bogato nagrajeno)
- Zgod. 18. stol.** Termin označuje še druge pustolovske poklice (graditelji cest, mostov, arhitekte)
- 1755: Cantillon:** Esej o bistvu trgovine; podjetništvo kot postopek, ki je povezan z negotovostjo, tveganjem in kapitalom

Pojem podjetništva v ekonomski teoriji

NEOKLASIČNA EKONOMSKA TEORIJA

KLASIČNA EKONOMSKA TEORIJA

OBDOBJE MODERNE EKON. TEORIJE

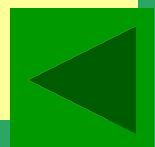

SODOBNA TEORIJA PODJETNIŠTVA 1970-

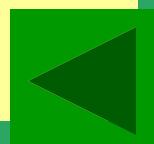
Klasična ekonomska teorija

- **Konec 18. stol.**
- **Podjetniška funkcija in kapitalist nista opredeljena ločeno**
- **Kapitalist (kapital + organizator produkcije)**
- **Pomešali vlogo podjetnika in kapitalista**

Neoklasična ekonomska teorija

- **Poglobljeno obravnavanje vloge podjetništva**
- **Podjetnik ključni element preučevanja**
  - vodi proces in je vir ekonomske dejavnosti
  - je razsodnik v dinamični ekonomiji
  - specialna koordinacija
- **Pojav mikroekonomike**
- **Schumpeter: PODJETNIK**
  - inovator
  - manager
  - sprejemalec odločitev

Obdobje moderne ekonomske teorije

- Pomen podjetnika v ozadju, kot eden izmed produkcijskih inputov.
- Moderna teorija podjetja temelji na razlagi tržnega sistema.
- Temelji moderne teorije podjetja:
  - produkcijska funkcija (uspešen output, min.stroški, max.doobiček)
  - logika racionalne izbire
  - popolna informiranost
- Pomanjkljivost: ne predvidi razmer intuicije, neravnotežja in naključnosti.

Sodobna teorija podjetništva 1970-

- Podjetnik in njegova vloga ponovno v ospredju**
- Opustitev osnovnih postavk**
- Tehnološke spremembe**
- Zgodovinske premise**

Funkcijske vloge podjetnika

**PODJETNIK
KOT
KOORDINATOR**

**PODJETNIK KOT
RAZSODNIK**

**PODJETNIK KOT
INOVATOR**

**PODJETNIK KOT
NOSILEC
TVEGANJA**

Podjetnik kot koordinator

Vloga podjetnika v produkciji

Vloga podjetnika v razdelitvi

Podjetnik kot razsodnik

dojemanje profitnih priložnosti

sprejemanje ustreznih odločitev

ocenjevanje realnosti

“budnost”

Podjetnik kot INOVATOR

MOŽNOSTI INOVIRANJA

INOVATIVNOST ZNOTRAJ ORGANIZACIJE

NEPRIČAKOVANOST

NEUJAMANJE/NESKLADNOST

POTREBE PROCESA

SPREMENBA V INDUSTRIJSKI
STRUKTURI

INOVATIVNOST ZUNAJ ORGANIZACIJE

DEMOGRAFIJA

SPREMEMBE V DOJEMANJU,
RAZPOLOZENJU IN POMENU

NOVA ZNANJA

Podjetnik kot nosilec TVEGANJA

Nepredvidljive spremembe

PODJETNIK KOT ŠPEKULATOR

**PODJETNIK KOT OSEBA, KI
SPREJEMA ODLOČITVE**

PODJETNIK KOT LASTNIK

9

MAKROEKONOMIJA

Opredelitev makroekonomije

Makroekonomija proučuje narodno gospodarstvo kot celoto in še posebej narodnogospodarske aggregate, kot so agregatna ponudba, aggregatne investicije, nezaposlenost, raven cen itd..

Krožni tok dohodkov in izdatkov

Krožni tok gospodarstva z vključitvijo države in finančnih institucij

10
BRUTO
DOMAČI PROIZVOD

Narodnogospodarske kategorije

BRUTO DOMAČI PROIZVOD
Makroekonomski agregati in osnovni narodnogospodarski cilji

BRUTO DOMAČI PROIZVOD

ZAPOSLENOST

SPLOŠNA RAVEN CEN

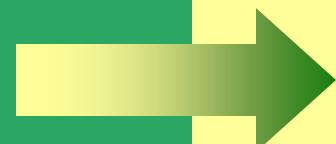
Cilji države:

visoka rast BDP oz. gospod. rast

polna zaposlenost

**stabilna raven cen oz. nizka
inflacija**

odnosi s tujino

Opredelitev BDP

BDP je vsota vrednosti vseh končnih proizvodov in storitev, proizvedenih v določenem gospodarstvu v enem letu.

Opredelitev BNP

BNP zajema vrednost končnih proizvodov in storitev, ki so bili proizvedeni s proizvodnimi dejavniki v lasti slovenskih državljanov. Za izračun BNP ni pomembno, kje se proizvodni dejavniki nahajajo. Pomembno je le **državljanstvo njihovih lastnikov. BNP torej pri izračunu upošteva nacionalno načelo.**

Opredelitev "neto družbeni proizvod" in "narodni dohodek"

BRUTO DOMAČI PROIZVOD
Bruto domači proizvod

BRUTO DOMAČI PROIZVOD

- AMORTIZACIJA

= NETO DOMAČI PROIZVOD

- PROMETNI IN PORABNIŠKI DAVKI

- POSLOVNI TRANSFERJI

- STATISTIČNE RAZLIKE

+ NETO SUBVENCIJE GOSPODARSTVU

= NARODNI DOHODEK

BDP, BDP na prebivalca in BDP na prebivalca po kupni moči

**BDP, BDPpc, BDPpc po kupni moči v
EVROPSKI UNIJI**

**BDP, BDPpc, BDPpc po kupni moči v
ostalih evropskih državah**

BDP, BDP na prebivalca in BDP na prebivalca po kupni moči

Država	BDP na prebivalca (v EUR) (2006)	BDP na prebivalca po kupni moči (v EUR) (2005)	Stopnja realne rasti BDP (2006)
EU-15	n.a.	25.400	2,8
Avstриja	31.100	28.700	3,3
Belgija	29.800	27.600	2,8
Danska	40.400	29.100	3,9
Finska	31.900	26.200	5,0
Francija	28.400	25.500	2,0
Grčija	17.600	19.200	4,3
Irska	41.300	32.100	5,7
Italija	25.100	24.100	1,9
Luksemburg	71.500	58.000	6,1
Nemčija	28.000	25.700	2,9
Nizozemska	32.300	28.900	3,0
Portugalska	14.700	16.700	1,2
Španija	22.200	23.100	3,9
Švedska	33.700	26.900	4,1
Velika Britanija	31.300	27.300	3,1

Viri podatkov: Eurostat 2007, SURS 2007.

BDP, BDP na prebivalca in BDP na prebivalca po kupni moči

Država	BDP na prebivalca (v EUR) (2006)	BDP na prebivalca po kupni moči (v EUR) (2005)	Stopnja realne rasti BDP (2006)
Nove članice EU			
Ciper	18.900	19.500	4,0
Češka republika	11.000	17.100	6,4
Estonija	9.700	13.400	11,2
Istrijija	7.100	11.000	11,9
Litva	7.000	12.200	7,7
Madžarska	8.900	14.300	3,9
Malta	12.600	16.200	3,4
Poljska	7.100	11.700	6,1
Slovaška	8.200	12.900	8,5
Slovenija	15.200	18.700	5,7
Ostale izbrane države			
Hrvaška	n.a.	11.400	4,8
ZDA	n.a.	35.000	2,9
Japonska	n.a.	25.500	2,4

Viri podatkov: Eurostat 2007, SURS 2007.

Stopnja rasti BDP Slovenije v letih 2005 – 2007 in napoved za 2008

LETO	STOPNJA RASTI BDP
2005	4,1
2006	5,7
2007	5,8
2008 (napoved)	4,6

Viri podatkov: UMAR 2008.

Stopnja rasti BDP in stopnje inflacije držav v letu 2006

Država	Stopnja rasti BDP (v %)	Stopnja inflacije (v %)
EU-15	2,8	2,2
Avstrija	3,3	1,7
Belgija	2,8	2,3
Danska	3,9	1,9
Finska	5,0	1,3
Francija	2,0	1,9
Grčija	4,3	3,3
Irska	5,7	2,7
Italija	1,9	2,2
Luksemburg	6,1	3,0
Nemčija	2,9	1,8
Nizozemska	3,0	1,7
Portugalska	1,2	3,0
Španija	3,9	3,6
Švedska	4,1	1,5
Velika Britanija	3,1	2,3

Viri podatkov: Eurostat 2007.

Stopnja rasti BDP in stopnje inflacije držav v letu 2006

Država	Stopnja rasti BDP (v %)	Stopnja inflacije (v %)
Nove članice EU		
Ciper	4,0	2,2
Češka republika	6,4	2,1
Estonija	11,2	4,4
Latvija	11,9	6,6
Litva	7,7	3,8
Madžarska	3,9	4,0
Malta	3,4	2,6
Poljska	6,1	1,3
Slovaška	8,5	4,3
Slovenija	5,7	2,5
Ostale izbrane države		
Hrvaška	4,8	n.p.
ZDA	2,9	3,4 (l. 2005)
Japonska	2,4	-0,3 (l. 2005)

Viri podatkov: Eurostat 2007.

Nominalni in realni BDP

Razlika med nominalnim in realnim BDP nastane, kadar se iz v leta v leto spreminja splošna raven cen v gospodarstvu (inflacija, deflacija).

Nominalni BDP je izražen v tekočih cenah za posamezno leto.

Realni BDP je izražen v stalnih cenah iz določenega leta.

Pri ugotavljanju gospodarske rasti nas zanimajo predvsem spremembe v fizičnem obsegu proizvodnje, je realni bruto domači proizvod edino primeren za časovne primerjave.

Realni in nominalni BDP v gospodarstvu z enim proizvodom

Leto	Cena žita (EUR za kg)	Proizvodnja žita (kg)	Nominalni BDP (EUR)	Realni BDP (v cenah iz leta 2005, EUR)
(1)	(2)	(3)	(4=2*3)	(5)
2005	2	1000	2.000	2.000
2006	2,5	1200	3.000	2.400
2007	3	1100	3.300	2.200

Stopnje rasti BDP Slovenije v letih 1996-2007 in ocena za leto 2008

LETO	STOPNJA RASTI BDP
1996	3,6
1997	4,8
1998	3,6
1999	5,6
2000	3,9
2001	3,1
2002	3,7
2003	2,8
2004	4,4
2005	4,1
2006	5,7
2007	5,8
2008**	4,6

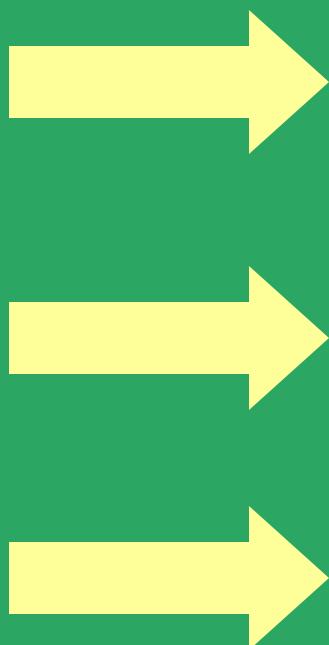
* Od leta 1996 do leta 2000 stalne cene iz leta 1995 in od leta 2001 naprej stalne cene iz leta 2000.

**Ocena UMAR

Merjenje BDP

BRUTO DOMAČI PROIZVOD
Merjenje BDP

METODA IZDATKOV

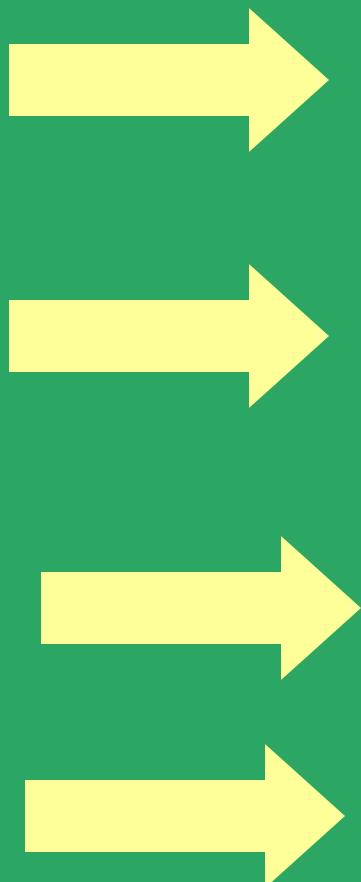
**METODA DODANE
VREDNOSTI**

METODA DOHODKOV

METODA IZDATKOV

BRUTO DOMAČI PROIZVOD
Merjenje BDP

Potrošni izdatki

Investicijski izdatki

Državni izdatki

Neto izvoz

Izračun BDP za Slovenijo po treh metodah za leto 2006 (v mio SIT)

A) METODA IZDATKOV

Kategorija izdatkov	Vrednost v mio SIT	Delež v BDP (v %)
Končna poraba	5.299.860	72,6
Gospodinjstva (C)	3.896.317	53,4
Država (G)	1.403.543	19,2
Bruto investicije (I)	2.068.981	28,4
Investicije v osnovna sredstva	1.907.462	26,1
Spremembe zalog	161.519	2,2
Neto izvoz (X-M)	-72.214	-1,0
Izvoz	4.916.115	67,4
Uvoz	4.988.323	68,4
Bruto domači proizvod	7.296.627	100

Viri podatkov: Umar – Jesensko poročilo 2007; Statistični letopis, 2007.

B) METODA DOHODKOV

Kategorija izdatkov	Vrednost v mio SIT	Delež v BDP (v %)
Sredstva za zaposlene (bruto plače)	3.750.357	51,4
Bruto poslovni presežek	1.887.901	25,9
Poraba stalnega kapitala	986.525	13,5
Neto poslovni presežek	901.376	12,4
Davki na proizvodnjo in uvoz	946.332	15,5
Minus subvencije	157.698	2,2
Bruto raznovrstni dohodek	683.720	9,4
Bruto domači proizvod	7.296.627	100,0

Viri podatkov: Umar – Jesensko poročilo 2007; Statistični letopis, 2007.

C) METODA DODANE VREDNOSTI

Kategorija izdatkov	Vrednost v mio SIT
Dodana vrednost (proizvodnja – vmesna poraba)	6.383.448
Neto davki na proizvodnjo in uvoz	946.332
Bruto domači proizvod	7.296.627

Viri podatkov: Umar – Jesensko poročilo 2007; Statistični letopis, 2007.

METODA DODANE VREDNOSTI

Po metodi dodane vrednosti ugotavljamo BDP tako, da seštejemo dodane vrednosti vseh sektorjev v gospodarstvu. Dodano vrednost podjetja dobimo tako, da od prihodka podjetja odštejemo vrednost vseh proizvodnih dejavnikov, ki jih je podjetje kupilo od ostalih podjetij.

~~problem dvojnega štetja~~

METODA DOHODKOV

Po metodi dohodkov izračunamo BDP tako, da seštejemo dohodke, ki so jih ustvarili proizvodni dejavniki v procesu proizvodnje, ter posredne davke.

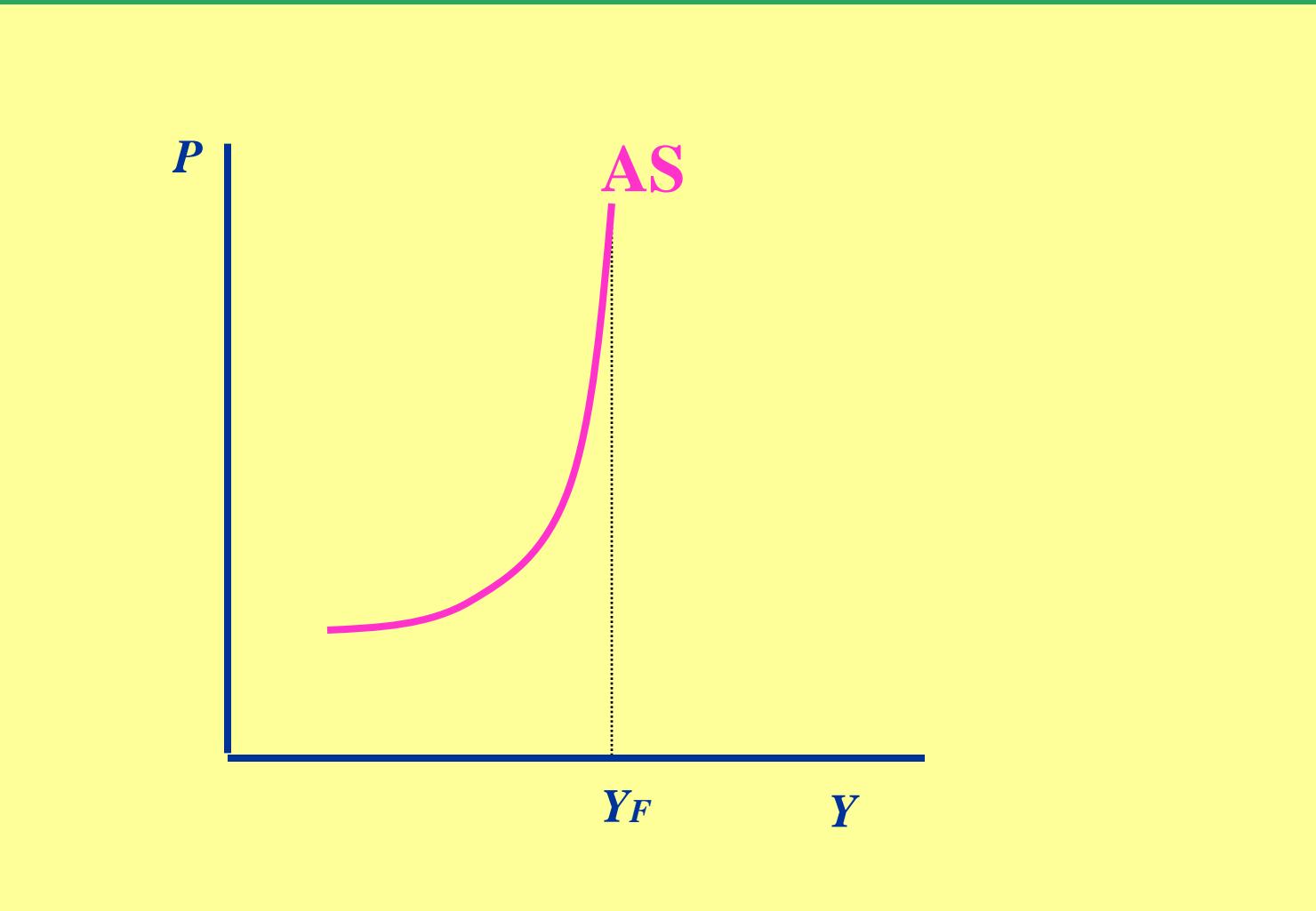

Agregatna ponudba (AS)

**Agregatana ponudba
so vsi končni proizvodi, ki so jih
proizvajalci pripravljeni
ponuditi na trgu.**

Krивulja agregatne ponudbe

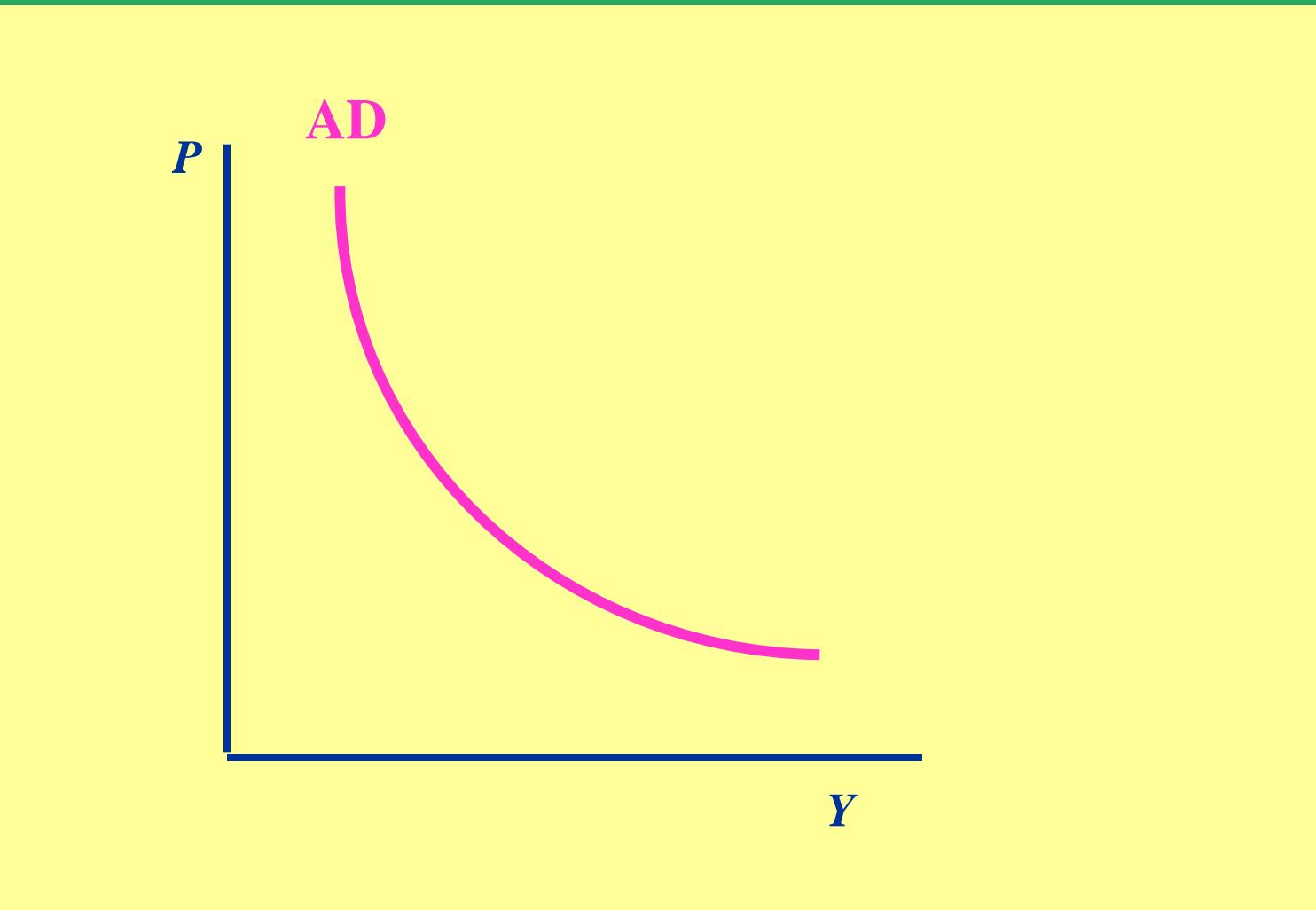

Agregatno povpraševanje (AD)

Agregatno povpraševanje (AD)
je vsota povpraševanja vseh
subjektov v gospodarstvu po
BDP.

Krivulja agregatnega povpraševanja

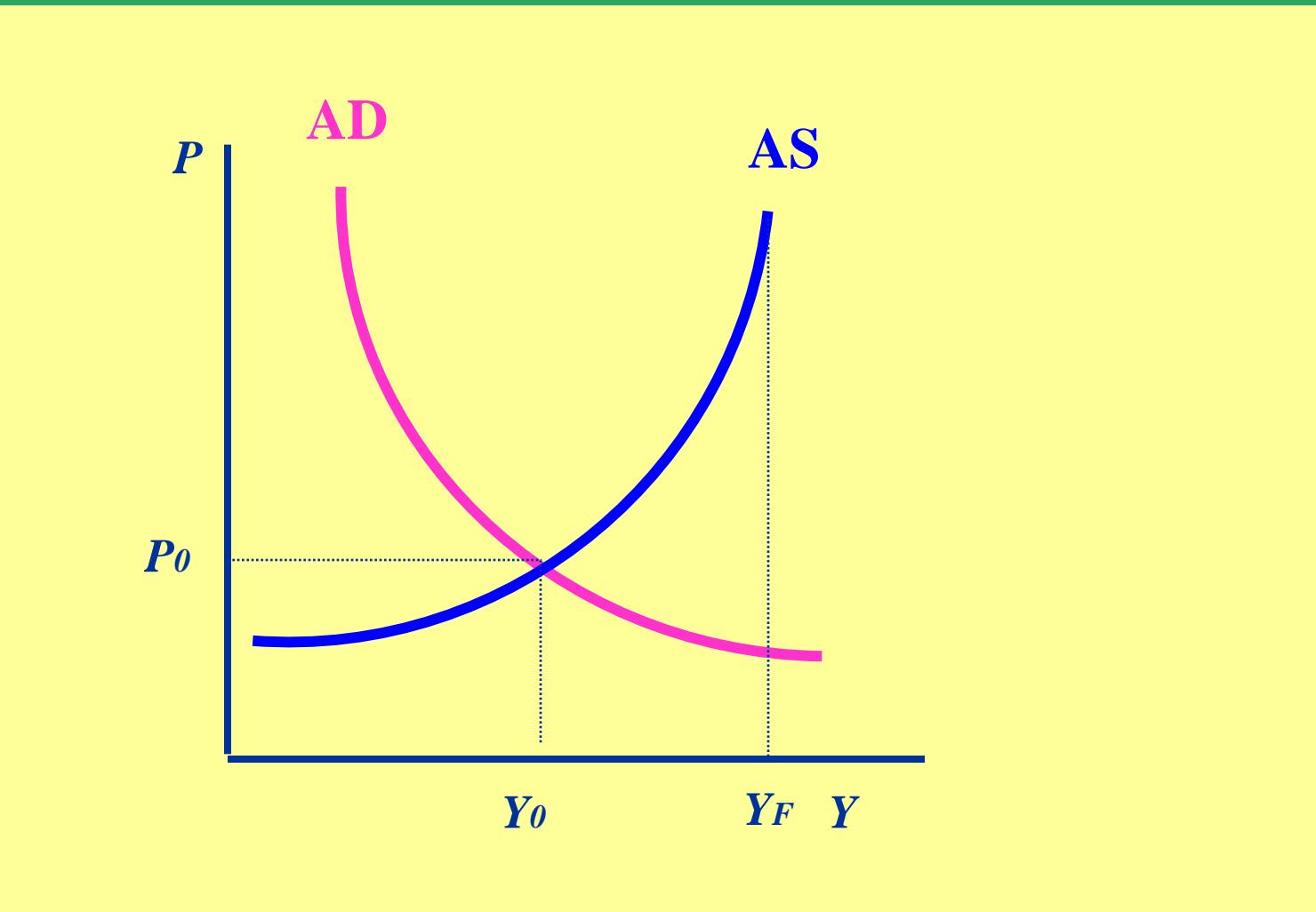

Narodnogospodarsko ravnotežje

**Narodnogospodarsko ravnotežje
je stanje v gospodarstvu, ko je
agregatna ponudba enaka
agregatnemu povpraševanju.**

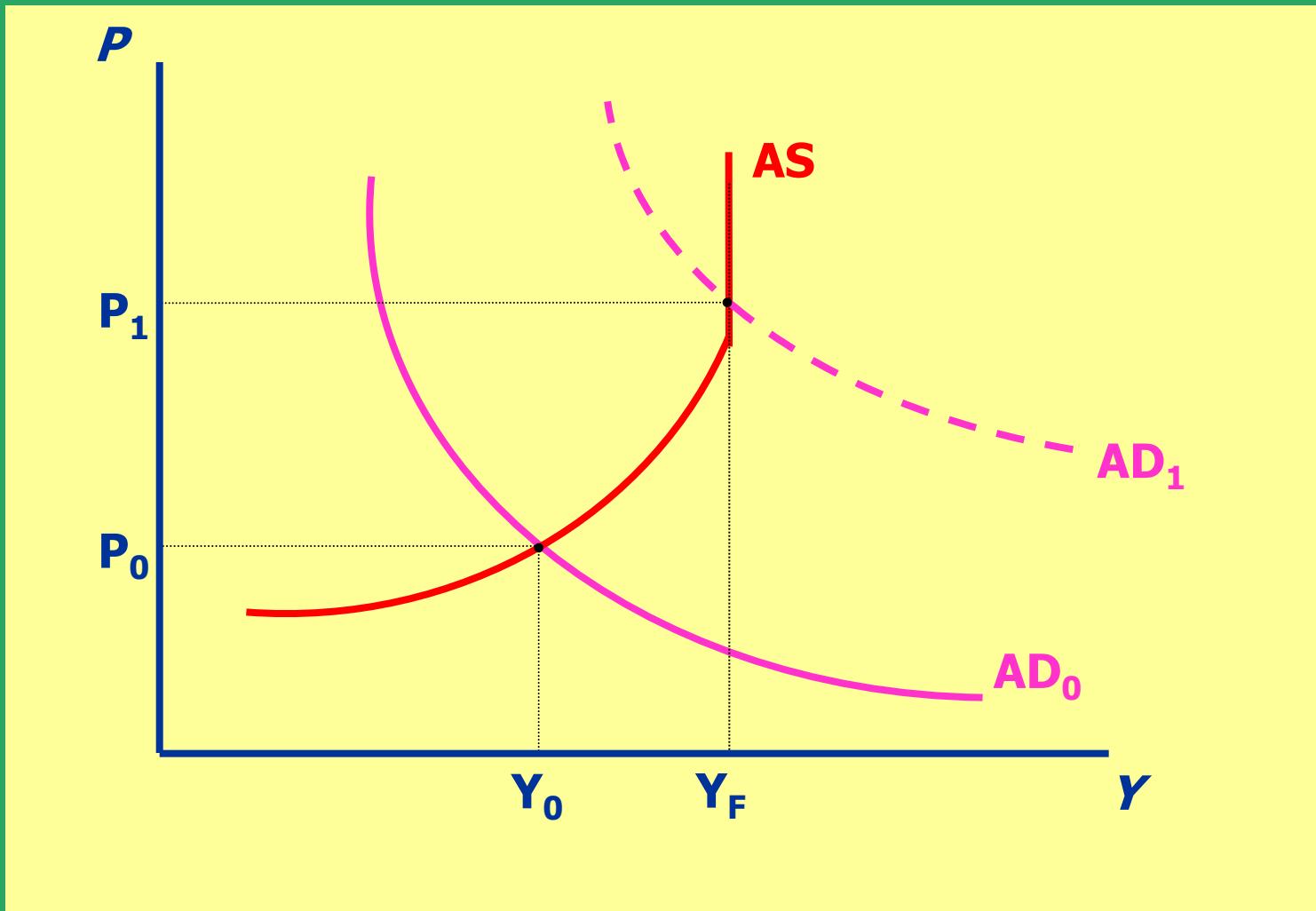
Narodnogospodarsko ravnotežje

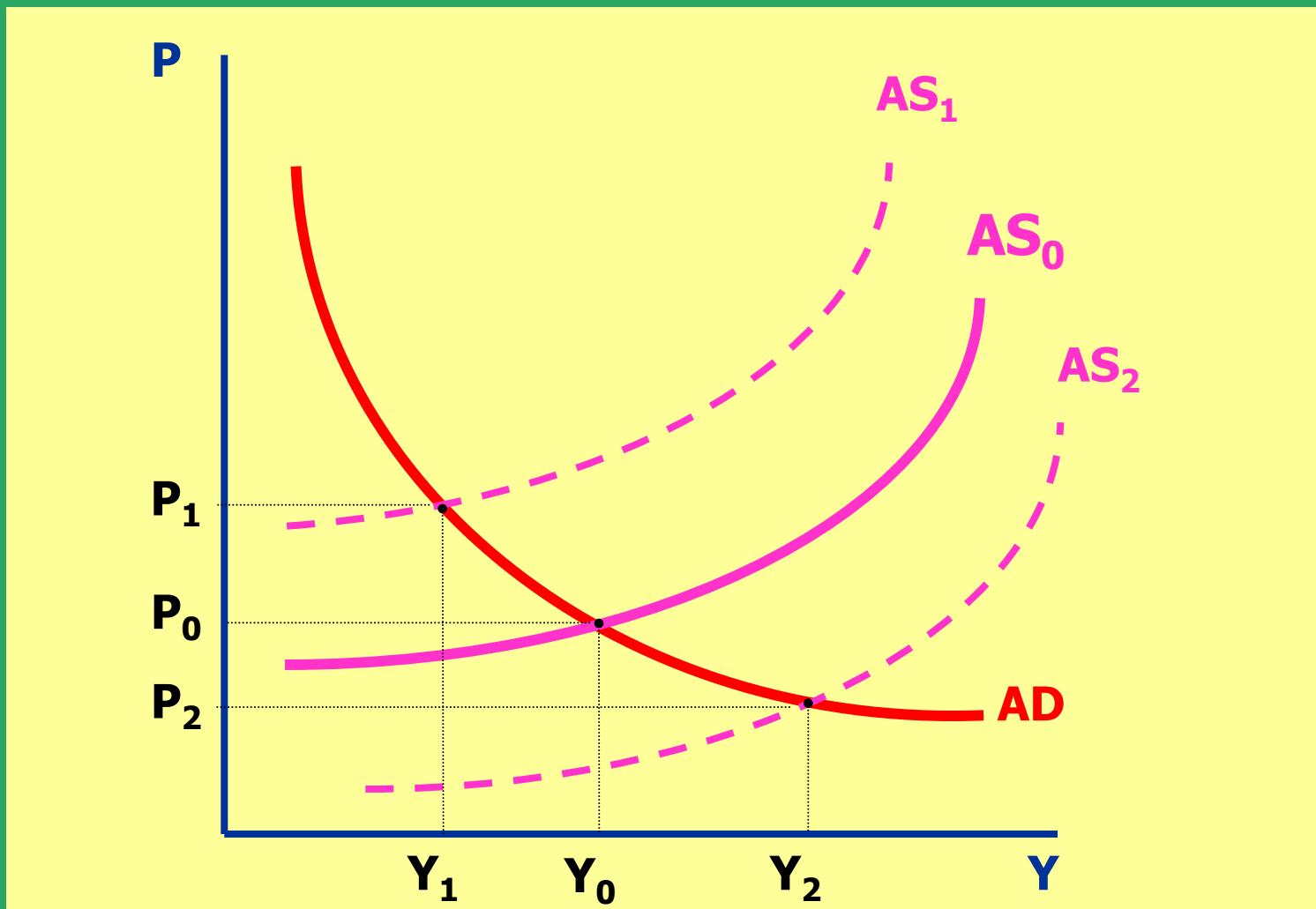
Ravnovesje v depresiji in ravnovesje pri polnozaposlitvenem BDP

BRUTO DOMAČI PROIZVOD
Agregatna ponudba in agregatno povpraševanje

Spremembe agregatne ponudbe

11

NEZAPOSLENOST

Nezaposlenosti

Nezaposlenost povzroča tako ekonomske kot tudi politične probleme. Z ekonomskega vidika je nezaposlenost nezaželena zato, ker je dejanski BDP manjši od potencialnega, to je tistega, ki bi ga država lahko ustvarila, če bi zaposlila vse za delo sposobne ljudi.

Razvrstitev prebivalstva glede na status ne/zaposlenosti

1. ZAPOSLENI

2. NEZAPOSLENI

3. NEAKTIVNO PREBIVALSTVO

Stopnja nezaposlenosti

$$U = \frac{\text{NEZAPOLENI}}{\text{AKTIVNO PREBIVALSTVO}} * 100$$

Vrste nezaposlenosti

FRIKCIJSKA NEZAPOSLENOST

STRUKTURNА NEZAPOSLENOST

CIKLIČNA NEZAPOSLENOST

PRIKRITA NEZAPOSLENOST

Nezaposlenost v Sloveniji po osamosvojitvi (1998-2006)

Kategorija / Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Osebe v delovnem razmerju	715,4	722,1	721,4	722,1	724,4	731,6	741,6
2. Samozaposleni in kmetje	85,1	84,2	87,3	79,2	83,1	81,5	83,3
3. Zaposleni skupaj (3=1+2)	800,5	806,3	808,7	801,4	807,5	813,1	824,8
4. Registrirani brezposelni	106,6	101,9	102,6	97,7	92,8	91,9	85,8
5. Aktivno prebivalstvo	874,8	880,9	886,1	886,1	886,1	886,1	886,1
6. Stopnja nezaposlenosti (slovenska statistika) v %	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3	10,2	9,4
7. Stopnja nezaposlenosti (ILO) v %	7,0	6,4	6,4	6,7	6,3	6,5	6,0

Vir: Ekonomsko ogledalo, različne številke.

Stopnja nezaposlenosti v Sloveniji in v izbranih državah v obdobju 2000-2003 po metodologiji ILO

**Stopnja nezaposlenosti v
EVROPSKI UNIJI**

**Stopnja nezaposlenosti v
ostalih evropskih državah**

Stopnja nezaposlenosti v EU

Država	Stopnja nezaposlenosti			
	2004	2005	2006	2007
EU-15	8,0	8,1	7,7	7,0
Avstrija	4,8	5,2	4,7	4,4
Belgija	8,4	8,4	8,2	7,5
Danska	5,5	4,8	3,9	3,7
Finska	8,8	8,4	7,7	6,9
Francija	9,3	9,2	9,2	8,3
Grčija	10,5	9,8	8,9	n.p.
Irska	4,5	4,3	4,4	4,5
Italija	8,0	7,7	6,8	n.p.
Luksemburg	5,1	4,5	4,7	4,9
Nemčija	9,7	10,7	9,8	8,4
Nizozemska	4,6	4,7	3,9	3,2
Portugalska	6,7	7,6	7,7	8,2
Španija	10,6	9,2	8,5	8,3
Švedska	6,3	7,4	7,1	6,1
Velika Britanija	4,7	4,8	5,3	n.p.

Vir: Eurostat 2007.

Stopnja nezaposlenosti v tranzicijskih evropskih državah

Država	Stopnja nezaposlenosti			
	2004	2005	2006	2007
Nove članice EU				
Ciper	4,6	5,2	4,6	3,9
Češka republika	8,3	7,9	7,1	5,3
Estonija	9,7	7,9	5,9	4,9
Latvija	10,4	8,9	6,8	5,9
Litva	11,4	8,3	5,6	4,3
Madžarska	6,1	7,2	7,5	7,2
Malta	7,4	7,3	7,3	6,3
Poljska	19,0	17,7	13,8	9,6
Slovaška	18,2	16,3	13,4	11,3
SLOVENIJA	6,3	6,5	6,0	4,7
Ostale države				
Hrvaška	13,6	12,6	11,1	9,0
ZDA	5,5	5,1	4,6	4,6
Japonska	4,7	4,4	4,1	3,9

Vir: Eurostat 2007.

Stopnja nezaposlenosti po starostnih skupinah (anketni podatki)

Starost	2002	2003	2004	2005	2006
20 – 24	14,4	14,8	14,1	13,1	14,3
25 – 29	6,7	9,9	8,4	7,3	9,4
30 – 34	5,9	5,1	4,8	3,8	4,2
35 – 39	3,7	4,0	4,7	5,6	3,5
40 – 44	4,1	6,9	5,6	5,5	5,3
45 – 49	5,5	4,6	3,4	4,5	4,5
50 – 54	5,3	4,6	5,7	4,6	4,5
55 – 59	2,7	4,7	3,6	4,3	3,5
Skupaj	5,9	6,6	6,1	5,8	5,9

Vir: Statistični letopis, 2007.

Stopnja nezaposlenosti po spolu (anketni podatki)

Leto	Skupaj	Moški	Ženske
1993	9,1	9,9	8,3
1994	9,0	9,5	8,4
1995	7,4	7,7	7,0
1996	7,3	7,5	7,0
1997	7,1	7,0	7,2
1998	7,7	7,6	7,7
1999	7,6	7,2	7,6
2000	7,0	7,0	7,4
2001	5,9	5,6	6,3
2002	5,9	5,7	6,3
2003	6,6	6,1	7,1
2004	6,1	5,7	6,4
2005	5,8	5,5	6,1
2006	5,9	5,1	6,8

Vir: Statistični letopis, 2007.

Trajanje nezaposlenosti v Sloveniji po stanju 31.12.2006

Trajanje nezaposlenosti	Število
Do 6 mesecev	26.380
Nad 6 do 9 mesecev	6.358
Nad 9 do 12 mesecev	5.898
Nad 1 do 3 leta	23.594
Nad 3 do 5 let	7.634
Nad 5 do 8 let	4.153
Nad 8 let	4.286

Vir: Statistični letopis, 2007.

12

INFLACIJA

Opredelitev temeljnih pojmov

INFLACIJA
Merjenje inflacije

INFLACIJA

Povečevanje splošnih ravni cen gledano v primerjalno z vrednostmi v prejšnjih obdobjih.

DEFLACIJA

Zniževanje splošnih ravni cen gledano v primerjalno z vrednostmi v prejšnjih obdobjih.

Merjenje inflacije

Indeks cen na drobno

Indeks cen na debelo

Indeks cen na proizvajalcev

Indeks cen nekaterih panog

Indeks cen življenjskih potrebščin

Indeks cen na drobno

**Izraža rast cen proizvodov, ki jih
prodaja trgovina na drobno
(maloprodajne ali drobnoprodajne cene).**

Indeks cen na debelo

**Zajema rast cen proizvodov, ki jih
prodaja trgovina na debelo.**

Indeks cen proizvajalcev

Prikazuje gibanje cen pri proizvajalcih, zato ne zajema prometnega davka oziroma davka na dodano vrednosti ter trgovskih marž.

Indeks cen nekaterih panog

Prikazuje spreminjanje cen proizvodov določenih panog (primer: elektrogospodarstvo, naftno gospodarstvo).

Indeks cen življenjskih potrebščin

Kaže rast cen proizvodov in storitev, ki so vključene v košarico dobrin povprečnega porabnika.

Stopnje inflacije

INFLACIJA
Merjenje inflacije

Letni indeksi cen v Sloveniji v obdobju 1991 - 2007

INFLACIJA Merjenje inflacije

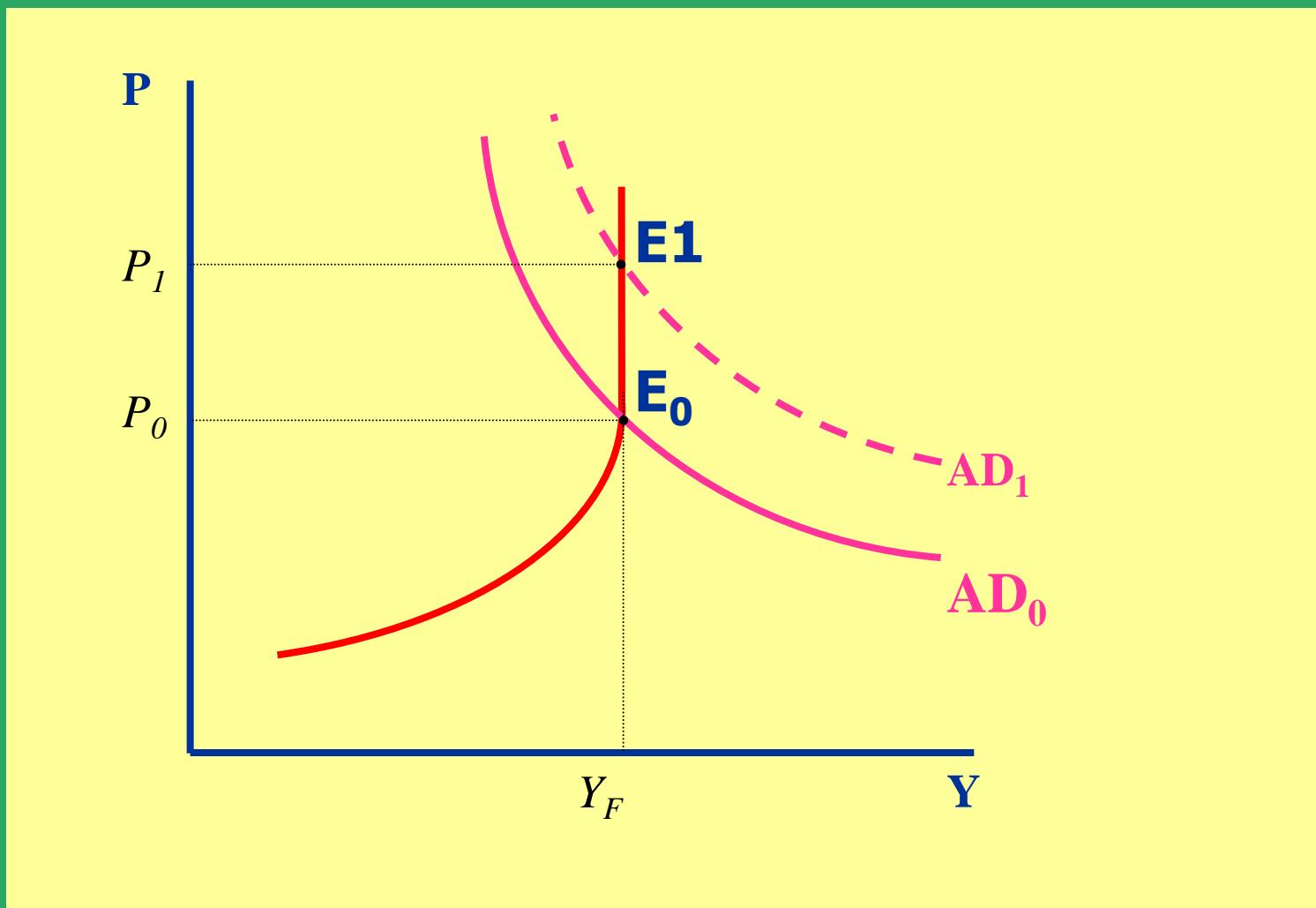
Leto	Povprečni indeks cen	Indeks cen december t/ december t-1
1991	217,7	347,1
1992	301,3	192,2
1993	132,3	122,9
1994	119,8	118,3
1995	112,6	108,6
1996	109,7	108,8
1997	109,1	109,4
1998	107,9	106,5
1999	106,1	108,0
2000	108,9	108,9
2001	108,4	107,0
2002	107,5	107,2
2003	105,6	104,6
2004	103,6	103,2
2005	102,5	102,3
2006	102,5	102,8
2007	103,6	105,6

Inflacija povpraševanja

INFLACIJA
Vzroki za nastanek inflacije

Inflacija povpraševanja

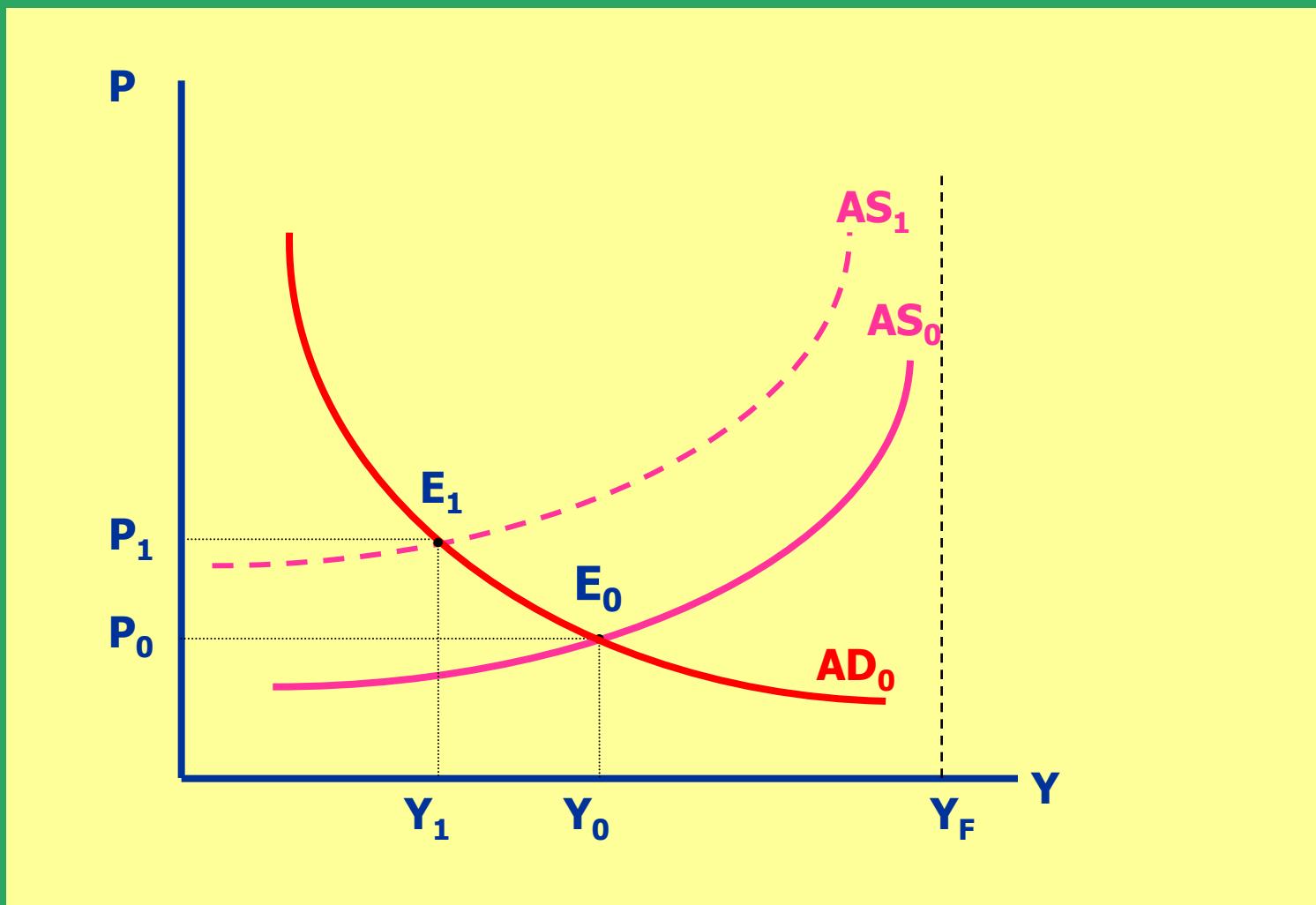
nastane zaradi povečanja katerekoli oblike agregatnega povpraševanja, kadar se gospodarstvo približuje polni zaposlenosti oziroma jo je že doseglo.

Stroškovna inflacija

INFLACIJA
Vzroki za nastanek inflacije

Stroškovna inflacija

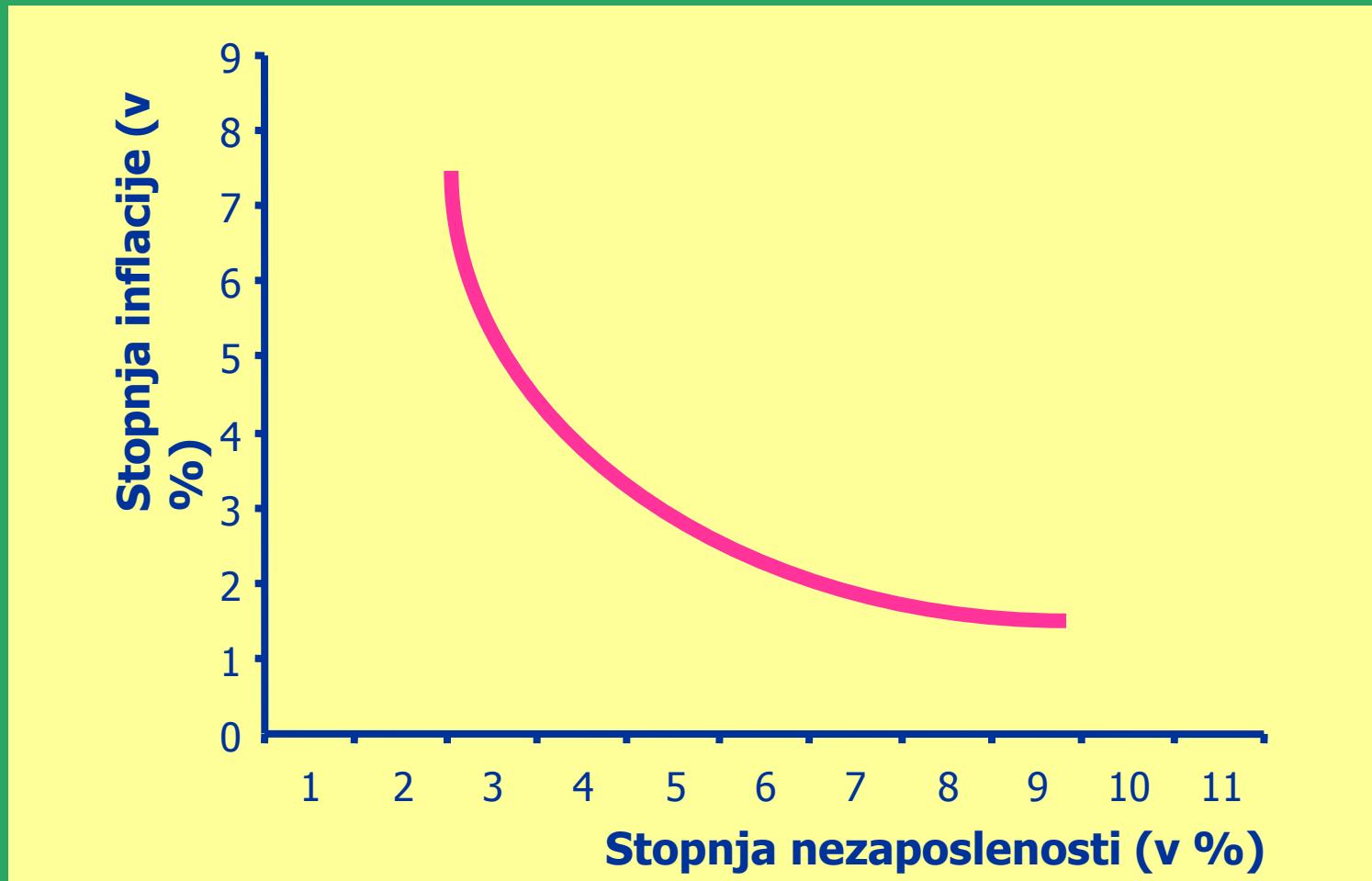
**Se pojavi, kadar prihaja do zmanjšanja
agregatne ponudbe zaradi povečanja
stroškov ob sorazmerno visoki nezapo-
slenosti in nizki stopnji izkoriščenosti
zmogljivosti.**

Kratkoročna Phillipsova krivulja

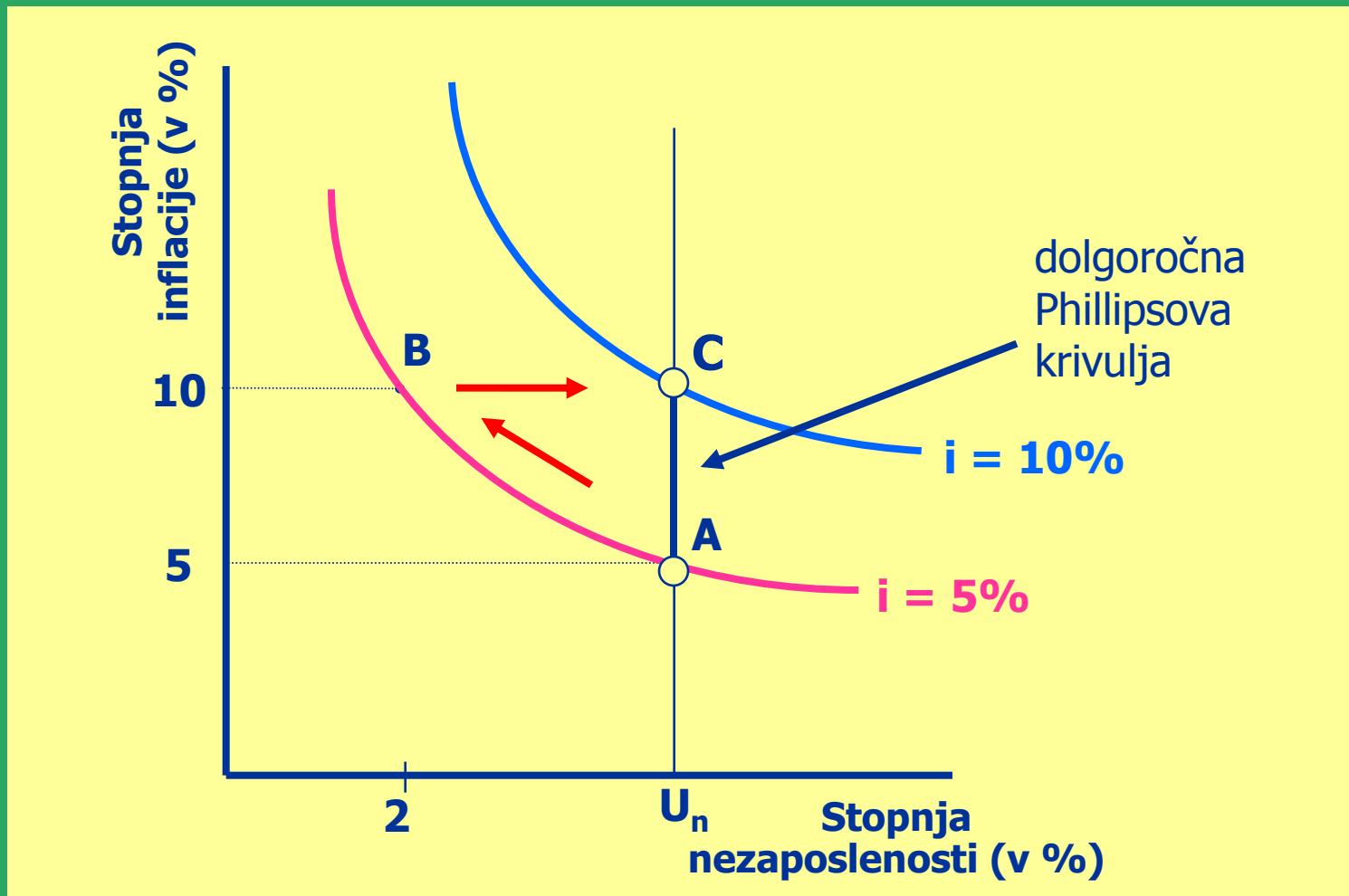
INFLACIJA
Zveza med nezaposlenostjo in inflacijo

Dolgoročna Phillipsova krivulja

INFLACIJA
Zveza med nezaposlenostjo in inflacijo

Kako izračunamo realno obrestno mero - FISCHERJEV OBRAZEC

Primer:

Denimo, da je inflacija 10 % in obrestna mera, po kateri najamemo bančni kredit, 15 %. Ali lahko sklepamo, da je realna obrestna mera razlika med nominalno obrestno (15 %) in stopnjo inflacije (10%)?

Kako izračunamo realno obrestno mero - FISCHERJEV OBRAZEC

Poenostavljeni bi lahko stopnjo inflacije izračunali na ta način pri nizkih inflacijskih stopnjah. Pri visokih inflacijskih stopnjah pa bi takšen poenostavljen izračun precej odstopal od prave realne obrestne mere. Za izračun realne obrestne mere je namreč potrebno uporabiti Fisherjev obrazec, ki ga zapišemo:

$$i_r = \frac{i-p}{1+p}$$

kjer
je

i_r realna obrestna mera,
 i nominalna obrestna mera,
 p stopnja inflacije.

Kako izračunamo realno obrestno mero - FISCHERJEV OBRAZEC

V našem primeru je realna obrestna mera enaka:

$$i_r = \frac{0,15 - 0,10}{1 + 0,10} = \frac{0,05}{1,10} = 0,045$$

ozziroma 4,5 % .

Ukrepi za zmanjšanje inflacije

INFLACIJA
Zveza med nezaposlenostjo in inflacijo

**STABILIZACIJSKA
POLITIKA**

**LIBERALIZACIJA
GOSPODARSTVA IN
EKONOMIKE PONUDBE**

13

ZUNANJE

TRGOVINSKA

POLITIKA

Zunanjetrgovinska politika

Je množica ukrepov, ki jih država sprejema za reguliranje zunanje trgovine.

Najpogostejša sredstva, ki jih pri tem uporabljajo, so carine, necarinske oblike zaščite in devizni tečaj.

Cilji zunanjetrgovinske politike

- doseganje polne zaposlenosti,**
- doseganje stabilnosti cen,**
- doseganje zunanjega ravnočesa
(uravnotežene plačilne bilance),**
- doseganje gospodarske rasti.**

Prednosti zunanje trgovine

Teorija absolutnih prednosti

Teorija primerjalnih prednosti

Stroški proizvodnje sukna in vina, merjeni s številom mož letno, v Angliji in na Portugalskem pred in po menjavi

Država	Sukno	Vino
Anglija (1 enota)	100 mož	120 mož
Portugalska (1 enota)	90 mož	80 mož
Skupaj	190 mož	200 mož

Država	Sukno	Vino
Anglija (1 enota)	100 mož	0 mož
Portugalska (1 enota)	0 mož	80 mož
Skupaj (2 enoti)	200 mož	160 mož

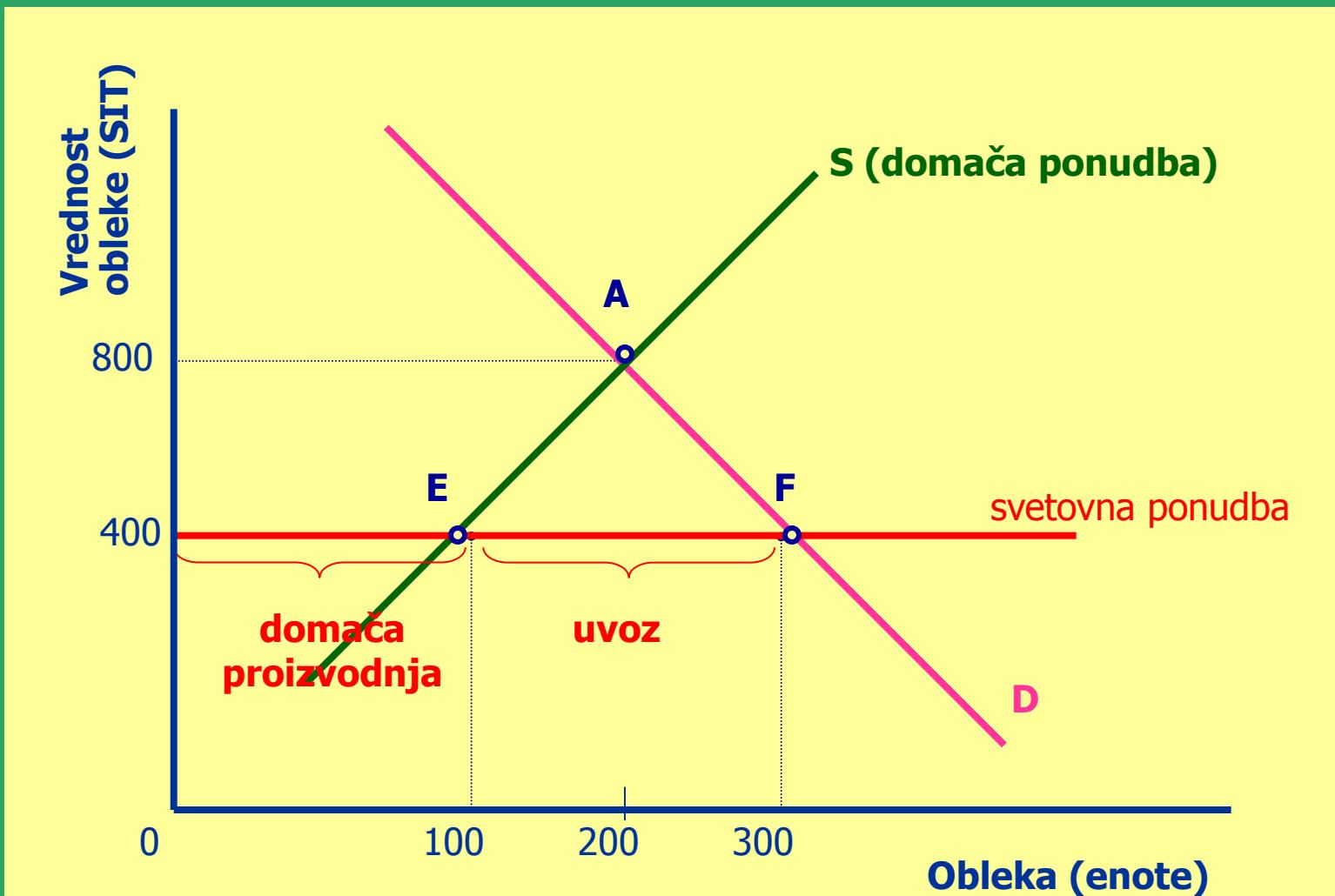
Carine

**Carine so najstarejša oblika omejevanja
svetovne trgovine. Po svoji vsebini so davek,
ki ga je potrebno plačati na uvoz blaga.**

**Širše pa bi carino lahko opredelili kot
predpisan znesek, ki ga lastnik blaga plača
državi v nacionalni valuti, ko blago prečka
državno mejo.**

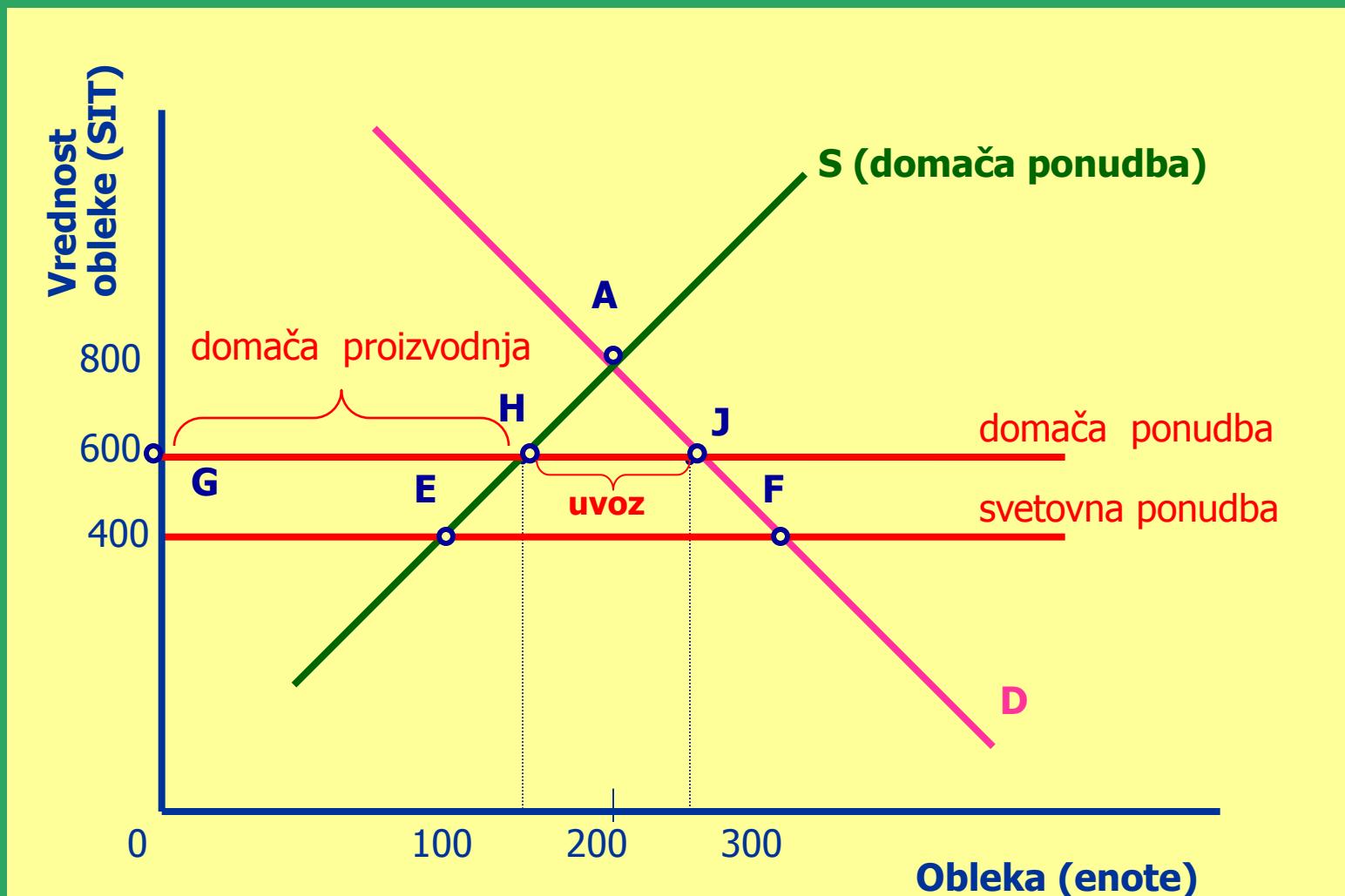

Proizvodnja, uvoz in poraba Pred uvedbo carin in po njej

Domača proizvodnja, cene, uvoz in domača poraba po uvedbi carin, ki pokrijejo del razlike

Učinki carin

Večja domača proizvodnja

Manjši uvoz

Večje domače cene

Nižja domača poraba

Učinki carin - dodatni

Povečanje proračunskih prihodkov

Povečanje domače zaposlenosti ($\uparrow$ domača proizvodnja)

Redistribucija dohodka od porabnikov do proizvajalcev

Realokacija virov iz drugih proizvodjenj

Necarinske oblike zaščite

- subvencije in povračilne dajatve,**
- količinske omejitve uvozna (izvozna) dovoljenja in prepovedi,**
- antidumpinški ukrepi,**
- prelevmani**
- tehnične in upravne ovire v mednarodni trgovini**
- samoomejitvene ukrepe pri izvozu**
- udeležbo države v trgovini**
- carinski postopek in določanje carinske osnove,**
- necarinske dajatve pri uvozu**
- ostali ukrepi, ki omejevalno vplivajo na zunanjetrgovinsko menjavo**

14
PLAČILNA
BILANCA

Opredelitev plačilne bilance

**Plačilna bilanca je zapis vseh transakcij
prebivalcev neke države s tujino v obdobju
enega leta.**

Sestava plačilne bilance

TEKOČI RAČUN

**KAPITALSKI IN
FINANČNI RAČUN**

Tekoči račun

Trgovinska bilanca

Bilanca storitev

Dohodki

Transferna plačila

Trgovinska bilanca

zajema samo uvoz in izvoz blaga.

Bilanca storitev

**Zajema uvoz in izvoz storitev
(prejemki in izdatki od turizma ter
tranzita).**

Dohodki

zajemajo prejemke in izdatke od dela (plače, nadomestila, ki jih prejemajo naši državljeni, ki so zaposleni v tujini) in kapitala (vsi prejemki, ki jih prebivalci neke države prejmejo od lastnine kapitala v tujini).

Transferna plačila

pa so enostranski transferi, ki jih prejmejo

ali plačajo prebivalci določene države.

(nakazila zdomcev, rente, pokojnine, invalidnine in

drugie socialne prejemke, darila, dotacije in

pomoči, ki jih nakaže tuja država določeni državi).

Kapitalski in finančni račun

A. KAPITALSKI RAČUN

1. Kapitalski transferi
2. Patenti in licence

B. FINANČNI RAČUN

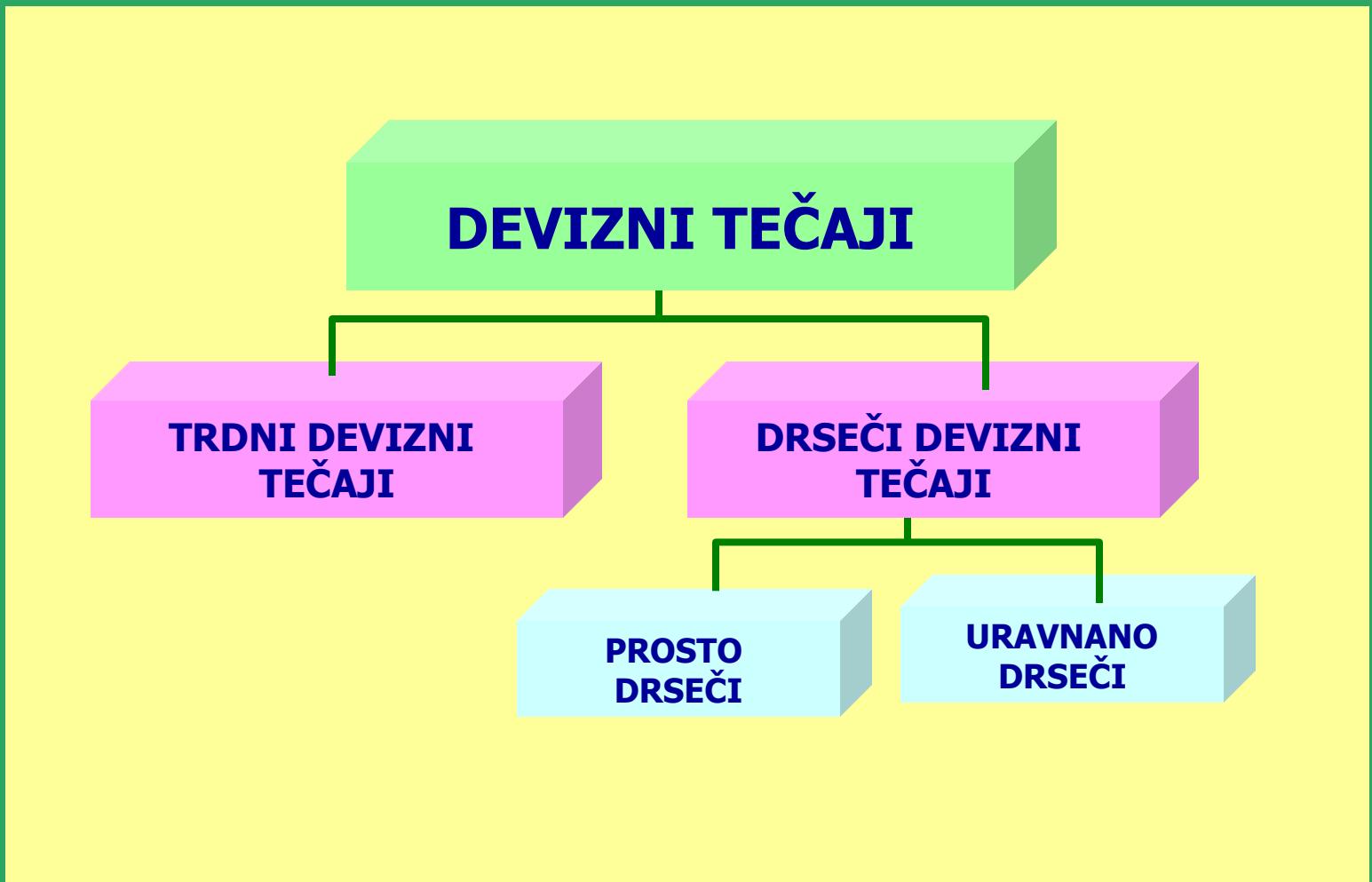
1. Neposredne naložbe
2. Naložbe v vrednostne papirje
3. Ostale naložbe
4. Mednarodne denarne rezerve
5. Statistična napaka

15
TEČAJNA
POLITIKA

Sistem oblikovanja deviznih tečajev

Teorije deviznega tečaja

Teorija paritete kupne moči

Strukturna teorija deviznega tečaja

Teorija plačilne bilance

Devizni tečaj v Sloveniji

Gibanje tečaja tolarja po osamosvojitvi Slovenije

Devizni tečaji	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nominalni efektivni devizni tečaj ¹⁾ (stopnja rasti)	-5,4	-2,6	-5,5	-8,1	-5,8	-2,9	-0,2	-0,7	-0,8
Realni efektivni devizni tečaj ²⁾ (stopnja rasti)	0,7	4,0	-0,7	-1,9	-0,1	2,7	3,7	0,9	-0,3
SIT/USD ³⁾	160	166	182	223	243	240	207	192	193
SIT/EUR ^{3) 4)}	180	186	194	205	217	226	234	239	240 ⁵⁾

Opombe:

- 1) Rast vrednosti pomeni rast vrednosti tolarja oz. njegovo apreciacijo. Če je rast negativna, gre za deprecacijsko tolarja.
- 2) Merjen z relativnimi cenami življenjskih potrebščin.
- 3) Povprečje leta, tečaji BS.
- 4) Podatki do leta 1999 v ECU.
- 5) Zaradi zaokroževanja. Dejanski podatek je 239,6.

Vir: Ekonomsko ogledalo, različne številke

16
DENARNA
POLITIKA

Opredelitev denarne politike

**Denarna ali monetarna politika ureja preskrbo
gospodarstva z denarjem. V vsakem
gospodarstvu obstaja t.i. potrebna količina
denarja v obtoku.**

Denar in njegove funkcije

1. SPLOŠNI MENJALNI POSREDNIK

2. MERILEC VREDNOSTI

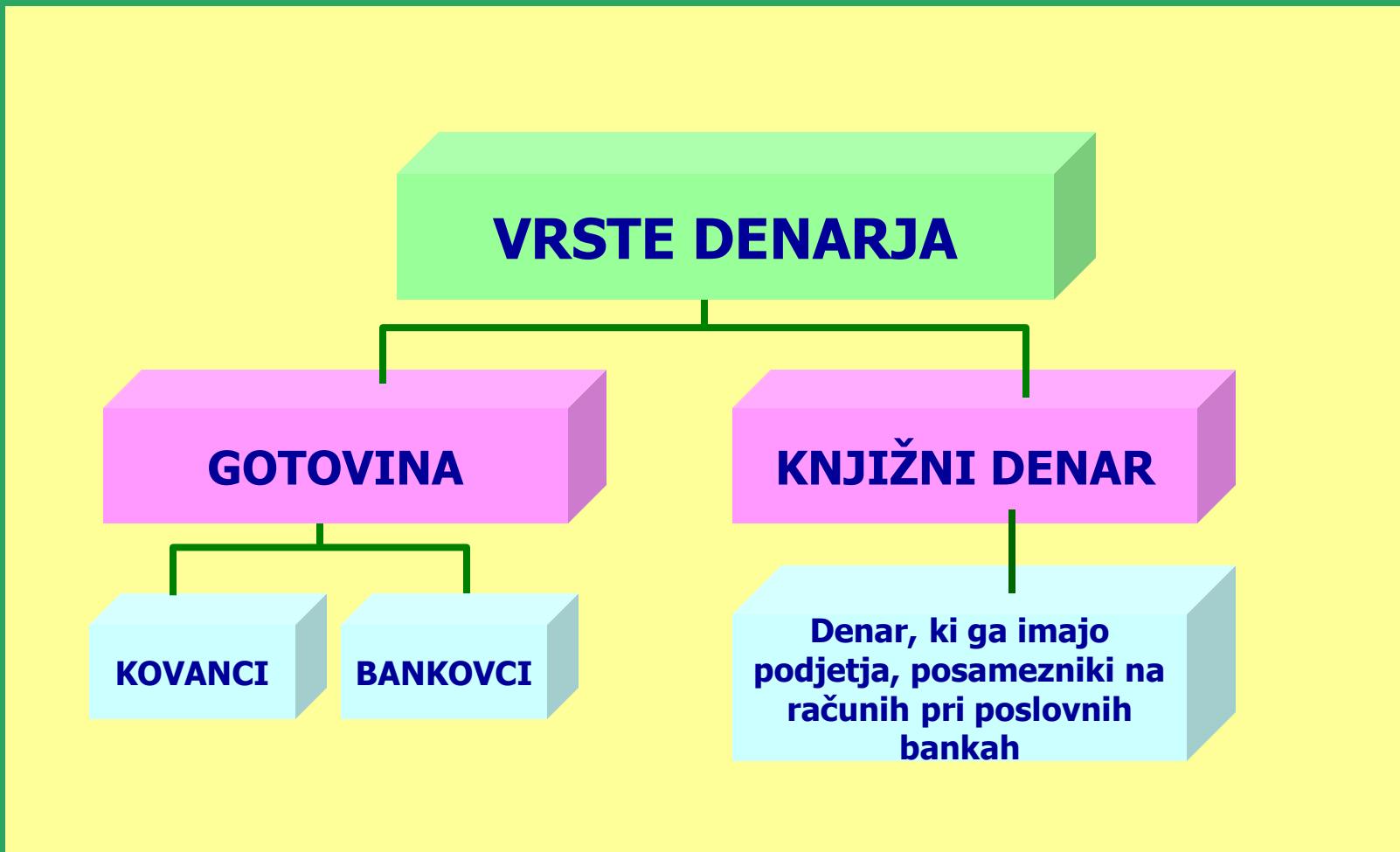
3. ZAKLAD ALI HRANILEC VREDNOSTI

4. PLAČILNO SREDSTVO

5. SVETOVNI DENAR

Vrste denarja

Glavni denarni agregati v Sloveniji v letih 2004-2006 (v mrd SIT)

v mrd SIT	Stanje 31. decembra		
	2004	2005	2006
1. Neto tuja aktiva	900,7	421,7	-178,8
2. Domača aktiva	3.882,4	4.681,3	5.702,4
Državni sektor: obveznice	426,6	639,8	640,2
posojila	338,1	163,8	161,4
Podjetja: vrednostni papirji	122,7	177,0	251,8
posojila	2.173,7	2.674,7	3.359,3
Gospodinjstva: posojila	821,4	1.025,9	1.289,8
3. Drugo, neto ostala pasiva	-300,2	-929,9	-1.012,2
4. M3 (1 do 3)	4.483,0	4.173,2	4.511,4
- devizne vloge pri bankah in BS	1.828,4	1.394,9	1.539,0
5. M2	2.654,5	2.778,2	2.972,5
- vezane vloge pri bankah	1.589,6	1.551,2	1.625,1
6. M1	1.064,9	1.227,1	1.347,4
- vpogledne vloge pri bankah	867,1	1.009,8	1.194,6
- gotovina v obtoku	197,7	217,3	152,8

Vir: Bilten Banke Slovenije, različne številke

Izdajanje denarja

A. CENTRALNA BANKA

Krediti tujini

Krediti državi

Krediti poslovnim bankam

B. POSLOVNE BANKE

Naloge centralne banke

je banka države oz. vlade

je banka poslovnih bank

nadzoruje potrebno količino denarja v obtoku

nadzoruje in uravnava obrestno mero

podpira finančni sistem

vodi monetarno politiko

Povprečne aktivne in pasivne obrestne mere slovenskih bank (v%) v letih 2005-2006

v % letno	dec. 05	mar. 06	jun. 06	sep. 06	dec. 06
Povprečna aktivna obrestna mera	4,83	4,90	4,97	5,17	5,27
Povprečna pasivna obrestna mera	2,23	2,30	2,40	2,50	2,63
Obrestni razmik	2,60	2,60	2,57	2,67	2,64

Vir: Bilten Banke Slovenije, različne številke

17

FISKALNA

POLITIKA

Opredelitev fiskalne politike

**Fiskalna politika je sistem ukrepov, s katerimi
država vpliva na državne prihodke in izdatke.
Ker se državni prihodki in izdatki zbirajo v
državnem proračunu**

Funkcije fiskalne politike

ALOKACIJSKA FUNKCIJA

PRERAZDELITVENA FUNKCIJA

STABILIZACIJSKA FUNKCIJA

RAZVOJNA FUNKCIJA

Alokacijska funkcija

ALOKA- CIJSKA FUNKCIJA

javne dobrine

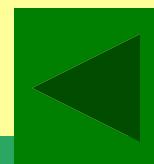
nedonosni proizvodi in storitve v tržnem sektorju

proizvodi in storitve gospodarski javnih služb

druge monopolne dejavnosti

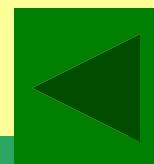
Alokacijska funkcija

fiskalne politike je v tem, da država financira javne dobrine in druge storitve, ki jih ni mogoče zagotoviti tržno.

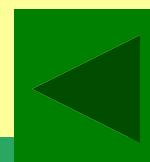
Prerazdelitvena funkcija

**fiskalne politike izhaja iz skrbi za
enakomernejšo porazdelitev
dohodka in bogastva.**

Stabilizacijsko in razvojno funkcijo

**opravlja fiskalna politika z ukrepi za
pospešitev gospodarske rasti ali za
umiritev inflacije.**

Instrumenti fiskalne politike

JAVNOFINANČNI PRIHODKI

Davčni prihodki

Nedavčni prihodki

Kapitalski prihodki

Prejete donacije
domaćih in tujih virov

Transferni prihodki

JAVNOFINANČNI ODHODKI

Tekoči odhodki

Investicijski odhodki

Tekoči transferi

Investicijski transferi

Davčni prihodki

Zajemajo vse vrste davkov in obvezne prispevke za socialno varnost.

Davki na dohodek in dobiček

Prispevki za soc.varnost

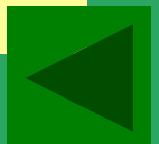
Davki na plačilno listo

Davki na premoženje

Domači davki na blago in storitve

Davki na mednarodno trgovino in transakcije

Drugi davki

Nedavčni prihodki

**Prihodki od upravljanja z državnim
občinskim premoženjem**

**Takse in pristojbine, ki predstavljajo
plačilo za opr. storitve drž. organov**

**Denarne kazni, ki jih plačujejo pravne in
fizične osebe zaradi prestopkov in
prekrškov**

Kapitalski prihodki

**so prihodki od prodaje realnega
premoženja (zgradb, opreme), nematerialnega
premoženja (patentov, licenc, blagovnih znamk) ter
zalog in blagovnih rezerv.**

Transferni prihodki
so prihodki, ki jih institucija javnega financiranja prejema od drugih javnofinančnih institucij (državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti, skladov socialnega zavarovanja, itd.).

Tekoči odhodki

Plače in drugi izdatki zaposlenim

Prispevke delodajalcev za socialno varnost

Izdatki za blago in storitve

Plaćila obresti za servis. domačega in tujega dolga

Sredstva rezerv

Tekoči trasferi

- socialne transferi posameznikom in gospodinjstvom**
(štipendije, pokojnine, boleznine itd.),
- transferi neprofitnim organizacijam in ustanovam**
(društva, dobrodelne in verske organizacije, itd.),
- transferi za financiranje nižjih ravni države** (npr. prorač.
lokal. skupnosti),
- transferi tujini** (članar. medn. org. itd.),
- transferi javnim zavodom,**
- subvencije podjetjem, finan. instit., zasebnikom**
(kmetom, obrtnikom).

Investicijski odhodki

zajemajo vse odhodke, povezane z nakupom

osnovnih sredstev, zemljišč, blagovnih rezerv

in interventnih zalog ter za investicijsko

vzdrževanje osnovnih sredstev.

Investicijski odhodki

zajemajo vse odhodke, povezane z nakupom

osnovnih sredstev, zemljišč, blagovnih rezerv

in interventnih zalog ter za investicijsko

vzdrževanje osnovnih sredstev.

Javnofinančni prihodki in odhodki ter javnofinančni presežek (primanjkljaj) izraženi v % BDP

Leto	Javno finančni prihodki	Javnofinančni odhodki	Javno finančni presežek (primanjkljaj) (v % BDP)
	(v % BDP)	(v % BDP)	
1999	42,1	42,6	-0,6
2000	41,1	42,3	-1,3
2001	41,9	43,2	-1,3
2002	39,9	42,8	-2,9
2003	41,8	43,2	-1,3
2004	42,0	43,3	-1,3
2005	42,4	43,5	-1,1
2006	42,6	43,3	-0,8
2007	n.p.	n.p.	-0,6

Opombi:

- 1) Konsolidirana bilanca javnega financiranja, v kateri so javnofinančni prihodki in odhodki izkazani po metodologiji MDS.
- 2) Ocena za leto 2007

Vir: Ministrstvo za finance RS.

Proračunski presežek (primanjkljaj) v nekaterih državah v letih 2000 in 2003

Država	2003	2004	2005	2006
Slovenija	-2,7	-2,3	-1,5	-1,2
EU-15	-3,0	-2,7	-2,4	-1,5
Avstrija	-1,6	-1,2	-1,6	-1,4
Belgija	0,0	0,0	-2,3	0,4
Danska	-0,1	1,9	4,6	4,6
Finska	2,5	2,3	2,7	3,8
Francija	-4,1	-3,6	-2,9	-2,5
Grčija	-5,6	-7,3	-5,1	-2,5
Irska	0,4	1,3	1,2	2,9
Italija	-3,5	-3,5	-4,2	-4,4
Luksemburg	0,5	-1,2	-0,1	0,7
Nemčija	-4,0	-3,8	-3,4	-1,6
Nizozemska	-3,1	-1,7	-0,3	0,6
Portugalska	-2,9	-3,4	-6,1	-3,9
Španija	-0,2	-0,3	1,0	1,8
Švedska	-0,9	0,8	2,4	2,5
Velika Britanija	-3,3	-3,4	-3,3	-2,7

Viri podatkov: Eurostat, 2007.

Proračunski presežek (primanjkljaj) v nekaterih državah v letih 2000 in 2003

Država	2003	2004	2005	2006
Nekatere nove države članice				
Češka	-6,6	-3,0	-3,5	-2,9
Estonija	1,8	1,8	1,9	3,6
Madžarska	-7,2	-6,5	-7,8	-9,2
Poljska	-6,3	-5,7	-4,3	-3,8
Ostale izbrane države				
Hrvaška	-4,5	-5,0	-3,9	n.p.
ZDA	-4,6	-4,4	n.p.	n.p.
Japonska	-7,7	-6,5	n.p.	n.p.

Viri podatkov: Eurostat, 2007.